

**KLAIPĖDOS UNIVERSITETO
SOCIALINIŲ IR HUMANITARINIŲ MOKSLŲ FAKULTETO
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO IR POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA**

**KULTŪROS ĮTAKA DARNIAJAM VYSTYMUISI BALTIJOS
ŠALIŲ PAVYZDŽIU**

Regionų valdysenos studijų programos magistro baigiamasis darbas

Autorius

SMIRV'18 gr. Stud. Airidas Šiaulys

Vadovas

Doc. Dr. Valentina Burkšienė

MAGISTRANTO BAIGIAMOJO DARBO LYDRAŠTIS

Pildo bakalauro/magistro baigiamojo darbo autorius

.....Airidas Šiaulys.....
.....Kultūros įtaka darniajam vystymuisi Baltijos šalių pavyzdžiu.....

Patvirtinu, kad bakalauro/magistro baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas baigiamasis bakalauro/magistro darbas ar jo dalis nebuvo panaudotas Klaipėdos universitete ir kitose aukštosiose mokyklose.

.....Airidas Šiaulys.....

Sutinku, kad bakalauro/magistro baigiamasis darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 m. Klaipėdos universiteto studijų procese.

.....Airidas Šiaulys.....

Pildo bakalauro/magistro baigiamojo darbo vadovas

Bakalauro/magistro baigiamąjį darbą ginti .....

(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

.....
(data)

.....
(bakalauro/magistro baigiamojo darbo vadovo vardas, pavardė ir parašas)

Pildo katedros, kuriojančios studijų programą, administratorius (sekretorius)

Baigiamasis darbas įregistruotas katedroje

.....
(data)

.....
(katedros sekretorės vardas, pavardė ir parašas)

Pildo katedros, kuriojančios studijų programą, vedėjas

Bakalauro/magistro baigiamąjį darbą ginti .....

(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

.....
(data)
parašas)

.....
(katedros vedėjo vardas, pavardė ir

Recenzentu(-ais) skiriu .....

.....
.. (įrašyti recenzento(u) vardą, pavardę)

.....
(data)

.....
(katedros vedėjo vardas, pavardė ir parašas)

SANTRAUKA

Šiaulytis, A. El. paštas – airidonis@gmail.com. Kultūros įtaka darniajam vystymuisi Baltijos šalių pavyzdžiu. Magistro baigiamasis darbas. Darbo vadovas doc. dr. V. Burkšienė. Klaipėdos universitetas, Socialinių ir humanitarinių mokslų fakultetas, Viešojo administravimo ir politikos mokslų katedra: Klaipėda, 2020, 60 p., 20 pav., 15 lentelių. Raktažodžiai: darnusis vystymasis, kultūra, kultūros įtaka, Baltijos šalys.

Darbo tikslas - išanalizuoti kultūros daroma įtaką darniajam vystymuisi Baltijos šalių pavyzdžiu. Yra teigiama, jog darnųjį vystymąsi sudaro trys dimensijos, t. y. socialinė, ekonominė ir aplinkosauginė, tačiau vis daugiau mokslininkų teigia, jog kultūra yra neatsiejama darniojo vystymosi dalis. Kultūra apima ne tik tam tikros visuomenės poelgius, tradicijas, normas, tačiau parodo žmonių tiesioginius santykius su juos supančiu pasauliu, įskaitant natūralią aplinką ir jos išsaugojimą. Šiame darbe kultūra yra suprantama kaip darniojo vystymosi pagrindas, kurios veikimo metu likusios trys dimensijos sėkmingai veikia kartu. Tyrimo metu nustatyta, jog skirtingos kultūros įtakoja Baltijos šalių darniojo vystymosi sprendimus. Išanalizavus Lietuvos, Latvijos ir Estijos nacionalines darnaus vystymosi strategijas, paaiškėjo, jog skirtingos kultūrinės veiklos yra interpretuojamos ir integruojamos skirtingai. Lietuvos ir Latvijos strateginiuose dokumentuose kultūrinės veiklos yra integruojamos siekiant darnios ekonomikos, darbo vietų užtikrinimui, tuo tarpu Estijos strateginiuose dokumentuose akcentuojamas švietimo būtinumas ir galimybių mokytis visą gyvenimą sudarymas.

SUMMARY

Šiaulytis, A. Email airidonis@gmail.com. The influence of culture on sustainable development following the example of the Baltic States. Master's thesis. Scientific Supervisor doc. dr. V. Burkšienė. Klaipėda University, Faculty of Social and Humanities Sciences, department of Public administration and Policy: Klaipėda, 2020, 60 p., 20 pictures, 15 tables.

Work goal - analyze the impact of culture towards sustainability as in the example, of the Baltic States. It is being said, that sustainable development is made out of three dimensions, which, social, economic and environmental protection, however, it is more often being said, that culture is an integral part of sustainable development. Culture does not only include society's actions, traditions and norms, but also shows the direct relationship of people with the world that they are surrounded by, including nature and its preservation. In this research, culture is being recognized as a foundation of sustainable development, were in action, the dimensions are successfully working together. While in research, it was determined, that different cultures impact the sustainable development decisions

of the Baltic States. After analyzing Lithuania's, Latvia's and Estonia's national sustainable development strategies, it was determined that the activities of different cultures, are being interpreted and integrated differently. In the Lithuanian and Latvian strategy documents, cultural activities are integrated in pursuance of sustainable economy, job safety, while in Estonia's strategic documents it is emphasized the prioritized of education and creating the opportunity to study for life.

LENTELIŲ SĄRAŠAS

Numeris	Pavadinimas	Puslapis
1 lentelė	Kultūros samprata.	13
2 lentelė	Kultūrinės veiklos sritys.	14
3 lentelė	Muziejų rūšys pagal priklausomybę ir tematiką.	19
4 lentelė	Kultūrinių regionų tipai pagal erdvinę ir kultūrinę skalę.	20
5 lentelė	Darniojo vystymosi ir kultūros sąsajos.	26
6 lentelė	Kultūros ir darnaus vystymosi sąsajų formalizavimas.	29
7 lentelė	Kultūros interpretacijos darnaus vystymosi tiksluose.	33
8 lentelė	Baltijos šalių darnaus vystymosi strateginiai dokumentai.	38
9 lentelė	Darniojo vystymosi tikslų ir kultūrinių veiklų grupavimas.	39
10 lentelė	Kultūrinių veiklos sričių frazės ir jų junginiai.	41
11 lentelė	Kultūros paveldo reikšmių ir atitikmenų skaičius Baltijos šalyse.	42
12 lentelė	Kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimo reikšmių ir atitikmenų skaičius Baltijos šalyse.	42
13 lentelė	Muziejų veiklos reikšmių ir atitikmenų skaičius Baltijos šalyse.	43
14 lentelė	Etninės regionų kultūros plėtros reikšmių ir atitikmenų skaičius Baltijos šalyse.	43
15 lentelė	Literatūros ir leidybos reikšmių ir atitikmenų skaičius Baltijos šalyse.	43

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

Numeris	Pavadinimas	Puslapis
1 paveikslas	Kultūros paveldo skirstymas į veiklos šakas.	17
2 paveikslas	Kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimo būdai.	18
3 paveikslas	Literatūros rūšys ir žanrai.	21
4 paveikslas	Darnaus vystymosi pagrindinių dimensijų sąsaja.	24
5 paveikslas	Kultūra kaip savarankiškas darnaus vystymosi ramstis.	30
6 paveikslas	Darnaus vystymosi kultūra.	30
7 paveikslas	Kultūra kaip darnus vystymosi pagrindas.	31
8 paveikslas	Kultūros poveikis ekonomikos augimui ir šalies gerovei.	36
9 paveikslas	Kultūrinių veiklos sričių reikšmės Baltijos šalių darniojo vystymosi strateginiuose dokumentuose.	41
10 paveikslas	Kultūrinių veiklų ryšys su DV tikslais.	44
11 paveikslas	Pirmą kategoriją įtakojančios kultūrinės veiklos sritys.	45
12 paveikslas	Antrą kategoriją įtakojančios kultūrinės veiklos sritys.	45
13 paveikslas	Trečią kategoriją įtakojančios kultūrinės veiklos sritys.	46
14 paveikslas	Ketvirtą kategoriją įtakojančios kultūrinės veiklos sritys.	46
15 paveikslas	penktą kategoriją įtakojančios kultūrinės veiklos sritys.	47
16 paveikslas	Šeštą kategoriją įtakojančios kultūrinės veiklos sritys.	47
17 paveikslas	Septintą kategoriją įtakojančios kultūrinės veiklos sritys.	48
18 paveikslas	Aštuntą kategoriją įtakojančios kultūrinės veiklos sritys.	48
19 paveikslas	Kategorijų pasiskirstymas Baltijos šalių darniojo vystymosi strateginiuose dokumentuose.	49
20 paveikslas	Kultūrinių veiklos sričių ryšys su darniojo vystymosi tikslais Baltijos šalyse.	52

PRIEDŲ SĄRAŠAS

Numeris	pavadinimas	Puslapis
1 priedas	Lietuvos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijose išrinktų fragmentų ryšys su darniojo vystymosi tikslais.	62
2 priedas	Latvijos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijose išrinktų fragmentų ryšys su darniojo vystymosi tikslais.	70
3 priedas	Estijos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijose išrinktų fragmentų ryšys su darniojo vystymosi tikslais.	76
4 priedas	Darniojo vystymosi tikslus įtakojančios kultūrinės veiklos sritys.	82

TURINYS

ĮVADAS	8
I. KULTŪROS SAMPRATA IR KULTŪRINĖS VEIKLOS	12
1.1. Kultūros samprata.....	12
1.2. Kultūrinės veiklos sritys.....	17
II. DARNAUS VYSTYMOŠI KONCEPCIJA	23
2.1. Darnaus vystymosi esmė.....	23
2.2. Kultūros reikšmė darniajam vystymuisi.....	26
2.2.1. Kultūra darnaus vystymosi politikos kontekste.....	26
2.2.2. Kultūros ir darnaus vystymosi sąsajos.....	29
2.3. Kultūros ryšys su darnaus vystymosi tikslais.....	32
III. KULTŪROS ĮTAKA DARNIAJAM VYSTYMUŠI BALTIJOS ŠALIŲ PAVYZDŽIU	38
3.1. Tyrimo metodologija.....	38
3.2. Kultūrinių veiklos sričių užuomazgos darniojo vystymosi strateginiuose dokumentuose Baltijos šalių pavyzdžiu.....	41
3.3. Kultūrinių veiklos sričių ryšys su darniojo vystymosi tikslais Baltijos šalių pavyzdžiu.....	44
3.4. Kultūros įtakos darniajam vystymuisi Baltijos šalių pavyzdžiu tyrimas.....	49
IŠVADOS	54
LITERATŪRA	55
PRIEDAI	61

IVADAS

Temos aktualumas ir problematika. Darnus vystymasis kaip procesas pradėtas įgyvendinti XX a. pabaigoje, kuomet buvo pripažintas ekonominių, socialinių ir aplinkosauginių sričių suderintas vystymasis. Šiandien vis dažniau kyla ekonominės problemos, veikia socialinių grupių interesai, didėja aplinkosauginiai reikalavimai, formuojasi pasauliniai instituciniai tinklai, todėl darnus vystymasis tampa neatsiejamas šiuolaikinės demokratinės visuomenės atributas bei ypatingai aktualus mokslinių tyrinėjimų objektas (Čiegis, Pečkaitienė, 2013).

Lietuvoje, kaip ir kitose postkomunistinėse valstybėse, darnus vystymasis pradėtas taikyti prieš kelis dešimtmečius iš esmės tik dėlto, kad tai yra „madinga“ visame pasaulyje. Tačiau šiandien jau pradedami įgyvendinti darnaus vystymo principai ir suvokiama jų svarba ir akcentuojamas ne tik ekonominis, socialinis ar aplinkosauginis darnaus vystymosi kontekstas, bet ir kultūros vaidmuo.

Didėjant Lietuvos integracijai į Europos Sąjungą bei kylant demografiniams bei geopolitiniams iššūkiams, valstybės raidos kryptį nurodančiuose strateginio planavimo dokumentuose pabrėžiamas visuomenės socialinis ir kūrybinis potencialas, kaip vienas pagrindinių valstybės pažangos išteklių (Punytė, Simonaitytė, 2018).

Šalies kultūrinė situacija įgauna vis didesnę prasmę, sprendžiant daugelį visuomenės problemų. 2014–2020 metų nacionalinėje pažangos programoje (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimas Nr. 1482) pirmojo prioriteto „Visuomenės ugdymas, mokslas ir kultūra“ bendrąjį strateginį tikslą nurodo, kaip siekimą „skatinti kiekvieną gyventoją realizuoti savo galimybes mokantis, kuriant, tiriant, tikslinga veikla prisiimant atsakomybę už save, valstybę ir aplinką“. Dalyvavimas kultūrinėse veiklose didina gyventojų socialumą, ir stipresnę tapatybę, vartojantieji kultūrą yra labiau pilietiški, visuomeniški, jaučiasi laimingesni, sveikesni ir pasitikintys kitais (Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo ataskaita, 2014).

Kultūra - tai indėlis į ekonominius, socialinius ir aplinkos darnaus vystymosi aspektus. Kultūros vaidmuo skatinant darnų vystymąsi vis labiau pripažįstamas. 2002 m. Johanesburge vykusiame pasaulio aukščiausiojo lygio susitikime dėl darnaus vystymosi iš esmės buvo išskirta kultūros svarba plėtrai bei sprendžiama kaip pereiti nuo teorijos prie praktikos ir integruoti kultūrą į plėtros programas pasauliniu ir nacionaliniu lygmenimis (Shahzad, Luqman, Khan, Shabbir, 2012). Kultūra yra neatsiejama visuomenės vertė ir pati savaime yra vystymosi rezultatas.

Tyrimo problema. Darnus vystymasis ilgą laiką buvo suvokiamas kaip trijų aspektų –

ekonominio, socialinio ir aplinkosaugos sąveika, tačiau pastarąjį dešimtmetį imtas akcentuoti ir kultūros vaidmuo. Pasaulinė organizacija United Cities and Local Governments (2010) paskelbė politinį pareiškimą, nurodantį, jog kultūra turi būti įtraukta į trijų aspektų darnaus vystymosi koncepciją. 2013 m. tarptautiniame UNESCO kongrese buvo parengta deklaracija, raginanti ypatingą dėmesį sutelkti į kultūrą, jos vaidmens integravimą pasauliniu, regiono ir vietiniu lygiu. Kadangi kultūra vaidina svarbų vaidmenį įgyvendinant darnaus vystymosi principus ir artėjant prie darnaus vystymosi tikslų įvairiose šalyse, įskaitant ir Baltijos šalis.

Pastaruoju metu labai svarbus darnus vystymasis, kurio esmę apibūdina visuomenės švietimo ir mokymo, etniniai ir kultūriniai žmogaus ir pasaulio santykiai, sukuriantys puikų įrankį bendrai pažangai pasiekti. Bendra pažanga turėtų atitikti žmonių rasę supančią aplinką naujame kontekste, kuriame vertinama kultūrinė paradigma (Perello-Marín, Ribes-Giner, Pantoja Díaz, 2018). Visgi, nepakankamas dėmesys skiriamas darnaus vystymosi kultūriniam aspektui, kitaip tariant, nepakankamas dėmesys skiriamas kultūros poveikio darniam vystymuisi vertinimui (Tsai, Lin, 2018). Šiuo tyrimu siekiama išanalizuoti ryšį tarp kultūros kuriamos vertės ir darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo. Magistriniame baigiamajame darbe analizuojama kultūros įtaka darniam vystymuisi Baltijos šalių pavyzdžiu, bei keliamas **probleminis klausimas**: Kaip skirtingos kultūros įtakoja darnų vystymąsi? **Ginamasis teiginys**: skirtingi kultūros prioritetai įtakoja šalių darnios plėtros sprendimus.

Temos iširtumas. Darnaus vystymosi koncepcijas nagrinėja daugelis Lietuvos ir užsienio autorių, paminėti Lietuvos autoriai, tai E. Bivainis, T. Tamošiūnas (2007), kurie analizavo darnų regionų vystymąsi, R. Čiegis, J. Pečkaitienė (2013) nagrinėjo darnaus vystymosi poveikį gyvenimo kokybei, R. Čiegis, J. Ramanauskienė (2011) analizavo integruotą darnaus vystymosi vertinimą, R. Čiegis, J. Ramanauskienė, L. Šimanskienė (2010a) vertino Lietuvos regionų darnų vystymąsi, V. Domarkas, A. Juknevičienė, R. Kareivaitė (2012) atskleidė institucinės dimensijos vaidmenį darnaus vystymosi koncepcijoje, V. Naruševičius, L. Lazdinis (2011) nagrinėjo darnaus vystymosi politiką ir valdymą, S. Žičkienė, A. Guogis, D. Gudelis (2019) atskleidė darnaus vystymosi teorinę sampratą ir jo praktinę reikšmę; paminėtini ir užsienio autoriai, tai J. Bloesch ir kt. (2015) analizavo darnaus vystymąsi integruotą į atsparumo koncepciją, P. Dasgupta (2007) nagrinėjo darnaus vystymosi teorijas ir jos taikymą, A. Feil, D. Schreiber (2017) analizavo darnų vystymąsi ir jo reikšmę.

Darnaus vystymosi koncepcijas kultūros kontekste analizavo užsienio autoriai, tai S. R. Wu, P. Fan, J. Chen (2016) analizavo kultūros įtraukimą į darnų vystymąsi, N. Duxbury, M. S. Jeannotte (2011) nagrinėjo kultūrą ir darnią bendruomenę, A. Tubadji, F. Pelzel (2015) tyrė kultūra paremtą vystymąsi (2015), M. Nadarajah, A. T. Yamamoto (2007) atskleidė kultūros ir miestų darnumą (2007), K. K. Swanson, C. A. DeVereaux (2017) analizavo teorinę kultūros palaikymo sistemą,

kultūriškai darnų verslumą, Y. Blagoeva -Yarkova (2012) tyrė vietos kultūros institucijų vaidmenį darniam vystymuisi, M. Fanea – Ivanovici (2018) nagrinėjo kultūrą kai būtiną darnaus vystymosi sąlygą, A. Hooper (2005) tyrė kultūrą ir darnųjį vystymąsi Ramiajame vandenyne, M. S. Jeannotte, C. Andrew (2008) nagrinėjo kultūros įtraukimo į darnaus vystymosi politiką veiklos gaires – Kanados perspektyva, J. Desein, K. Soini, G. Fairclough, L. Horlings (2015) tyrė kultūros įtaką darniam vystymuisi (2015), K. Soini, I. Birkeland (2014) atliko tyrimą apie kultūros darnumo mokslinį diskursą, J. Hawkes (2001) analizavo esminį kultūros vaidmenį visuomenės darnumo planavime, F. Nocca (2017) nagrinėjo kultūros paveldo vaidmenį darniajame vystymesi, G. Brocchi (2007) tyrė kultūrinio darnumo aspektą.

Pastaruoju metu vis daugiau dėmesio skiriama kultūros įtakos darniam vystymuisi analizavimui. Tačiau tyrimų, kuriuose būtų siekiama atskleisti kultūros įtaką darnaus vystymuisi Baltijos šalyse vis dar stokojama. Visgi, Lietuvoje ir kitose Baltijos šalyse darnaus vystymosi ir kultūros sąsaja atskleista neišsamiai, neišplėtotas kultūros vaidmuo teikiant tinkamo darbo galimybes, mažinant skurdą, užtikrinant socialinį atsparumą, lyčių lygybę ir kitus darnaus vystymosi aspektus, kaip kultūra, prisideda įgyvendinant darnaus vystymosi tikslus teikiant novatoriškus sprendimus miestuose ir kaimuose.

Tyrimo objektas: kultūrų įtaka darniajam vystymuisi Baltijos šalių pavyzdžiu.

Tyrimo tikslas: išanalizuoti kultūros daroma įtaką darniajam vystymuisi Baltijos šalių pavyzdžiu.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apibrėžti kultūros sampratą ir kultūrinės veiklos sritis.
2. Išnagrinėti kultūros ir darnaus vystymosi sąsają.
3. Išanalizuoti kultūrų įtaką darniajam vystymuisi Baltijos šalių pavyzdžiu.

Tyrimo metodai: Kultūros įtakos darniajam vystymuisi analizavimui buvo pasitelkti šie metodai:

1. *Mokslinės literatūros analizė* – Žukauskienė, R. ir Erentaitė, R. (2011) teigia, jog mokslinės literatūros analizės esmė – tai kad darbo autorius skaitydamas, analizuodamas, lygindamas, vertindamas ankstesnę tam tikros srities literatūrą, įvertina esamą padėtį, išspręsdamas tam tikrą problemą. Ši dalis suteikia tyrimui kontekstą ir parodo tyrimo svarbą. Mokslinės literatūros analizės metodas naudotas analizuojant Lietuvos ir užsienio autorių mokslinę literatūrą, mokslinius straipsnius, mokslo leidinius bei kitus mokslinius šaltinius, susijusius su tiriamo objekto visapusiškos analizės atlikimu;
2. *Lyginamasis metodas* – Morkevičius, V. (2008) teigia, jog lyginamasis metodas – tai

ryšių ir priežastinių sąryšių tarp reiškinių analizės metodas, kuris remiasi alternatyvių hipotezių apie priežastinius-pasekminius ryšius tikrinimu pasitelkiant empirinius įrodymus. Lyginamasis metodas naudotas lyginant skirtingų mokslininkų, teoretikų nuomones, susijusius su tiriamuoju objektu; atliekant tyrimą, lyginant Baltijos šalių kultūrų įtaką darniajam vystymuisi;

3. *Dokumentų analizės metodas* – Čiužas, A. teigia, jog dokumentų analizė – tai tyrimo metodas, taikomas renkant rašytiniame ar spausdintame tekste, magnetinėje ar filmavimo juostoje užfiksuotą informaciją. Dokumentų analizės metodas naudotas analizuojant dokumentus susijusius su tiriamuoju objektu;
4. *Statistinių duomenų grupavimo metodas* – Valkauskas, R. (2012) teigia, jog statistinių duomenų grupavimo metodas – tai statistinės informacijos, kuri apibūdina tiriamų ekonominių, socialinių, demografinių ir kitų masinių reiškinių ir procesų kiekybines charakteristikas, surinkimo, apdorojimo ir analizės moksliniai metodai. Statistinių duomenų grupavimo metodas naudotas vertinant tyrimo objektą, atliekant kultūros įtakos darniajam vystymuisi Baltijos šalių pavyzdžiu tyrimą, sisteminant ir grupuojant gautus duomenis.

Darbo struktūros apžvalga:

Pirmajame darbo skyriuje atskleidžiama kultūros samprata, apibūdinamos pagrindinės kultūrinės veiklos sritys, jų rūšys.

Antrajame darbo skyriuje pateikiamos darnaus vystymosi teorinės koncepcijos. Analizuojama darnaus vystymosi samprata ir svarba, kultūros ir darnaus vystymosi sąsaja bei kultūros ryšys su darnaus vystymosi tikslais.

Trečiajame darbo skyriuje išanalizuota kultūrų įtaka darniajam vystymuisi Baltijos šalių pavyzdžiu. Pateikta tyrimo metodologija, apibrėžiamos Baltijos šalių nacionalinėse darnaus vystymosi strategijose ieškotos reikšmės, nagrinėjama Baltijos šalių kultūros ir darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo sąsajos.

I. KULTŪROS SAMPRATA IR KULTŪRINĖS VEIKLOS

1.1. Kultūros samprata

Kultūros samprata turi daugybę prasmų, vartojamų įvairiuose kontekstuose, todėl siekiant ją apibrėžti susiduriama su rimtais sunkumais – kultūros neįmanoma apčiuopti bei negalima fiksuoti griežtuose rėmuose. Kultūrą analizuoja daugelis filosofijos, semiotikos, sociologijos, istorijos, antropologijos, aksiologijos, lingvistikos, etnologijos ir kt. mokslai, išskirdami vieną kurią nors jos pusę, tirdami vadovaudamiesi jam būdingais metodais, taip pateikdami savitą kultūros supratimą bei vis naujas kultūros ypatybes ir formas (Pruskus, 2013). Mokslinėje literatūroje nurodoma apie 700 kultūros apibrėžimų, kuriuose pateikiamas pagrindinis kultūros subjektas bei objektas - tai žmogus. Kultūros samprata siejama su žmogumi, grupe, šalimi, tauta, visuomene, laikmečiu, ideologija bei religija.

Kultūra, tai sistema, kurią sudaro žmonių grupės, turinčios vienodas pažiūras, papročius, simbolius, vertybes, paremtas taisyklėmis, skiriančias socialines grupes vienas nuo kitų. Kultūros dimensijos susijusios su visuomenėje vyraujančiomis vertybėmis, formuojančiomis visuomenei priimtina ir įprastą elgseną (Steers ir kt., 2011).

„Kultūra – tai žinių ir savybių visuma, kurias gauna žmogus mokymosi procese ir kurios nėra genetiškai paveldimos“ (Heijes, 2011). Pasak K. Soini, J. Dessein kultūra – tai esminis komponentas, žmogaus vystymosi, asmens ir bendruomenės tapatybės, naujovių ir kūrybiškumo šaltinis.

Kultūra yra daugumos humanitarinių ir socialinių mokslo sričių tyrinėjimo objektas, tačiau kiekviena jų pateikia atitinkamą kultūros sampratą, taigi pateikia ir savą kultūros supratimą. Kadangi kultūra yra daugiafunkcinė ir padedanti spręsti skirtingas žmogaus egzistavimo problemas (Kačerauskas, 2011). Kultūra yra svarbus žmogaus vystymosi komponentas, kultūrų įvairovė yra kritinis indėlis į darnų vystymąsi.

Kultūros turinys yra sudarytas iš normų bei taisyklių, reglamentuojančių žmonių gyvenimą. Kultūra apibūdinama kaip socialinio elgesio įsisavinimo veiksnys, padedantis žmonėms kontaktuoti su kultūriniu pasauliu bei nuolat tobulėti, kaip bendros vertybės, požiūriai, prielaidos ir tikslai, perimti iš kartos į kartą, taikoma dabartyje ir perduodama ateities kartoms (Shahzad, Luqman, Khan, Shabbir, 2012).

Plačiaja prasme kultūra suprantama kaip žmonių elgesys arba pasidalinta elgesio patirtis, pasireiškianti įvairiuose lygiuose, tai (Cameron, Quinn (2011):

- 1) nacionalinis / regioninis lygis - ekonominiai ir politiniai veiksniai, normos ir vertybės, kalba ir simboliai, religija;
- 2) funkcinis lygis - išorinė aplinka, laiko veiksnys;

3) profesinis lygis - išsilavinimas, socializacija.

Kultūra yra neatsiejama nuo darnesnio žemės naudojimo, vartojimo, taip pat prisideda prie aprūpinimo maistu ir vandens prieinamumo (Cameron, Quinn, 2011). Todėl bet kurioje vietos politikoje, kuria siekiama apsaugoti natūralią aplinką ir pasiekti darnų vystymąsi, itin svarbu atsižvelgti į atitinkamų bendruomenių kultūrą ir veikti pagal ją.

Pasak V. Pruskaus (2013) kultūra diktuoja atitinkamus būdus, įtakojančius elgesio normas ir metodus, kurių pagalba žmonės atskleidžia savo požiūrį į jei nepriimtinius elgesio modelius.

Kultūros sąvoka yra nuolatos kintanti ir dinamiška, įvairūs autoriai skirtingai pateikia kultūros sampratą (žr. 1 lentelėje).

1 lentelė. Kultūros samprata

Kultūros apibrėžimas	Šaltinis, metai
Kultūra - tai socialinio elgesio įsisavinimo sistema, kuri padeda žmonėms sąveikauti su išoriniu pasauliu, sudaryta iš normų ir taisyklių, reglamentuojančių žmonių gyvenimą.	C. Kroeber, W. Kluckhohn, 1952
Kultūra – tai žmonių visuomenės veiklos rezultatų visose žmogaus gyvenimo srityse ir visų nacijos, klasės, socialinės grupės gyvenimą sąlygojančių veiksnių (idėjų, tikėjimų, papročių, tradicijų) visuma.	E. T. Hall, 1998
Kultūra – tai kolektyvinis fenomenas, kadangi ja bent iš dalies yra dalinamasi su kitais žmonėmis, gyvenančiais ar gyvenusiais toje pačioje socialinėje aplinkoje, kurioje kultūra buvo išmokta.	G. Hofstede, 2005
Kultūra – tai rinkinys įsitikinimų, visuomenės gyvenimo organizavimo veiksnių, vertybių, elgsenų, papročių ir požiūrių, išskiriantis vieną socialinę žmonių grupę iš kitų.	W. Kluckhohn F. Shahzad, R. A. Luqman, A. Khan, L. Shabbir, 1951; 2012
Kultūra – tai žmogaus sukurta aplinkos dalis, žinių ir savybių visuma, kurias gauna žmogus mokymosi procese ir kurios nėra genetiškai paveldimos.	C. Heijes M. J. Herskovits, 1955; 2011
Kultūra – tai visuomenės istorinio vystymosi produktas ir vystosi sukauptos patirties perdavimo naujoms kartoms dėka, žinių apie požiūrį į gyvenimą įamžinimo ir vystymo priemonė.	K. S. Cameron, R. E. Quinn C. Geertz, 1973; 2011
Kultūra – tai gyvenimo būdas, tas kontekstas, kuriame mes gyvename, mąstome, jaučiame, sprendžiame problemas ir bendraujame vieni su kitais.	R. Robertson H. T. Trompenaars, 1998; 2003

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis W. Kluckhohn (1951), M. J. Herskovits (1955), G. Hofstede (2005), C. Kroeber, W. Kluckhohn (1952), F. Shahzad, R. A. Luqman, A. Khan, L. Shabbir (2012), K. S. Cameron, R. E. Quinn (2011), H. T. Trompenaars (1998), R. Robertson (2003), C. Geertz (1973), C. Heijes (2011), E. T. Hall (1998).

Išanalizavus pirmąją lentelę, matyti, jog kultūra, kaip sąvoka, susideda iš tam tikrų elementų. Visų pirma, kultūra - tai tam tikro elgesio įsisavinimo sistema, žinių ir savybių visuma, tam tikras įsitikinimų, gyvenimo organizavimo veiksnių rinkinys. Taip pat pastebima, jog kultūros sampratoje nuolatos yra akcentuojamas individas ar jų grupė – kolektyvas, bei aplinka (kontekstas), kuriame mes

gyvename, bendraujame vieni su kitais, ar patys ta aplinką susikuriame.

Kultūrinės veiklos sritys bei dalyvavimas joje apibrėžiami kaip atitinkama, sąmoninga ir tikslinga veikla, kuri reikalauja tokių veiksnių, kaip laikas, pinigai, tam tikras interesas ar pomėgiai, polinkis. Kultūros vartojimą dažniausiai trukdo tokie veiksniai, kaip darbas, vaikai, sveikatos problemos, atitinkamų kultūrinių kompetencijų trūkumas. Asmenys, dalyvaujantys kultūrinėje veikloje yra visuomeniškesni, laimingesni, jaučiasi sveikesni, pasitikintys savimi ir pan. (Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo ataskaita, 2014). Kultūra apima įvairiausias gyvenimo sritis, ji gali būti (ne)materiali, (ne)kilnojama, (ne)apčiuopiama. Kultūros skirstymą į įvairias sritis galima pristatyti, remiantis Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos pateikiamais duomenimis (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Kultūrinės veiklos sritys

Veiklos sritis	Aprašymas
Kultūra ir kūrybinės industrijos	Visuomenės narių kūrybingumo gebėjimų skatinimas, kūrybingumui palankios aplinkos kūrimas, kultūros vaidmens didinimas regionuose.
Kultūros paveldas	Kultūros paveldo išsaugojimas ir perdavimas ateities kartoms, sudarant sąlygas visuomenei jį pažinti ir juo naudotis.
Kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas	Visuomenės skatinimas dalyvauti valstybės politikos įgyvendinime istorinės ir kultūrinės atminties įprasminimo srityje, pagarbos valstybei ir jos istorijai, nacionalinei kultūrai, kalbos tradicijoms ir paveldui ugdymas.
Muziejų ir galerijų veikla	Nacionalinių ir respublikinių muziejų, galerijų veiklos strategijos nustatymas, muziejų veiklos koordinavimas ir dalyvavimas tarpvalstybinėse muziejūninkystės programose.
Etninės, regionų kultūros plėtra	Sąlygų sudarymas šalies gyventojams naudotis kultūros paslaugomis ir dalyvauti kultūriniame gyvenime, kultūros prieinamumo didinimas, siekimas pabrėžti etnografinių regionų istorinę ir kultūrinę svarbą, etninės kultūros ir mėgėjų meno veiklos organizavimas.
Jaunimo kultūrinės edukacijos	Vaikų ir jaunimo įtraukimas į kultūrinę veiklą, sąlygų sudarymas valstybės ir savivaldybių kultūros bei švietimo įstaigų vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos veiklai.
Kino, teatro, muzikos politika	Valstybės kultūros politikos kino, teatro, muzikos srityje formavimas ir įgyvendinimas.
Literatūra ir leidyba	Literatūrinės tradicijos saugojimas, senosios literatūros šaltinių publikavimas, šiuolaikinės literatūros kūrinių išleidimas.

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, <http://lrkm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys>.

Iš 2 lentelės duomenų matyti, jog kultūrinės veiklos sritys yra labai skirtingos, tačiau vienos jų būdingos daugeliui šalių ir yra iš esmės panašios, kitos veiklos sritys kiekvienoje šalyje turės savitumo. Toliau tikslinga kiekvieną iš sričių labiau išplėtoti, kadangi kultūros sritys bus šiame darbe siejamos su darnaus vystymosi koncepcija.

Kultūros ir kūrybinių industrijų plėtra. Trojanowski, T. (2014, 62p.) teigia, jog „Kūrybinės industrijos prisideda prie raiškos laisvės, kultūrų įvairovės ir ekonominės plėtros skatinimo“, todėl itin svarbu nuolat stiprinti visuomenės kultūrinę veiklą, skatinti veikti pasaulio rinkose, kurti naujus partnerystės projektus, kelti kompetencijas šioje srityje, kontroliuoti piratavimą ir pan. Kultūros ir kūrybinės industrijos skatina socialinę sanglaudą. Kultūrinio pobūdžio veiklos, bendri ritualai tampa bendruomenių jungtimi, vienybės bei motyvacijos skatinamąja jėga, taip pat skatina ir išitraukimą į visuomeninius procesus. Kūrybinių veiklų poveikis gali būti matomas ir mikro lygmeniu – saviraiška yra svarbi individų sveikatai, psichologinei būklei ir aukštai savivertei. Kūrybinė veikla svarbi įtraukiant rizikos grupes (Azevedo ir Barbosa, 2014),

Kultūros paveldas. Tarp išskiriamų tikslų minima kultūrų raiškos įvairovė, kultūra kaip švietimo komponentas, kultūros paveldas ir vietos kultūra. Tačiau net šios apibendrintos kultūros sąvokos minimos platesniame kontekste; pavyzdžiui, kultūros paveldas yra minimas kartu su gamta (gamtos paveldu), apsiribojant kultūros paveldo apsauga, neminint atnaujinimo ar aktualizavimo (Nocca, F., 2017). Kultūra, kaip veiklos sektorius, apimantis materialųjį ir nematerialųjį paveldą bei kūrybines industrijas, pati savaime yra galingas vystymosi variklis, turintis socialinį, ekonominį ir aplinkos poveikį visos bendruomenės mastu.

Kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas vykdomas rengiant valstybės švenčių, atmintinų dienų ir istorinių datų, valstybės kultūrai ir istorijai nusipelnusių asmenybių jubiliejinių datų minėjimo programas bei koordinuojant jų įgyvendinimą, organizuojami kultūros ir meno premijų skyrimai (Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, 2019). Kiekviena šalis turi kultūros politikos tikslus ir dokumentus, reglamentuojančius kultūros sektorių veiklą, pabrėžiančius istorinius įvykius (Swanson, DeVereaux, 2017). Reikšmingą vaidmenį darnaus vystymosi tikslų įgyvendinime vaidina susiformavusi kultūros politika, vyriausybės priimti sprendimai ir jų įgyvendinimas (Fanea – Ivanovici, 2018).

Muziejų ir galerijų veiklos užtikrinimas. Muziejai yra ne tik atminties išsaugojimo ir tyrimo, bet ir kultūros edukacijos įstaigos, kurių misija susijusi su visuomenės tobulėjimo skatinimu (Lietuvos Respublikos kultūros ministerija). Tradicinis muziejų vaidmuo yra rinkti kultūrinės, religinės ir istorinės reikšmės medžiagą, juos saugoti, tirti ir pristatyti visuomenei švietimo ir pramogų tikslais. Vienas pagrindinių muziejaus tikslų yra šviesti, ir tik muziejai turi pajėgumų ir galimybių efektyviai perteikti kultūrinį švietimą, nes jo kolekcijose yra tam reikalingų įrankių ir medžiagų (Arinze, E. N., 1999).

Etninės, regionų kultūros ir jaunimo kultūrinės edukacijos plėtra. Šių kultūros veiklos sričių tikslas - organizuoti etninės kultūros ir mėgėjų meno veiklą, metodiškai jai vadovauti, vykdyti reikšmingas kultūros akcijas. Plėtojant etninę, regionų kultūros ir jaunimo kultūrinę edukaciją

siekama, jog būtų sudarytos sąlygos valstybės kultūros bei švietimo įstaigų vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos veiklai, kultūros ir meno kūrėjams rengti ir vykdyti ilgalaikius vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos projektus, daugiau vaikų ir jaunimo įtraukti į kultūrinę, etninę veiklą (Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, 2019).

Kino, teatro, muzikos politikos vykdymas. Kino, teatrų, muzikos veikla ir politikos vykdymas vertinamas, analizuojant užimtumą kultūroje, muziejų lankytojus, dalyvavimą bet kurioje kultūrinėje ar sportinėje veikloje per pastaruosius 12 mėnesių. Taigi, darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimas, liečia kiekvieną šalies gyventoją, t. y. kultūros srityje dirbančius asmenis, dalyvaujančius įvairiose kultūrinėse veiklose (Chakori, 2017). Mitkus, T. (2011) teigia, jog kinas šiandien yra vienas moderniausių kultūros produktų, padedančių kurti kultūrinį kapitalą, o filmo siužeto iškeliami klausimai gali reflektuoti tautai aktualias socialines, istorines ir ekonomines problemas bei padėti formuoti naują nacionalinį identitetą.

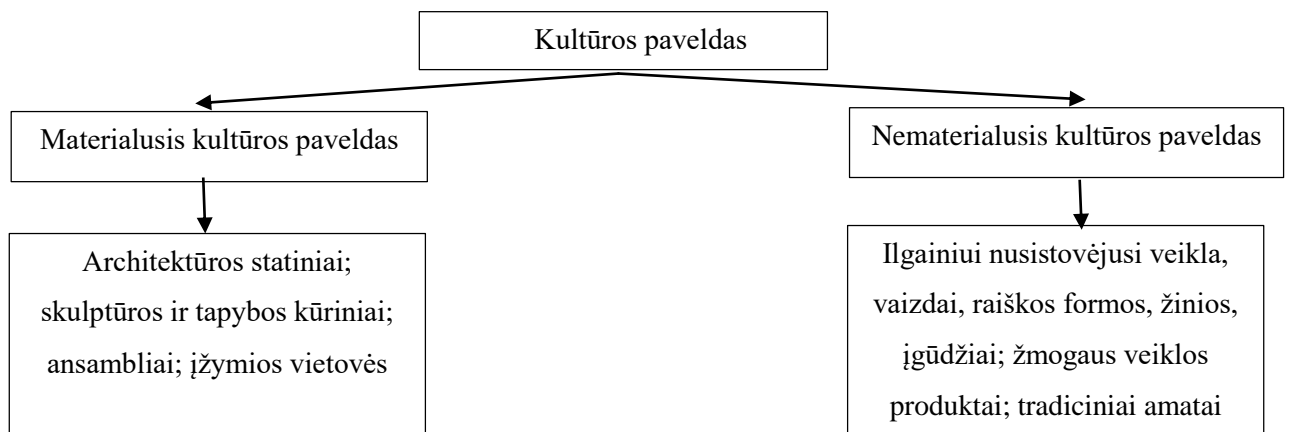
Literatūra ir leidyba. Lietuvių literatūros enciklopedijoje (www.literatura.lt) teigiama, jog literatūra gali būti taikoma tiek pavieniems rašytiniams kūriniais, tiek ir apimant visus rašytinius viso pasaulio, tam tikros kultūros ar tam tikros epochos kūrinius. Literatūra laikoma viena iš meno rūšių, tačiau literatūros kaip meno ribas apibrėžti taip pat yra sunku, nes ne visada aišku kam priskirti. Leidyba tuo tarpu iš esmės papildo literatūrą, kadangi be leidybos žmonės neturėtų prieigos prie literatūros skaitymo. Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje (www.vle.lt) teigiama, jog leidyba – tai valstybinės, visuomeninės veiklos ar kultūros ir verslo sritis.

Apibendrinant galima teigti, jog kultūra – tai socialinio elgesio įsisavinimo sistema, įsitikinimų, vertybių, elgsenų, papročių ir požiūrių visuma, tai visuomenės veiklos organizavimas, kurį sudaro normos, idėjos, principai, socialiniai institutai, užtikrinantys kolektyvinį žmonių gyvenimą, žinios ir savybės, įgaunamos žmonių mokymosi proceso metu. Kultūra diktuoja atitinkamus būdus, įtakojančius elgesio normas ir metodus, kurių pagalba žmonės atskleidžia savo požiūrį į jai nepriimtinius elgesio modelius. Kultūros turinys yra sudarytas iš normų bei taisyklių, reglamentuojančių žmonių gyvenimą. Kultūra turi būti visuomenės darnaus vystymosi strategijų centre, kadangi kultūra nustato žmonių santykius su aplinkiniu pasauliu, įskaitant natūralią aplinką ir jos išsaugojimą. Kultūros raiška pastebima per įvairias veiklos sritis, tokias kaip kultūros paveldas; kultūriniai – istoriniai įvykiai; kultūros ir kūrybinių industrijų plėtra; muziejų ir galerijų veiklos; etninės regionų kultūros plėtra; jaunimo kultūrinės edukacijos plėtra; kino, teatro, muzikos politikos vykdymas; literatūros ir leidybos užtikrinimas. Šios kultūrinės veiklos sritys tik dar kartą pabrėžia kultūros svarbą kasdienio žmogaus gyvenime, kultūra supa kiekvieną – per skirtingas veiklos sritis.

1.2. Kultūrinės veiklos sritys

Kadangi šiame darbe siekiama pagrįsti kultūros įtaką darniam vystymuisi, nuspręsta įtaką akcentuoti per tam tikras kultūros sritis. Kiekvienai tautai svarbiomis kultūros sritimis laikytina: kultūros paveldas; kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas; muziejų veikla; etninės, regionų kultūros plėtra; literatūra ir leidyba. Norint atlikti šių kultūros sričių įtakos darnumui analizę, pirma būtina jas detalizuoti, išskirti esminius aspektus.

M. Bagočius (2011) teigia, jog literatūroje pateikiama daug paveldo sąvokos apibrėžimų. Bendrąja prasme paveldu yra laikoma tai, kas paveldėta iš praeities. Paprastai tai įvairūs gamtos (gyvūnijos, augalijos, geologiniai, kraštovaizdžio ir kt.) ar kultūros (fiziniai žmogaus darbo kūriniai, kulinarijos, gamybos, tradicijų ir kt.) išteklių. Siekiant geriau suprasti *kultūros paveldą* – kaip vieną iš kultūrinės veiklos sričių, Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencijoje (1972) buvo numatytas kultūros paveldo skirstymas į veiklos šakas (žr. 1 pav.).

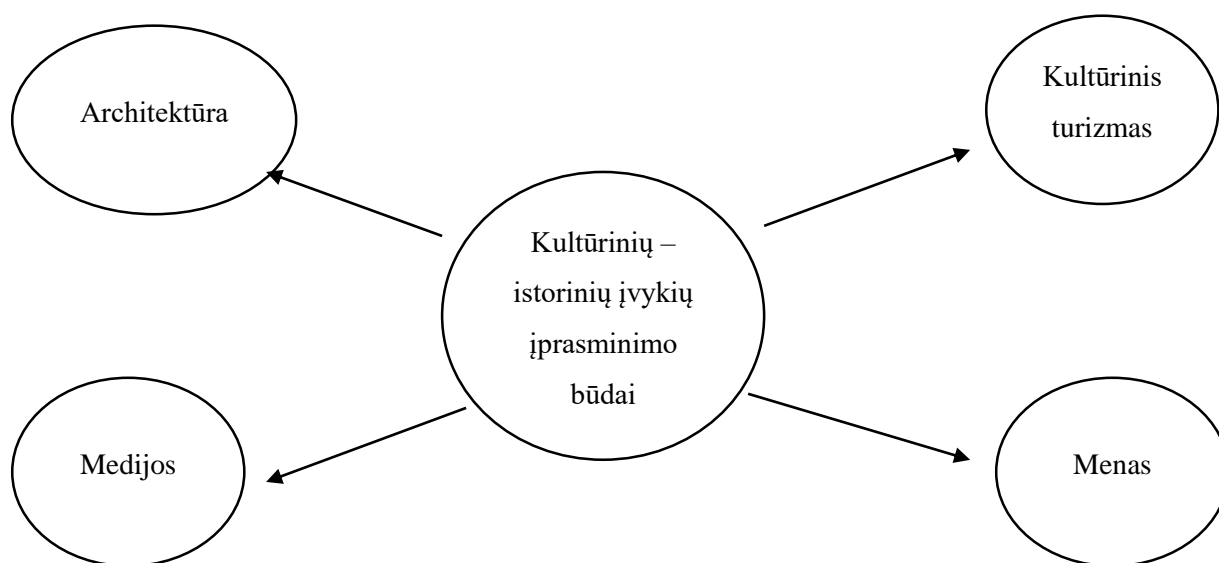
1 pav. Kultūros paveldo skirstymas į veiklos šakas

Šaltinis: sudaryta autoriaus remiantis Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija (1972)
https://unesco.lt/images/stories/articles_files/Pasaulio_paveldo_konvencijos_igyvendinimo_gaires.pdf

Iš 1 paveikslo matyti, jog kultūros paveldas išsiskaido į materialųjį ir nematerialų. Materialiajam kultūros paveldui priklauso tai, kas yra apčiuopiama, t. y. tam tikri architektūros statiniai, skulptūros ar meno kūriniai, tai – ką sukūrė žmogus. Nematerialiajam kultūros paveldui priklauso tai, kas yra neapčiuopiama (išskyrus žmogaus veiklos produktus), t. y. tam tikra nusistovėjusi žmonių veikla, raiškos formos, žinios, tradiciniai amatai. D. Varnaitė (2007) teigia, jog nematerialusis kultūros paveldas daugiausia reiškiasi per žodinės kūrybos tradicijas ir raiškos formas (kalba, scenos menas, papročiai, apeigos ir šventiniai renginiai), taip pat per su gamta ir visata

susijusias mokslo sritis bei tradicinius amatus.

Kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas yra itin svarbus kiekvienai šaliai, A. Liekis (2012) teigia, jog be istorinės atminties neįmanomas tautiškumas ir nepriklausomas valstybingumas, tautinė savimonė. Kiekviena šalis naudoja skirtingas priemones kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimui, daugelio šalių kultūros ministerijos naudoja įvairias skatinimo programas, leidžia nutarimus dėl istorinių įvykių įprasminimo ir išsaugojimo. Kultūrinius – istorinius įvykius įprasmininti galima remiantis įvairiausiomis veiklos formomis (žr. 2 pav.)

2 pav. Kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimo būdai
Šaltinis: sudaryta autoriaus remiantis R. Kregždaite (2017)

Iš antro paveikslo matyti, jog menas yra vienas iš kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimo būdų. Skulptūros, paminklai – puikios priemonės įprasmininti ir vizualiai perteikti šalies ar regiono istorinius įvykius. Medijos – dar viena puiki priemonė perteikti svarbiausius istorinius įvykius, pasitelkus spaudos, leidybos ir audiovizualines priemones. Architektūra – gyvoji kiekvieno regiono istorija, ji atspindi tiek tuometinių gyventojų darbo ypatumus, išgyvenamą laikotarpį, tuometinių gyventojų vertybes ir tikėjimą. Kultūrinis turizmas, kaip teigiama Baltijos šalių kultūrinio turizmo politikos dokumente (2001), - tai kelionė siekiant pažinti kultūrinę aplinką, įskaitant kraštovaizdžius, vaizduojamąjį ir scenos menus, išskirtinį vietinį gyvenimo būdą, vertybes, tradicijas, įvykius bei kitus kūrybinių ir kultūrinių pokyčių procesus. Esant kultūrinio turizmo poreikiui, yra kuriami įvairūs pažintiniai takai, piligriminiai keliai, kurie suteikia galimybę įprasmininti kultūrinius – istorinius šalies įvykius ir supažindinti su jais užsienio ar vietos turistus.

Dar viena svarbiausių kultūrinių veiklos sričių – **muziejų ir galerijų veikla**. Europos

suaugusiųjų mokymosi elektroninėje platformoje (2015) teigiama, jog muziejams būdingas tas pats tikslas – rinkti ir saugoti materialinius ir nematerialinius praeities ir dabarties pėdsakus. Muziejuose suteikiama galimybė įvairiai susipažinti su kolekcijomis, rengti parodas ir švietimo programas. Muziejai yra skirstomi pagal priklausomybę ir tematiką (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Muziejų rūšys pagal priklausomybę ir tematiką

Muziejų rūšys pagal tematiką	Muziejų rūšys pagal priklausomybę
Architektūros, memorialiniai	Nacionaliniai
Literatūros	Respublikiniai
Muzikos ir kino (dailės)	Savivaldybių
Istoriniai (archeologijos, etnografijos ir kraštotyros, karo istorijos, liaudies buitis)	Žinybiniai
Gamtos (akmenų, augalų, jūrų, zoologijos, nacionalinių ir regioninių parkų, rezervatų)	Viešosios įstaigos - muziejai
Kulinarinio paveldo	Privatūs
Mokslo ir technikos (aviacijos, bankininkystės, bitininkystės, dviračių, fotografijos, geležinkelio, kalvystės, laikrodžių, radijo ir televizijos, sporto).	Visuomeniniai
	Mokyklų
	Virtualūs muziejai

Šaltinis: sudaryta autoriaus remiantis visuotine lietuvių enciklopedija <https://www.vle.lt/Straipsnis/Lietuvos-muziejai-117664>

Iš 3 lentelės duomenų matyti, jog muziejai apima įvairiausias kultūrinės sritys, pradedant architektūros paminklais, užbaigiant kulinariniu tam tikro regiono paveldu. Kiekvienas muziejus yra itin svarbus šaliai, kuris supažindina, skleidžia ir įprasmina šalies istoriją. Amerikos muziejų aljanse (<https://www.aam-us.org/programs/diversity-equity-accessibility-and-inclusion/>) yra teigiama, jog muziejai yra gyvybiškai svarbi dalis to, kaip mes pasakojame istorijas, kas mes esame, kas mes buvome ir kaip gyvensime kartu. Muziejai palaiko kultūros paveldą ir parodo, kuo šalys yra panašios, bei kuo skiriasi. Lietuvos muziejų asociacijos duomenimis (2016), pagrindinės išskiriamos muziejų funkcijos yra rinkimas ir saugojimas; ekspozicijų ir parodų rengimas; bendravimas su visuomene.

Etninė regionų kultūros plėtra taip pat yra itin svarbi kiekvienai šaliai, siekiančiai vykdyti tolygią regioninę politiką, užtikrinant tolygias sąlygas gyventojams naudotis kultūrinėmis paslaugomis, dalyvauti kultūrinėje veikloje. V. Daugirdas (2015) teigia, jog etnokultūrinis regionas – tai istoriškai susiformavusi šalies arba etninės teritorijos dalis, kuriai būdingi saviti etninės ar subetninės kultūros bruožai (tradicijų, buitės, gyvenimo būdo, folkloro, tarmės, religiniai ir kt. skirtumai). Siekiant įsigilinti į kiekvieno regiono unikalumą, specifiką yra naudojami įvairūs regionų skirstymo modeliai. Prieš atliekant kultūrinį regionų skaidymą, anot W. Norton (2000), turėtume išskirti dvi hierarchines skales – erdvinę ir kultūrinę. Erdvinė – apima šalies teritorijos ar gyventojų skaičiaus dydį, na, o kultūrinė yra apibūdinama remiantis skirtingais kultūriniais kriterijais (žr. 4

lentelę).

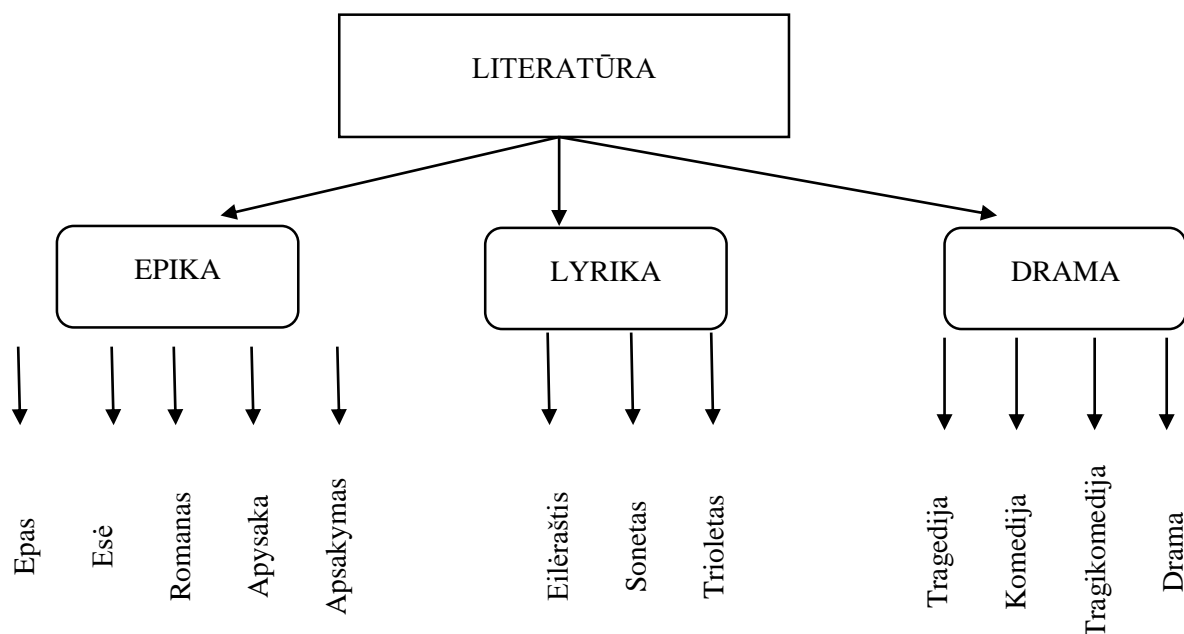
4 lentelė. Kultūrinių regionų tipai pagal erdvinę ir kultūrinę skalę

Regionų tipai pagal erdvinę skalę					
	NUT1	NUT2	NUT3	LAU1	LAU2
<i>Apibūd- inimas</i>	Socialiniai – ekonominiai regionai	Pagrindiniai regionai, skirti taikyti regioninę politiką	Mažesni regionai su specifine regionine politika	Vietiniai administraci- niai vienetai	Smulkesnieji vietiniai administraciniai vienetai
Regionų tipai pagal kultūrinę skalę					
	Formalusis		Funkcinis		Regioninės savimonės
<i>Apibūd- inimas</i>	Dar vadinami, etnografiniais regionais, suskirstyti pagal vieną ar keletą kriterijų		Turintys griežtai apibrėžtą teritoriją, funkcinį centrą		Regionai išskiriami pagal gyventojų kultūrinės ypatybės (dažniausiai – tarmę)

Šaltinis: sudaryta autoriaus remiantis Jordon T. G., Domosh M., Rowntree L. (1997) ir Europos komisijos duomenimis (<https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/background>)

Iš 4 lentelės duomenų matyti, jog kultūriniai regionai gali būti skirstomi pagal erdvinę skalę (teritorijos dydį) ir pagal kultūrinę skalę, t. y. formaliuotu, funkcinu ir regioninės savimonės būdu. Formalusis tipas yra labai subjektyvus, kadangi negalima tiksliai nubrėžti teritorijos šiam regiono tipui, jis priskiriamas pagal vieną ar daugiau kriterijų (pvz. kalba). V. Petrusis (2005) teigia, jog funkcinis kultūros regionas yra arealas, organizuotas politinėms, socialinėms, ekonominėms ir kitoms funkcijoms atlikti bei turintis reikšmės arealo gyventojų kultūriniam bendrumui (pvz., valstybės teritorinis administracinis vienetas). Regioninės savimonės tipas apibrėžiamas remiantis tam tikromis kultūrinėmis ypatybėmis, kaip vertybės, amatai, tačiau A. Girdenis (1977) teigia, jog kalba yra istorinio palikimo suformuotas pasaulėvaizdis, iš kartos į kartą perduodama ir nuolat atnaujinama kultūros vertybių visuma, todėl kalba (tarmė) laikoma vienu svarbiausių kriterijų.

Literatūra ir leidyba yra neatsiejama kultūrinių veiklos sričių dalis, kuri įprasmina šalies istoriją, tradicijas, kasdienį gyvenimą. Seniausioje bendrinėje anglų kalbos enciklopedijoje „Encyclopedia Britannica“ (2019), teigiama, jog literatūros turinys yra toks pat beribis, kaip ir žmogaus noras bendrauti. Dažniausios literatūrinės temos yra apie tai, kas supa žmogaus gyvenimą – jausmai, aplinka, tikėjimas. Literatūra gali būti klasifikuojama pagal įvairias sistemas, įskaitant kalbą, tautinę kilmę, istorinį laikotarpį, tačiau dažniausiai ji skirstoma pagal rūšis ir žanrą (žr. 3 pav.).

3 pav. Literatūros rūšys ir žanrai

Šaltinis: sudaryta autoriaus remiantis lietuvių literatūros enciklopedija (www.literatura.lt)

Iš 3 paveikslo matyti, jog literatūrą sudaro 3 vienodai svarbios rūšys, t. y. epika, lyrika ir drama, o jos išsiskaido į atskirus žanrus. Oksfordo anglų kalbos žodyne (2016) epika apibūdinama kaip poema, paprastai kilusi iš senovinės žodinės tradicijos, tęstinio pasakojimo pavidalu reiškiantis vieno ar kelių istorijos ar legendos herojų pasiekimus. J. Craven (2020) lyrika apibūdina kaip poeimą, kuri yra trumpa, labai muzikali, perteikianti galingus jausmus (dažnai naudojamas rimas). Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje (<https://www.vle.lt/Straipsnis/drama-50268>) įvardijama, jog „Dramos struktūros pagrindas – personažų poelgiais ir kalbomis vaizduojamas veiksmas. Jį sudaro idėjiniai, politiniai, etiniai, psichologiniai ir kitokie konfliktai, kurie sukrečia žmogaus vidinį pasaulį, sukelia skausmingų išgyvenimų ir pakeičia jo likimą, padėtį ar pagrindines vertybines nuostatas.

Apibendrinant galima pabrėžti, jog kultūrinės veiklos sritys yra itin plačios, vienaip ar kitaip paliečiančios gyventojus. Vienos svarbiausių kultūrinių veiklos sričių yra kultūros paveldas; kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas; muziejų ir galerijų veikla; etninė regionų kultūros plėtra; literatūra ir leidyba. Kultūros paveldas yra dviejų rūšių, t. y. materialusis (tai, ką galima apčiuopti) ir nematerialusis (neapčiuopiamas). Materialųjį kultūros paveldą gali sudaryti architektūra, skulptūros, paminklai, tuo tarpu nematerialųjį paveldą sudaro ilgai nusišėję veikla, tradiciniai amatai, žinios. Kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas yra itin svarbus, siekiant išlaikyti šalies istoriją. Įprasminimas galimas pasinaudojant architektūriniais sprendimais, pasitelkiant meno, medijų ir kultūrinio turizmo pagalbą. Muziejai ir galerijos – tai vieta, kurioje saugoma, eksponuojama istorija, amatai, žmogaus veiklos produktai. Muziejai gali

būti rūšiuojami pagal eksponuojamus objektus, arba priklausomybę. Etninė regionų kultūros plėtra yra itin svarbi siekiant pabrėžti šalies/regiono unikalumą, saugoti nusistovėjusias regiono vertybes. Kultūriniai regionai gali būti skirstomi pagal erdvinę (NUT, LAU) ir kultūrinę (formalusis, funkcinis, regioninės savimonės) skalę. Literatūros ir leidybos, kaip kultūrinės veiklos srities tikslas, saugoti tradicinę šalies literatūrą, jos savitumą. Pagrindinės literatūros rūšys yra epika, lyrika ir drama, kurios išsiskaido žanrus.

Apibendrinant galima drąsiai teigti, jog vieningos nuomonės apibrėžiant kultūros sampratą nėra, tačiau daugelis mokslininkų sutaria, jog kultūra, tai visų pirma sistema/visuma/žmogaus sukurta aplinkos dalis, kurioje jis gyvena, mokosi, bendrauja su kitais individais, formuoja tam tikras vertybes, įsitikinimus, elgsenos ypatumus, papročius. Geriausias būdas suvokti kultūrą, įsigilinti į jos konkrečias veiklos sritis, kurias sudaro kultūra ir kūrybinės industrijos; kultūros paveldas; kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas; muziejų ir galerijų veikla; etninės, regionų kultūros plėtra; jaunimo kultūrinės edukacijos; kino, teatro, muzikos politika; literatūra ir leidyba. Daugelis žmonių vienaip ar kitaip yra susidūręs su kultūrinėmis veiklomis, kartais net pats to nesuvokdamas, kadangi kultūra apima įvairias skirtingas veiklų dimensijas. Pagrindinės kultūrinės veiklų sritys itin prisideda prie darnaus vystymosi. Kultūros paveldas padeda išsaugoti materialiuosius ir nematerialiuosius išteklius ateities kartoms, padeda perteikti gebėjimus (tradiciniai amatai). Kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas prisideda prie žmonių švietimo, supažindinimo su šalies(ių) istorija. Muziejai ir galerijos saugo, eksponuoja įvairius objektus ateities kartoms, vykdo edukacinius užsiėmimus. Etninė regionų kultūra pabrėžia regionų unikalumą, išskirtinumą, suteikia šaliai tapatumą. Literatūra ir leidyba – atspindi tuometinių žmonių gyvenimo būdą, įpročius, vertybes. Užtikrinant efektyvią kultūrinių veiklų plėtrą, galima pasiekti kur kas geresnių darniojo vystymosi rezultatų.

II. DARNAUS VYSTYMOŠI KONCEPCIJA

2.1. Darnaus vystymosi esmė

Darnaus vystymosi termino vertimas į lietuvių kalbą kelia nemažai diskusijų. Pasiūlyta įvairių šio termino lietuviškų variantų: harmoningas vystymasis, subalansuota plėtra, tausojantis vystymasis, tolydi plėtra, darni plėtra, darni plėtra ir kt. Mokslinėje literatūroje pateikiama per 100 darnaus vystymosi apibrėžimų. Vienas, tinkamiausių ir geriausiai išreiškiančių darnaus vystymosi idėją, yra Jungtinių Tautų Aplinkos ir plėtros komisijos, vadovės Norvegijos aplinkos ministrės G. H. Brundtland, pranešime *Our Common Future* (1987) pateiktas apibrėžimas: „Darnus vystymasis yra toks vystymasis, kuris patenkina dabarties visuomenės poreikius nepakenkiant ateities kartų galimybėms patenkinti savuosius, jis apima dvi pagrindines sąvokas:

1) „poreikių“ sąvoką, ypač kalbant apie pasaulio neturtingųjų svarbiausius poreikius, kurių patenkinimui būtina suteikti prioritetą;

2) „apribojimų“ sąvoką, kalbant apie aplinkos galimybių patenkinti dabarties ir ateities poreikius apribojimus, sąlygojamus esamos technologijų ir visuomenės organizacijos būklės“ (World Commission on Environment and Development. *Our Common Future*, 1987, p. 41).

Šis apibrėžimas akcentuoja sąžiningą gamtos išteklių paskirstymą tarp pasaulio valstybių gyventojų, tarp dabarties ir ateities kartų, tarp aplinkos, ekonomikos ir socialinio vystymosi sričių (Domarkas, Juknevičienė, Kareivaitė, 2012). Jungtinių Tautų Aplinkos ir plėtros komisijos nurodyta darnaus vystymosi koncepcija pripažįstama visame pasaulyje.

Europos sąjunga apibūdina darnų vystymąsi kaip „poreikius tenkinančią plėtrą dabartinės kartos, kurią galima patenkinti nepakenkiant ateities kartos patenkinti savo poreikius (European Union, www.europa.ue).

Darnus vystymasis suprantamas kaip ekonominės plėtros procesas ir struktūriniai pokyčiai, padedantys didinti žmogaus galimybes (Petkevičiūtė, Svirskaitė, 2001), tai ekonominė programa, kurioje dabartinės bei būsimų kartų gerovė tampa vis svarbesnė (Dasgupta, 2007), darnus vystymasis apibūdinamas kaip stabilus augimas, žemas infliacijos lygis, palankus einamosios sąskaitos balansas – tai būtinos darnaus ekonomikos vystymosi sąlygos (Bivainis, Tamošiūnas, 2007), gebėjimas išlaikyti ekonominį produktyvumą tiek žemės ūkyje, tiek kitose srityse ekonomikos augimas, nelemiantis aplinkos būsenos pablogėjimo, kartu su socialinėmis problemomis, ypač nelygybės ir skurdo (Makarov, 2017).

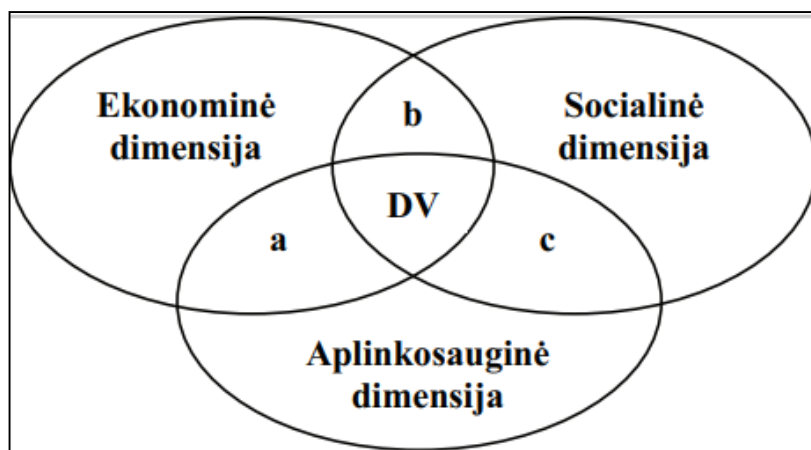
Darnaus vystymosi koncepcijos ištakos siejamos su ekonominės veiklos poveikio aplinkai ribojimu, todėl apibrėžimuose akcentuojama, kad darnaus vystymosi koncepcija sudaro aplinkos

politikos ir plėtros strategijų integracijos pagrindą (Holden ir kt., 2018), o diskusijos apie darnų vystymąsi turėtų prasidėti svarstymu apie ekosistemas ir jų funkcijas, kurios laikomos Žemės evoliucijos ir išlikimo pagrindu (Bloesch ir kt., 2015).

Darnaus vystymosi koncepcijoje numatyti itin svarbūs tikslai, tai (Naruševičius, Lazdinis, 2011):

- 1) vystymosi tikslas, kuriuo siekiamas tinkamas, saugus, geras visuomenės gyvenimo užtikrinimas;
- 2) darnumo tikslas, kuriuo siekiamas gyvenimo ir darbo darnumas.

Darnaus vystymosi koncepcijoje nurodomos 3 tarpusavyje sąveikaujančios gerovės dimensijos (žr. 4 pav.).

4 pav. Darnaus vystymosi pagrindinių dimensijų sąsaja
Šaltinis: V. Domarkas, V. Juknevičius, R. Kareivaitė (2012)

Ekonominei, socialinei ir aplinkosaulinei dimensijoms sąveikaujant atsiranda susiliejančios plotai (a, b ir c), apibendrinantys darniojo vystymosi bendrą dimensiją (Domarkas, Juknevičius, Kareivaitė, 2012):

- 1) „a“ plotas sudarytas iš ekonominės ir aplinkosauginės dimensijų, pasireiškiančių ekonomikos įtaka aplinkai bei aplinkos įtaka ekonomikai;
- 2) „b“ plotas sudarytas iš ekonominės ir socialinės dimensijų, pasireiškiančių ekonomikos įtaka socialinei sferai bei socialinės sferos įtaka ekonomikai;
- 3) „c“ plotas sudarytas iš socialinės ir aplinkosauginės dimensijų, pasireiškiančių socialinės dimensijos įtaka aplinkai bei aplinkos įtaka socialinei sričiai.

R. Čiegis ir kt. (2010) teigia, jog darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimas yra sudėtingas. Siekiant darnaus vystymosi strategijų įgyvendinimo bei gyvenimo kokybės pagerinimo, itin svarbu „nustatyti išmatuojamus kriterijus, kurie leistų atskirtiems individams ar jų grupėms su gerokai besiskiriančiomis vertybinėmis orientacijomis, politinėmis preferencijomis ar prielaidomis apie

žmogiškąją prigimtį susitarti, ar šie kriterijai patenkinti konkrečioje programoje“.

H. Rogall (2010) teigia, jog „darniu vystymusi siekiama užtikrinti pakankamai aukštus aplinkos, ekonominius standartus visų gyvų žmonių gamtos ir gamtos stiprumo socialines ir kultūrinės ribas šiandien ir ateities kartoms, naudojant kartų teisingumo principą“ (Rogall, 2010)

Socialiniai darnaus vystymosi aspektai plėtojami pabrėžiant, kad tai ilgalaikė strategija, siekiant pagerinti visuomenės gyvenimo kokybę (Feil, Schreiber, 2017), užtikrinti visuotinę gerovę šiandieninėms ir ateities kartoms (Ruževičius, 2007). Svarbu ne tik darnus ekonomikos augimas, aukšto lygio aplinkos apsauga, bet ir konkurencinga socialinė rinkos ekonomika, socialinės pažangos siekis (Stonkienė, 2008).

2015 metais Jungtinės Tautos priėmė „Darnaus vystymosi darbotvarkę 2030“, kur nustatyta 17 universalių ir tarpusavyje susijusių darnaus vystymosi tikslų (DVT), kurie apima daugelį politikos sričių, juos numatyta įgyvendinti iki 2030 metų. Tikslai apima 169 uždavinius ir daugiau nei 200 jų įgyvendinimo rodiklių.

Lietuvos darnaus vystymosi strategijoje nurodomas darnaus vystymosi apibrėžimas, jog tai „kompromisas tarp aplinkosauginių, ekonominių ir socialinių visuomenės tikslų, sudarančių galimybes pasiekti visuotinę gerovę dabartinei ir ateinančioms kartoms, neperžengiant leistinų poveikio aplinkai ribų“ (Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, 2011). Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2011) pateikti Lietuvos darnaus vystymosi prioritetai, tai:

- 1) mažinti ūkio šakų poveikį aplinkai;
- 2) didinti ekologinį efektyvumą;
- 3) vystyti darnų ūkį;
- 4) mažinti tarp regionų esantį gyvenimo lygio skirtumą.

Darnaus vystymosi strategijoje pateikiami pagrindiniai Lietuvos darnaus vystymosi siekiai (Punytė, Simonaitytė, 2018):

- 1) atsižvelgiant į ekonominius ir socialinius vystymosi rodiklius bei išteklių naudojimo efektyvumo rodiklius siekti 2003 metų Europos Sąjungos valstybių narių aplinkos taršos vidurkio, kad nebūtų viršyti ES leistini normatyvai;
- 2) atsižvelgti į tarptautines konvencijas ir jose esančius reikalavimus, ribojančius aplinkos taršą ir poveikį pasaulio klimatui.

Šių siekių įgyvendinimo vertinimui patvirtintas Lietuvos darnaus vystymosi 84 rodiklių sąrašas, kuris apima darnaus vystymosi komponentus ir teritorijų vystymąsi (Naruševičius, Lazdinis, 2011).

Apibendrinant galima teigti, jog darnus vystymasis yra toks vystymasis, kuris patenkina dabarties visuomenės poreikius nepakenkiant ateities kartų galimybėms patenkinti savuosius.

Darnaus vystymosi koncepcijoje numatytas vystymosi tikslas, kuriuo siekiamas tinkamas, saugus, geras visuomenės gyvenimo užtikrinimas bei darnumo tikslas, kuriuo siekiamas gyvenimo ir darbo darnumas. Darnaus vystymosi koncepcijoje nurodomos 3 gerovės dimensijos, tai ekonominė, socialinė ir ekologinė dimensija.

2.2. Kultūros reikšmė darniajam vystymuisi

2.2.1. Kultūra darnaus vystymosi politikos kontekste

Darnus vystymasis yra vienas iš prioritetinių tikslų, įvardintas svarbiausiuose Jungtinių Tautų, Europos Sąjungos ir Baltijos jūros regiono strateginiuose dokumentuose.

Ankstyvosios vystymosi teorijos kultūrą ir su ja susijusias tradicijas laikė kliūtimi socialinei ir ekonominei gerovei. Nuo praėjusio amžiaus dešimtojo dešimtmečio labai pasikeitė požiūriai, kurie paskatino į darnaus vystymosi tikslus žvelgti labiau humanistiniu, o ne vien ekonominiu požiūriu (Dessein, Soini, Fairclough, Horlings, 2015). 5 lentelėje pateikiami teiginiai, įrodantys darniojo vystymosi ir kultūros sąsajas.

5 lentelė. Darniojo vystymosi ir kultūros sąsajos

Autorius, metai	Teiginiai, įrodantys darniojo vystymosi ir kultūros sąsajas
Kregždaitė, R. (2017)	Darnus vystymasis ilgą laiką buvo suvokiamas kaip trijų aspektų – ekonominio, socialinio ir aplinkosauginio – sąveika, tačiau pastarąjį dešimtmetį kaip „ketvirtoji kolona“ darniojo vystymosi sampratoje imtas akcentuoti kultūros vaidmuo.
Dessein, J.; Soini, K.; Fairclough, G.; Horlings, L. (2015).	Kultūrą įvardija trimis aspektais: 1) kultūra kaip vienas iš darnaus vystymosi komponentų; 2) kultūra yra tarpininkė tarp ekonominės, socialinės ir aplinkos apsaugos sričių; ir 3) kultūra yra darnaus vystymosi pagrindas.
Sachs, J.; Schmidt-Traub, G.; Kroll, C.; Durand-Delacre, D.; Teksoz, K. (2016)	Darnus vystymasis turi būti pripažintas kaip daugialypis plėtros procesas, apimantis sudėtingą ir visapusišką vystymąsi, pagrįstą vietos identiteto pripažinimu ir dalyvavimu vietos lygiu, kuomet bendruomenės nariai turi dalytis ekonomine, socialine ir aplinkos apsauga.
Chakori, S. (2017)	Kadangi pasaulis susiduria su ekonominiais, socialiniais ir aplinkos iššūkiais, kūrybiškumas, žinios, įvairovė ir grožis yra neišvengiamas taikos ir pažangos dialogo pagrindas, nes šios vertybės iš esmės yra susijusios su žmogaus vystymusi ir laisve. Kultūrinio darnumo aspektas sukuria darnius ryšius su kitais trimis darnaus vystymosi aspektais ir yra suderinamas su kiekvienu iš jų.
Pruskus, V. (2013); Heijes, C. (2011)	kultūra turi būti visuomenės darnaus vystymosi strategijų centre, kadangi kultūra nustato žmonių santykius su aplinkiniu pasauliu, įskaitant natūralią aplinką ir jos išsaugojimą. Vystymosi iniciatyvos ir požiūriai, kuriuose atsižvelgiama į vietos sąlygas ir kultūrą, greičiausiai duos efektyvius rezultatus, kartu padidindami tikslinių naudos gavėjų atsakomybę.

Autorius, metai	Teiginiai, įrodantys darniojo vystymosi ir kultūros sąsajas
Jindal, Mor, S. (2012)	Kultūrinė darnumo koncepcija skatina išsaugoti bei užtikrinti žmonių kultūrinę įvairovę ir kultūrinių konfliktų galimybės sumažinimą, taip pat rodo ryšį tarp vystymosi bei vyraujančių socialinių normų ir siekia palaikyti visuomeninių sistemų stabilumą. Kultūrinis darnumas siekia sumažinti socialinių ir kultūrinių sistemų pažeidžiamumą.
Žičkienė S., Guogis A., Gudelis D. (2019)	Darnaus vystymosi aspektai, įskaitant ir kultūrinį, apima skurdo, nelygybės, maisto saugos, sveikatos, darnaus vartojimo ir gamybos, augimo, užimtumo, infrastruktūros, darnaus gamtos išteklių valdymo, kovos su klimato kaita, lyčių lygybės, taikios ir įtraukios visuomenės bei kitas sritis.

Šaltinis: sudaryta autoriaus remiantis Kregždaitė, R. (2017); Dessein, J., Soini, K., Fairclough, G., Horlings, L. (2015); Sachs, J., Schmidt-Traub, G., Kroll, C., Durand-Delacre, D., Teksoz, K. (2016); Chakori, S. (2017); Pruskus, V. (2013); Heijes, C. (2011); Jindal, Mor, S. (2012); Žičkienė, S., Guogis, A., Gudelis, D. (2019).

Kultūra yra dinamiška pokyčių jėga, o ne griežtas formų ar parametru rinkinys, kurio būtina griežtai laikytis. Siekiant subalansuoti integracijos į globalizuotą pasaulį pranašumus ir apsaugoti vietos kultūros unikalumą, reikia kruopštaus požiūrio. Kultūros įtraukimas į darnaus vystymosi politikos pagrindą nereiškia, kad reikia ją riboti ir tvirtinti konservatyviai, o priešingai - investuoti į vietos išteklių, žinių, įgūdžių ir medžiagų potencialą kūrybiškumui ir darniai pažangai skatinti. Kultūrų įvairovės pripažinimas ir pagarba taip pat sudaro sąlygas abipusiam supratimui, dialogui ir taikai (Holden, Linnerud, Banister, Schwanitz, Wierling, 2018).

Visgi, trūksta nuoseklumo ir vieningo požiūrio į visuomenės strategijas laikantis darnaus vystymosi principų, negaunami laukiami rezultatai, siekiant išspręsti daugelį socialinių problemų pasaulyje. Todėl būtina darnaus vystymo sąlyga yra globali partnerystė darniam vystymuisi, kuriai reikalingas inovacijų diegimas įvairiose kultūros įstaigose, įtakojantis darnų ekonominį augimą, darbo vietų kūrimą, įdarbinimą ir pan. (Pabian, Pabian, 2012).

UNESCO teigia, jog kultūros įtraukimas į strategijų pagrindą yra ir darnaus vystymosi įgalinimo sąlyga, ir galingas variklis siekiant šio tikslo. Septynios UNESCO kultūros konvencijos yra skirtos tam tikram kultūros ir kūrybiškumo aspektui apsaugoti ir puoselėti - nuo apčiuopiamo ir nematerialaus paveldo, kultūrinės raiškos įvairovės ir kūrybinių industrijų iki kovos su neteisėta prekyba kultūros vertybėmis (Feil, Schreiber, 2017). Visos konvencijos daro įtaką vystymuisi tiek kalbant apie tai, kaip jos gali prisidėti prie jos, tiek ir dėl plėtros, kurią vystymas daro kultūrai.

2005 m. UNESCO įsteigė konvenciją dėl kultūrų raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo, pagal kurią nuolat teikiama parama besivystančioms šalims, kas skatina socialinę ir ekonominę plėtrą, ypač stiprindama kultūros sektoriaus valdymo sistema (Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija). Tvirtai pagrįstos žmogaus teisėmis grindžiamu požiūriu, UNESCO konvencijos nustato daugybę vyriausybinių ir tarptautinių finansavimo ir bendradarbiavimo mechanizmų, taip pat stebėsenos ir vertinimo priemonės, skatinančias kultūros apsaugos ir jos integravimo į nacionalines ir vietos plėtros

strategijas iniciatyvas. 2013 m. UNESCO tarptautiniame kongrese „Culture: Key to Sustainable Development“ buvo nuosekliai apibrėžtos kultūros ir darnaus vystymosi sąsajos bei parengta deklaracija, raginanti ypatingą dėmesį sutelkti į kultūrą, jos vaidmens integravimą pasauliniu, regiono ir vietiniu lygmeniu (Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija).

UNESCO (2019) nurodo, kad kultūros vaidmuo pripažįstamas daugelyje darnaus vystymosi tikslų, pavyzdžiui, kokybiniame švietime, darniuose miestuose, aplinkoje, ekonomikos augime, darniame vartojime ir gamyboje, taikioje ir integracinėje visuomenėje, lyčių lygybėje ir kt. Kultūra yra „svarbus veiksnys kovojant su skurdu, užtikrinant ekonomikos augimą ir atsakomybę už darnaus vystymosi procesus“ ir pripažintas teigiamas kultūros įnašas siekiant darnaus vystymosi tikslų (Culture for Sustainable Development, 2019). Tačiau šios paradigmos pasikeitimo praktiniai padariniai dar nėra visiškai išaiškinti vystymosi politikoje ir programose.

2010 m. pasaulinė organizacija „United Cities and Local Governments“ paskelbė politinį pareiškimą „Culture: Fourth Pillar of Sustainable development“, teigiantį, kad kultūra yra svarbi pasaulio darnaus vystymosi atrama ir ji turėtų būti įtraukta į trijų aspektų darnaus vystymosi koncepciją. Kultūra ir įvairūs jos komponentai pastaruoju metu pradėjo vaidinti svarbesnį vaidmenį vertinant darnų vystymąsi.

2010 m. Jungtinių Tautų Tūkstantmečio vystymosi tikslų viršūnių susitikimo deklaracijoje pabrėžiama kultūros svarba darniam vystymuisi, siekiant darnaus vystymosi tikslų. Jungtinių Tautų Generalinė asamblėja priėmė tris istorines rezoliucijas, kuriose pažymėta esminė kultūros perspektyvos permaina: nuo kultūros kaip „dekoratyvios“ ar svarbiausių vystymosi iniciatyvų antrinės pusės požiūrio į ją, kuri pripažįsta pagrindinį jos vaidmenį veiksmingai ir darniai spręsti globalius iššūkius (The 2030 Agenda for Sustainable Development, 2019).

Siekiant atkreipti dėmesį į kultūros svarbą darnaus vystymosi tikslų supratimui, 2013–2015 m. buvo įgyvendinta tarptautinė konferencija „The Future We Want Includes Culture“, kurios metu tarptautinės meno organizacijos parengė manifestą, deklaraciją dėl kultūros įtraukimo į 2030 m. darbotvarkę. Konferencijos metu buvo aptarti galimi rodikliai, skirti įvertinti darnaus vystymosi tikslų kultūrinius aspektus. Vietos veiksmų vadovas įvardijo, kaip kultūros aspektai yra susiję su visais 17 SDG ir kodėl to reikia sėkmingai įgyvendinant SDG, pateikdami pavyzdžių, kai kultūra prisidėjo prie skurdo mažinimo, nelygybės mažinimo ir kt. (Culture in the Implementation of the 2030 Agenda: a report by the culture 2030 goal campaign).

Kultūros ir darnaus vystymosi formalizuotas ryšys susistemintai pateikiamas 6 lentelėje.

6 lentelė. Kultūros ir darnaus vystymosi sąsajų formalizavimas

Dokumentas	Esmė
UNESCO (2005) Konvencija „Dėl kultūrų raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo“	Konvencijoje išskelti tikslai: stiprinti kultūros sektoriaus valdymo sistemą, teikti paramą besivystančioms šalims, taip skatinant socialinę ir ekonominę plėtrą.
UNESCO (2013) Tarptautinis kongresas „Culture: Key to Sustainable Development“	Tarptautiniame kongrese kultūros vaidmuo pripažįstamas daugelyje darnaus vystymosi tikslų bei parengta deklaracija, kuri ragina ypatingą dėmesį sutelkti į kultūrą, jos vaidmens integravimą pasauliniu, regiono ir vietiniu lygmeniu.
Pasaulinės organizacijos (2010) pranešimas „United Cities and Local Governments“	Pranešime nurodoma, jog kultūra yra svarbi pasaulio darnaus vystymosi atrama ir ji turėtų būti įtraukta į trijų aspektų darnaus vystymosi koncepciją.
Jungtinių Tautų Tūkstantmečio vystymosi tikslų viršūnių susitikimo deklaracija (2010)	Pabrėžta kultūros svarbą darniam vystymuisi, siekiant darnaus vystymosi tikslų, priimtos trys istorinės rezoliucijos, kuriose nurodytos kultūros perspektyvos, veiksmingai ir darniai padedančios spręsti globalius tikslus.
Tarptautinė konferencija „The Future We Want Includes Culture“ (2013–2015)	Parengtas manifestas, deklaracija dėl kultūros įtraukimo į 2030 m. darbotvarkę, numatyti galimi rodikliai, skirti įvertinti darnaus vystymosi tikslų kultūrinius aspektus. Nurodoma, jog kultūros aspektai yra susiję su visais 17 SDG.

Šaltinis: lentelė sudaryta autoriaus remiantis lentelėje nurodytais dokumentais

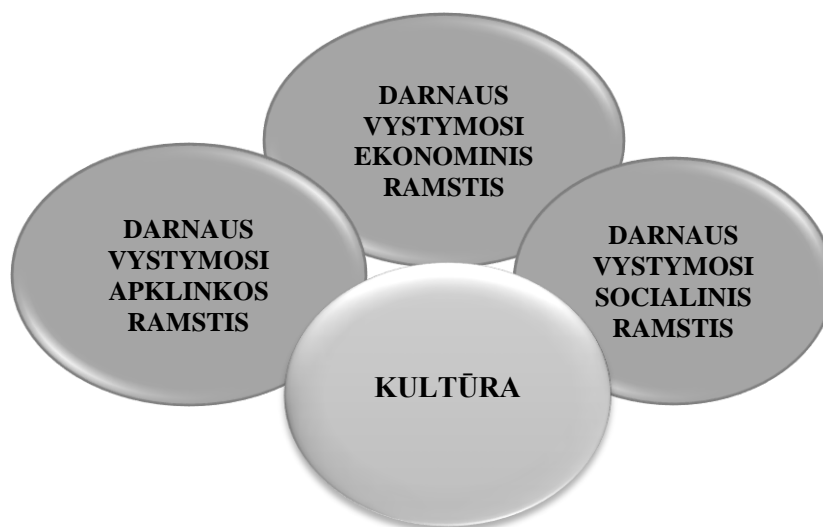
6 Lentelėje pateiktuose dokumentuose nurodoma, jog kultūra yra neatsiejama darniojo vystymosi dalis, kuri prisideda prie numatytų DV tikslų įgyvendinimo, taip pat pabrėžiama, jog būtina stiprinti kultūros sektorių, taip skatinant socialinę ir ekonominę plėtrą bei pabrėžiama kultūros perspektyva, kaip darniai padedanti spręsti globalius tikslus. Kultūros integravimas į plėtros politiką ir programas iš esmės prisideda prie jų veiksmingumo ir darnumo, taip pat prisideda prie darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo, kurie numatyti „Darnaus vystymosi darbotvarkėje 2030“ (<https://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals.html>).

2.2.2. Kultūros ir darnaus vystymosi sąsajos

Šiuo metu naudojami aplinkos, socialinio ir ekonominio darnumo modeliai vertina kultūrą kaip svarbų aspektą; tačiau vis dar trūksta supratimo, kaip kultūra yra konkrečiai susijusi su darniu vystymuisi. Kultūrą būtų galima integruoti į darnaus vystymosi koncepciją trimis būdais (Soini, Birkeland, 2014):

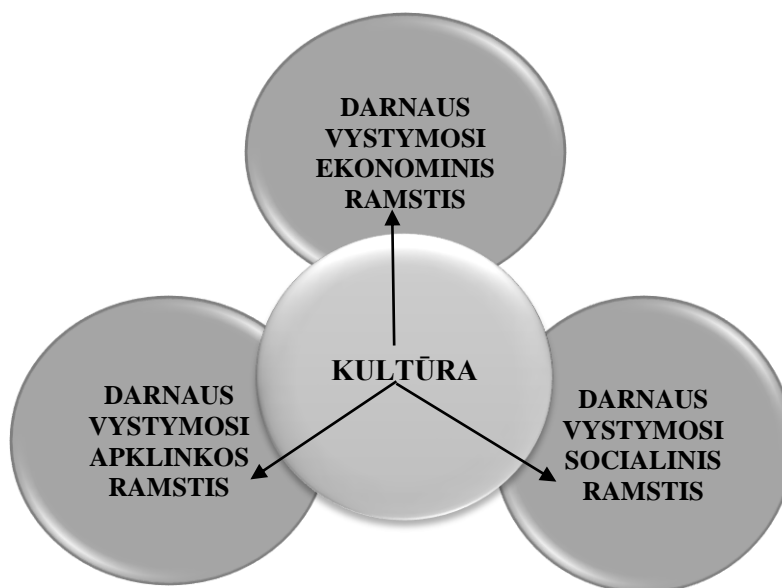
Pirmasis būdas, apibūdinamas kaip darnaus vystymosi kultūra, kuris paprasčiausiai ir neabejotinai išplečia įprastą darnaus vystymosi diskursą, pridėdamas kultūrą kaip daugiau ar mažiau savarankišką ketvirtąją dimensiją. Kultūra yra susijusi, tačiau nepriklausoma nuo atskirų aplinkos,

socialinių ir ekonominių aspektų. 5 paveiksle pateikiama palaikomojo ir savarankiškojo kultūros vaidmens samprata.

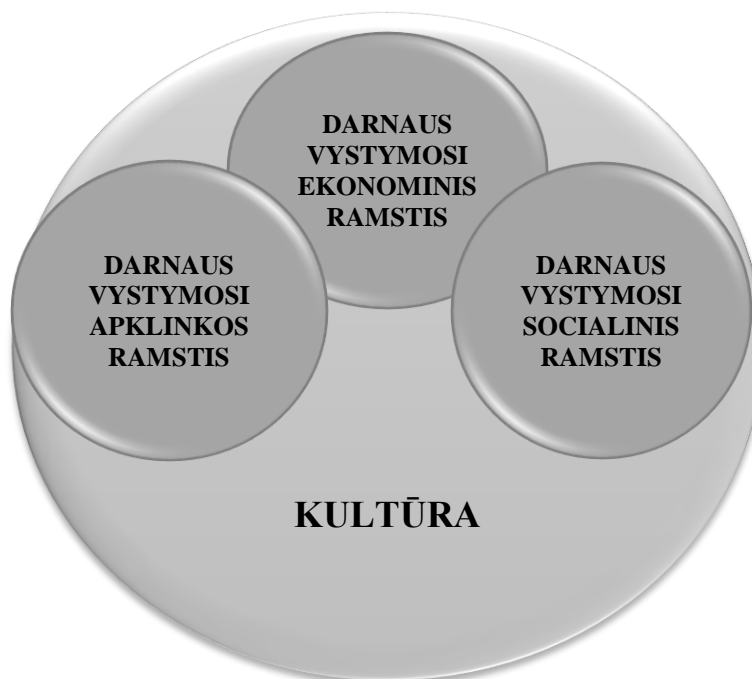
5 pav. Kultūra kaip savarankiškas darnaus vystymosi ramstis
Šaltinis: J . Dessein, K . Soini, G. Fairclough, L. Horlings (2015)

Antrasis būdas apibūdinamas kaip darnaus vystymosi kultūra, siūlanti įvertinti kultūrą kaip įtakingesnę jėgą, galinčią veikti per darnaus vystymosi ribas. Šis būdas perkelia kultūrą į rėminimo, konteksto nustatymo ir tarpininkavimo režimą, kuris gali subalansuoti visus tris esamus ramsčius ir nukreipti darnaus vystymosi procesą tarp ekonominio, socialinio ir ekologinio spaudimo formuodamas įvairius poreikius, atsirandančius dėl kultūrinių tikslų ir veiksmų. 6 paveiksle pateikiama darnaus vystymosi kultūros samprata.

6 pav. Darnaus vystymosi kultūra
Šaltinis: J . Dessein, K . Soini, G. Fairclough, L. Horlings (2015)

Trečiasis būdas apibūdina kultūrą kaip darnų vystymąsi, kuomet kultūra laikoma esminiu pagrindu ir struktūra siekiant darnaus vystymosi tikslų. Pripažįstant kultūrą kaip visų žmogaus sprendimų ir veiksmų pagrindą ir netgi sukuriant naują darnaus vystymosi mąstymo paradigmą, kultūra ir darnumas tampa tarpusavyje susiję, o ekonominiai, socialiniai ir aplinkos aspektai skiriasi, nes jie neturi tokio glaudaus ryšio. 7 paveiksle pateikta kultūros, kaip darnaus vystymosi pagrindas samprata.

7 pav. Kultūra kaip darnus vystymosi pagrindas
Šaltinis: J . Dessein, K . Soini, G. Fairclough, L. Horlings (2015)

Kultūros, kaip ketvirtojo darnaus vystymosi ramsčio, supratimas kartu su aplinkos, socialiniais ir ekonominiais ramsčiais grindžiamas jau nustatytu, paprastu ir praktišku požiūriu. Toks požiūris kelia grėsmę, nes į kultūrą galima ribotai žiūrėti kaip į meną arba kaip į kultūrinį – kūrybinį sektorių (Soini, Birkeland, 2014). Tokiu būdu susiaurinamas kultūros apibrėžimas. Pažymėtina, kad ši sąvoka leidžia kultūrą suprasti tiek kokybiškai, tiek kiekybiškai. Tačiau ketvirtosios dimensijos vaidmuo suteikia daugiau galimybių. Tai leidžia kultūrą susieti su darnaus vystymosi koncepcija. Kultūros, kaip ketvirtosios darnaus vystymosi dimensijos, įvedimas leidžia apibrėžti darnaus vystymosi meno ir kultūros sektoriaus ypatybes. Kultūrinės vertybės galėtų būti panaudotos formuojant politiką, įgyvendinant darnaus vystymosi strategijas, pritaikant jas meno ir kultūros organizacijose bei verslo įmonėse. Meninės ir kūrybinės vertybės galėtų būti naudojamos, pavyzdžiui, nustatant kriterijus, susijusius su tam tikros politikos, organizacijos ar įmonės darnumo vertinimui.

Trečiasis būdas yra kur kas platesnis ir kultūrą pateikia kaip darnaus vystymosi pagrindą, be kurio, DV tikslai nebūtų pasiekiami (žr. 7 pav.). Tokiu atveju, norint įvertinti kultūrinius skirtumus, yra galimybė aprėpti įvairias žmogiškąsias vertybes, tam tikras subjektyvias reikšmes, kurios apima žmonių požiūrį ir gyvenimo būdą. Kultūra galėtų būti „pusiausvyros“ vaidmuo, siekiant subalansuoti prieštarigus žmonių, bendruomenių ir skirtingų kultūrų atstovų poreikius (Horlings, 2015). Kultūra galėtų būti tarpininkas, jungiantis įvairius, paprastai skirtingus, darnaus vystymosi aspektus.

Kultūros, kaip darnaus vystymosi, koncepcija, pateikta 7 paveiksle, leidžia sukurti bendrą požiūrį į aplinkos, ekonominį ir socialinį darnumą, apimant kultūrinį gyvenimą tam tikrose situacijose ir vietose. Evoliucinė kultūra arba ekokultūrinė civilizacija apima žmogaus vietos pasaulyje supratimą ir pripažinimą, suprantant, kad žmonės yra neatsiejama daugiau nei žmogiškojo pasaulio dalis (Swanson, Vereaux, 2017). Svarbiausias iš jų yra supratimas, kad visi žmogaus veiksmai yra tarpusavyje susiję ir kada šie veiksmai pasirodys, priklauso nuo situacijos ir aplinkybių. Toks kultūros suvokimas leidžia kurti naujas vertybes ar naują gyvenimo būdą, netgi realizuoti utopines darnios visuomenės vizijas (Horlings, 2015). Kultūra tampa tam tikro gyvenimo būdo matrica ir daugiau nei analitinė priemonė: kultūra šiuo požiūriu reiškia pasaulėžiūrą, kultūros sistemą, grindžiamą ketinimais, motyvacija, etiniais ir moraliniais pasirinkimais, pagrįstomis vertybėmis, kurios skatina asmenybę ir kolektyvinius santykius (Sachs, Schmidt - Traub, Kroll, Durand - Delacre, Teksoz, 2016).

Pateikti trys kultūros vaidmens būdai padeda analizuoti kultūrą, kaip objektą, kuris: įtakoja darnųjį vystymąsi; yra atskira dimensija darniojo vystymosi tikslų siekimui; yra pagrindas, kurio pagalba likusios trys dimensijos (ekonominė, socialinė, aplinkosauginė) gali sėkmingai veikti. Trečiasis būdas, įrodantis, jog kultūra yra darnaus vystymosi pagrindas, bus naudojamas tolimesnėje darbo eigoje, siekiant išanalizuoti kultūrų įtaką darniajam vystymuisi.

2.3. Kultūros ryšys su darnaus vystymosi tikslais

Nors remiantis 6 lentelės duomenimis, galime matyti, jog kultūros vaidmuo yra svarbus darnaus vystymosi kontekste, nė vieno iš 17 darnaus vystymosi tikslų formuluotėje nėra integruota kultūros apibrėžtis. Apžvelgus visus 17 DV tikslus, matyti, jog daugelis tikslų gali būti įgyvendinti tik per kultūrinės veiklos sritis, kadangi daugelio tikslų turinyje galima įžvelgti kultūrinės svarbos interpretacijas (žr. 7 lentelę).

7 lentelė. Kultūros interpretacijos darnaus vystymosi tiksluose

Darniojo vystymosi tikslas	Kultūros vaidmuo ir veiklos sritis įgyvendinant darniojo vystymosi tikslą
1 DVT – sumažinti skurdą.	Galimybė naudotis pasirinkta kultūros bendruomenės infrastruktūra (muziejais, bibliotekomis, žiniasklaidos išteklių centrais, scenos menų parodų vietomis). Kultūrinės veiklos sritys: kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas; muziejų veikla; etninė regionų kultūros plėtra; literatūra ir leidyba.
3 DVT – užtikrinti sveiką gyvenimo būdą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę.	Vietos papročiai, kuriuos galima integruoti į tradicines sveikatos priežiūros sistemas (tradicinė sveikatos priežiūra apima sveikatos įsitikinimus ir praktiką, kurią nustatė vietos gyventojai) vaidina svarbų vaidmenį. Kultūrinės veiklos sritys – kultūros paveldas; kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas; etninė regionų kultūros plėtra.
4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.	Kultūrinė įvairovė, meninis švietimas, kalbiniai ir kultūriniai aspektai, kurie vaidina svarbų vaidmenį užtikrinant darnų vystymąsi, turėtų būti integruoti visais švietimo programų lygiais. Kultūrinės veiklos sritys: kultūros paveldas; kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas; muziejų veikla, etninė regionų kultūros plėtra; literatūra ir leidyba.
8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems.	Kultūros ir kūrybos sektoriai gali tapti integracinio, darnaus ir tinkamo užsiėmimo zona, nes užtikrinamos tinkamos darbo sąlygos, atitinkančios tarptautines žmogaus teises. Kultūrinės veiklos sritys: kultūros paveldas; kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas; muziejų veikla; etninė regionų kultūros plėtra.
9 DVT – sukurti atsparią infrastruktūrą, skatinti darnią industrializaciją ir naujoves.	Jei kultūros infrastruktūra (muziejai, bibliotekos) būtų sukurta teisingai, tai užtikrintų prieinamą ir vienodą kultūrinio gyvenimo prieinamumą, kuris yra kokybiškos, patikimos, darnios ir atsparios infrastruktūros dalis, kuri turėtų būti prieinamas visiems. Kultūrinės veiklos sritys: kultūros paveldas; kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas; muziejų veikla; etninė regionų kultūros plėtra.
10 DVT – sumažinti nelygybę.	Asmenų dalyvavimas kultūriniame gyvenime prisideda prie nelygybės mažinimo, nes dalyvavimas neturi priklausyti nuo amžiaus, lyties, negalios, rasės, etninės kilmės, religijos, ekonominės ar kitokios padėties. Kultūrinės veiklos sritys: kultūros paveldas, kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas; muziejų veikla; etninių regionų kultūros plėtra.
11 DVT – kurti darnius ir saugius miestus.	Miestuose yra daug svarbių daiktų ir materialiojo bei nematerialaus kultūros paveldo elementų ir jie vaidina svarbų vaidmenį užtikrinant darnų vietos vystymąsi, iš tikrųjų kultūriniai aspektai yra būtini siekiant skatinti darnią vietos plėtrą. Žaliosios ir viešosios erdvės galėtų padėti plėtoti kultūrinę veiklą ir turėtų būti prieinamos visiems. Kultūrinės veiklos sritys: kultūros paveldas, kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas.
13 DVT – imtis skubių kovos su klimato kaita ir jos padariniiais veiksmy.	Būtina tirti ir skatinti tarpkultūrinę veiklą ir tradicines žinias apie aplinkai nekenksmingą praktiką. Kultūros specialistai turi galimybę informuoti visuomenę apie klimato pokyčius ir jų padarinius per kultūrinę veiklą. Kultūrinės veiklos sritys: kultūros paveldas, kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas; literatūra ir leidyba.

Šaltinis: sudaryta autoriaus remiantis Jungtinių tautų plėtros programa
<https://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals.html>

JT darbotvarkėje yra numatyta 17 tikslų, kurie turėtų būti pasiekti iki 2030 m. Iš 7 lentelės duomenų matyti, jog kultūra prisideda net prie 8 JT darbotvarkėje numatytų tikslų įgyvendinimo. Siekiant geriau suprasti ryšį tarp kultūros sektoriaus ir darniojo vystymosi tikslų, tikslinga detaliau pristatyti darniojo vystymosi tikslus, kuriuos įtakoja kultūros dimensija.

Kultūra kaip veiklos sritis, turi visas galimybes prisidėti prie pirmojo darniojo vystymosi tikslo, tai yra *skurdo mažinimo*. Kultūros paslaugos yra tokios paslaugos, kurios turėtų būti prieinamos visiems, ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas neturtingiems ir pažeidžiamiems asmenims, užtikrinant vienodas galimybes. Kultūrinės raiškos, paslaugų, prekių ir paveldo vietų kūrimas galėtų prisidėti prie integracinio ir darnaus ekonominio vystymosi (Swanson, Vereaux, 2017).

Trečiajame darniojo vystymosi tikslu numatyta *užtikrinti sveiką gyvenimo būdą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę*, kurią taip pat įtakoja kultūra, dalyvavimas kultūrinėje veikloje. Asmenų dalyvavimas kultūriniame šalies gyvenime gali pagerinti jų sveikatą ir gerovę (Swanson, Vereaux, 2017).

Ketvirtuoju darnaus vystymosi tikslu siekiama užtikrinti *švietimo kokybę*, kurią būtų galima įgyvendinti įgyjant naujų žinių, kurios skatintų darnų vystymąsi. Tam reikėtų pritaikyti esamas ir galimas švietimo priemones, skatinti pilietiškumą ir kultūrinės įvairovės prieinamumą bei įvertinti kultūros indėlį į darnų vystymąsi. Kultūriškai pritaikytas ugdymo turinys leidžia pagerinti švietimo kokybę ir ugdyti (Culture for Sustainable Development, 2019).

Kalbant apie aštuntąjį darniojo vystymosi tikslą t. y. *skatinti integracinį ir darnų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems* - kultūriniai aspektai galėtų būti integruoti į turizmo strategijas. Labai svarbu užtikrinti, kad kultūrinės tapatybės ir susijusi veikla bei turtas nebūtų iššifruojami, o gauta nauda būtų reinvestuojama į kultūrinę veiklą (Fanea – Ivanovici, 2018). Tikslą būtų galima įgyvendinti finansuojant produktyvią veiklą, kuriant darbo vietas, verslumą, kūrybiškumą ir inovacijas plėtojant mažas ir vidutines įmones, naudojantis vietos galimybėmis, regionų ir atskirų vietų žmogiškaisiais ištekliais ir tinkamu finansavimu. Darnus turizmas skatina vietinę kultūrą, kuri savo ruožtu sukuria darbo vietas ir skatina kurti kultūras vertingas prekes (Culture for Sustainable Development, 2019).

Devintasis darnaus vystymosi tikslas - *sukurti atsparią infrastruktūrą, skatinti darnią industrializaciją ir naujoves* galėtų būti įgyvendinamas sėkmingai vykdant etninę regionų kultūros plėtrą, siekiant suteikti lygias galimybes naudotis kultūrinėmis paslaugomis gyventojams. Etninių regionų kultūros plėtra priklauso nuo pasirenkamos strategijos bei priemonių, kaip tai bus įvykdoma. Menininkai ir kūrybingi asmenys turėtų dalyvauti įvairiose pramonės srityse vykdomiems tyrimams, plėtrai ir inovacijoms skirtuose procesuose (Wu, Fan, Chen, 2016).

Siekiant *sumažinti nelygybę* (dešimtas darniojo vystymosi tikslas) - valstybiniai menininkai ir kūrybingi asmenys turi turėti galimybę dalyvauti kuriant ir pristatant pasakojimus, suteikiančius išskirtinį besivystančių šalių statusą. Visas požiūris į migraciją turėtų apimti kultūrinį aspektą ir kultūrų dialogą (Fanea – Ivanovici, 2018). *Devintasis ir dešimtas tikslai* yra susiję su darnaus turizmo koncepcijos įgyvendinimu. Darnus turizmas skatina kurti atsparią infrastruktūrą, skatinti integracinę ir darnią industrializaciją, skatinti kurti ir inovacijas diegti ne tik pagrindiniuose miestuose, ir planuoti vietos kultūros elementų vertinimą, sukuriant būtinas stebėjimo priemones (Žičkienė, Guogis, Gudelis, 2019).

Kultūros požiūriu ypač svarbus vienuoliktasis *darnaus vystymosi tikslas*, kurio pagrindinis tikslas yra padaryti miestus integruotus, saugius ir darnius. Šio tikslo būtų galima pasiekti sukūrus ir įgyvendinant programas ir strategijas, kurios tiesiogiai įpareigoja šalis saugoti kultūros ir gamtos paveldą. S. R. Wu, P. Fan, J. Chen (2016) pabrėžia, kad kultūra yra svarbus indėlis į miesto ir bendruomenės funkcionavimą, ir pripažįsta, kad bendruomenės gyvybingumą ir gyvenimo kokybę lemia įsitraukimas į kultūrinę veiklą, kultūrinės vertės formos visuomenės gyvenimo būdą ir tokiu būdu gali nustatyti jos pokyčius, būtinus užtikrinant darnų vystymąsi. M. Fanea – Ivanovici (2018) teigia, jog kultūra padeda kurti gyvybingus miestus ir bendruomenes, kur žmonės gali gyventi, dirbti ir vaidinti svarbų vaidmenį prisidedant prie socialinės ir ekonominės gerovės.

Kalbant apie tryliktąjį darniojo vystymosi tikslą, paveldu paremta miesto plėtros politika taip pat prisideda prie *klimato kaitos švelninimo* ir prie jos prisitaikymo, nes esamos struktūros (sukurtos naudojant tradicinius metodus ir vietines medžiagas bei įgūdžius) išsaugojimas yra ekologiškesnis nei griovimas ir rekonstravimas (Feil, Schreiber, 2017).

Patirtis rodo, kaip bendruomenės kultūrinius išteklius galima paversti ekonominiais turtais, skatinant unikalią regiono tradiciją ir kultūros produktus bei paslaugas, kuriant darbo vietas ir gaunant pajamas. Darnaus turizmo, kaip investicijų subsektorius populiarinimas skatina investicijas į infrastruktūrą ir skatina darnų vietos vystymąsi (Žičkienė, Guogis, Gudelis, 2019). Darnus turizmas gali būti strateginė pajamų generavimo ir skurdo mažinimo priemonė, o kultūros pramonei reikalingos kapitalo investicijos ir mažinančios patekimo į rinką kliūtis. Pasak R. Kregždaitės (2017) kultūros poveikio rodikliai skirstomi į ekonomikos augimo ir šalies gerovės grupes (žr. 8 pav.).

8. pav. Kultūros poveikis ekonomikos augimui ir šalies gerovei
Šaltinis: R. Kregždaitė (2017)

Sėkmingi kultūros ir kūrybinių industrijų pavyzdžiai pritraukia investicijas, taip pat formuoja šalies įvaizdį, didinantį investuotojų pasitikėjimą ir skatinantį investicijas ir į kitus sektorius. Kultūros ir kūrybinių industrijų sektorius perleidžia kūrybines žinias į pramonės ir paslaugų sektorius, šie jas pritaiko inovacijų kūrimo procesuose. Kultūros ir paveldo objektai ir menų festivaliai tampa turistų traukos centrais (Kregždaitė, 2017). Investicijos į kultūros vertybių išsaugojimą, kultūrinės veiklos ir tradicinių žinių bei įgūdžių, kuriuos žmonės įgijo per ilgą prisitaikymo prie aplinkos skatinimas yra labai veiksmingos priemonės aplinkos darnumui ir bendruomenių socialiniam kapitalui stiprinti (Feil, Schreiber, 2017).

Visuomenės kultūra yra tiesiogiai susijusi su regionų politika, ūkio plėtra ir socialiniais tikslais. Todėl itin reikalingas nuolatinis kultūros poveikio socialinei aplinkai vertinimas. Remiantis kultūros poveikiu ir naudingumu išskirtinas specifinis kultūros vaidmuo, skatinant inovacijas, ekonominį augimą ir pagyvinti globalią partnerystę darniam vystymuisi.

Apibendrinant antrąjį skyrių galima teigti, jog kultūra, kaip veiklos sritis yra neatsiejama siekiant darniojo vystymosi tikslų. Mokslininkai aiškiai pabrėžia, jog įgyvendinti DV tikslus galima tik integravus kultūrą, kaip atskirą veiklos sritį. Kultūrinės veiklos sritys apima daugybes įvairiausių veiklų, kurios supa visuomenę nuolatos, todėl jos vienaip, ar kitaip prisideda prie DV tikslų. J. Dessein, K. Soini, G. Fairclough, L. Horlings (2015) pabrėžė, jog kultūra yra darniojo vystymosi pagrindas, kadangi kultūra, kaip veiklos sritis, prisideda prie ekonominių, socialinių ir aplinkosauginių dimensijų. Šis teiginys įrodo, jog kultūra – kaip veiklos sritis yra ne viena iš DV tikslų įgyvendinimo dedamųjų, tačiau pagrindinė veikla, iš kurios ir išeina kitos veiklos šakos, prisidedančios prie DV tikslų įgyvendinimo. Apžvelgus visus 17 DV tikslus, pastebėta, kad nors

kultūra nėra niekur aiškiai apibrėžta, tačiau jos interpretacijos yra pastebimos net 8 tiksluose, kurie gali būti įgyvendinanti ir per kultūrinės veiklos sritis. Galima tvirtinti, jog kultūra vienareikšmiškai įtakoja darnųjį vystymąsi ir prisideda prie šių tikslų įgyvendinimo, tačiau daroma prielaida, kaip skirtingos kultūros įtakoja darnųjį vystymąsi.

III. KULTŪROS ĮTAKA DARNIAJAM VYSTYMUISI BALTIJOS ŠALIŲ PAVYZDŽIU

3.1. Tyrimo metodologija

Metodologija yra apibūdinama kaip filosofijos šaka apie principų ir būdų sistemą, taikomą mokslinio pažinimo procese, nustatant tyrimo tikslą, bendrą jo kryptį, eksperimento atlikimo būdus, mokslinių sąvokų, terminų ir teorijų formavimąsi ir jų reikšmę eksperimentui, remiantis turimomis žiniomis apie pasaulį, pažinimo procesą ir sprendžiamą problemą (Gintalas, A., 2011).

Tyrimo objektas – kultūrų įtaka darniajam vystymuisi Baltijos šalių pavyzdžiu.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti kultūros daromą įtaką darniajam vystymuisi Baltijos šalių pavyzdžiu.

Tyrimo metodai ir eiga:

Pirmasis tyrimo etapas. Pasirinktas tyrimo metodas – dokumentų analizė. Rupšienė, L. (2007) teigia, jog dokumentų analizė padeda nustatyti vertybes, interesus, pozicijas, politinę arba organizacinę atmosferą, viešąsias nuostatas, istorines tendencijas, padarinius ir pan. R. Tidikis (2003) teigia, jog dokumentų analizė reikalauja laikytis tam tikrų principų. Pirmiausia turi būti atrinkti informacijos šaltiniai ir suformuluotas atrankos mastas. Parinkti dokumentai turi užtikrinti informacijos patikimumą ir pagrįstumą. Tikrinant patikimumą, reikia atlikti išorės (dokumento kūrimo sąlygų) ir vidaus (dokumento turinio) analizę. Be to, dauguma dokumentų tekstų yra itin sudėtingi ir juos sunku suprasti. Dokumentų rinkimo metodu yra atliekama kultūros įtakos darniajam vystymuisi Baltijos šalių (Lietuvos, Latvijos, Estijos) pavyzdžiu tyrimas. Tyrimas atliekamas analizuojant 7 lentelėje numatytus 8 DV tikslus, remiantis kultūrinėmis veiklos sritimis. Pasirinktu metodu bus siekiama išanalizuoti Baltijos šalių numatytų darniojo vystymosi tikslų įgyvendinimo priemonės per kultūrinės veiklos sritis. Siekiant išanalizuoti kultūros daromą įtaką darniajam vystymuisi Baltijos šalių pavyzdžiu, reikia išanalizuoti Baltijos šalių nacionalines darnaus vystymosi strategijas (žr. 8 lentelę).

8 lentelė. Baltijos šalių darnaus vystymosi strateginiai dokumentai

Šalis	Dokumentas
Lietuva	Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo. 2003 m. rugsėjo 11 d. Nr. 1160, Vilnius.
Latvija	Latvijos darnaus vystymosi strategija iki 2030 m. (Latvija 2030 m.), buvo patvirtinta vyriausybės ir priimta parlamente (Saeimoje) 2010 m. Birželio 10 d.
Estija	Estijos nacionalinė darnaus vystymosi strategija (Darni Estija 21), buvo patvirtinta vyriausybės ir priimta parlamente (riigikogu), 2005 m. rugsėjo 14 d.

Šaltinis: sudaryta autoriaus remiantis nurodytais dokumentais

Remiantis Lietuvos, Latvijos ir Estijos darnaus vystymosi strateginiais dokumentais bus atliekama turinio analizė. A. Čiužas (2004) teigia, jog turinio analizės metodika remiasi statistinių objektyvių teksto charakteristikų įvertinimu. Charakteristikomis gali būti publikacijų tam tikra tema dažnis, eilučių, skirtų tam tikroms temoms ar autoriams, skaičius, problemų, terminų, vardų ir kitų paminėjimo dažnis ir kita. Atrankos elementai nustatomi remiantis kultūrinėmis veiklos sritimis, bei jų sampratomis (žr. 2 lentelę). Pasirinkti atrankos elementai – žodžiai bei jų junginiai, susiję su analizuojama tema.

Taip pat bus atliekama lyginamoji Baltijos šalių kultūrų įtaka darniajam vystymuisi analizė, siekiant išsiaiškinti skirtingą kultūros vaidmenį DV tikslams pasiekti. K. Kardelis (2002) teigia, jog lyginamojo metodo esmę sudaro duomenų skirstymas ir kodavimas pagal kategorijas per visą jų rinkimo laikotarpį. Vėliau kategorijos apibrėžiamos ir ieškoma tarpusavio ryšio su kitomis kategorijomis. Taikant lyginamąjį metodą, R. Tidikis (2003) išskiria pagrindines problemas, t. y. kiek atvejų pasirinkti; daug kintamųjų, maža atvejų; matavimų ir interpretacijos problemos. Nepaisant lyginamojo metodo problemų, R. Tidikis (2003) išskiria ir šio metodo privalumus, t. y. šis metodas leidžia gauti informacijos apie objektą netiesiogiai, jo specialiai netyrinėjant, o užpildant informacijos spragas pagal paties objekto analogiją; galima nustatyti tiriamojo objekto specifines savybes ir bruožus bei specifinius veiksmus, darančius jam įtaką. Lyginamojo metodo pagalba, darbe bus lyginami Baltijos šalių strateginiuose dokumentuose išskirti kriterijai, jų reikšmės, siekiant pagrįsti probleminių klausimų, bei ginamąjį teiginį – t. y. skirtingos kultūros įtakoja darnaus vystymosi sprendimus. Remiantis 7 lentele yra pateikiamas DV tikslų ir kultūrinių veiklų ryšio grupavimas į kategorijas ir subkategorijas (žr. 9 lentelę).

9 lentelė. Darniojo vystymosi tikslų ir kultūrinių veiklų grupavimas

Kategorija	Subkategorija
1 kategorija - 1 DVT – sumažinti skurdą.	1 - kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas;
	2 - muziejų veikla;
	3 - etninė regionų kultūros plėtra;
	4 - literatūra ir leidyba.
2 kategorija - 3 DVT – užtikrinti sveiką gyvenimo būdą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę.	1 - kultūros paveldas;
	2 - kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas;
	3 - etninė regionų kultūros plėtra.

Kategorija	Subkategorija
3 kategorija - 4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.	1 - kultūros paveldas;
	2 - kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas;
	3 - muziejų veikla;
	4 - etninė regionų kultūros plėtra;
	5 - literatūra ir leidyba.
4 kategorija - 8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems.	1 - kultūros paveldas;
	2 - kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas;
	3 - muziejų veikla;
	4 - etninė regionų kultūros plėtra.
5 kategorija - 9 DVT – sukurti atsparią infrastruktūrą, skatinti darnią industrializaciją ir naujoves.	1 - kultūros paveldas;
	2 - kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas;
	3 - muziejų veikla;
	4 - etninė regionų kultūros plėtra.
6 kategorija - 10 DVT – sumažinti nelygybę.	1 - kultūros paveldas;
	2 - kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas;
	3 - muziejų veikla;
	4 - etninių regionų kultūros plėtra.
7 kategorija - 11 DVT – kurti darnius ir saugius miestus.	1 - kultūros paveldas;
	2 - kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas.
8 kategorija - 13 DVT – imtis skubių kovos su klimato kaita ir jos padariniais veikslių.	1 - kultūros paveldas;
	2 - kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas;
	3 - literatūra ir leidyba.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Šis DV tikslų ir kultūrinių veiklų grupavimas į kategorijas ir subkategorijas bus naudojamas tolimesnėje tyrimo eigoje, lyginant kultūrų įtaką darniajam vystymuisi Baltijos šalių pavyzdžiu.

Tyrimo rezultatų praktinė reikšmė. Atliktas tyrimas naudingas būsimiems tyrėjams, taip pat papildė mokslininkų atliktas studijas, analizuojančias Baltijos šalių kultūrų įtaką darniajam vystymuisi. Kadangi tokio pobūdžio tyrimų atlikta nedaug, tyrimai turėtų būti vykdomi ateityje. Atliktas tyrimas gali paskatinti tolimesnius panašaus pobūdžio tiriamuosius mokslinius darbus.

3.2. Kultūrinių veiklos sričių užuomazgos darniojo vystymosi strateginiuose dokumentuose Baltijos šalių pavyzdžiu

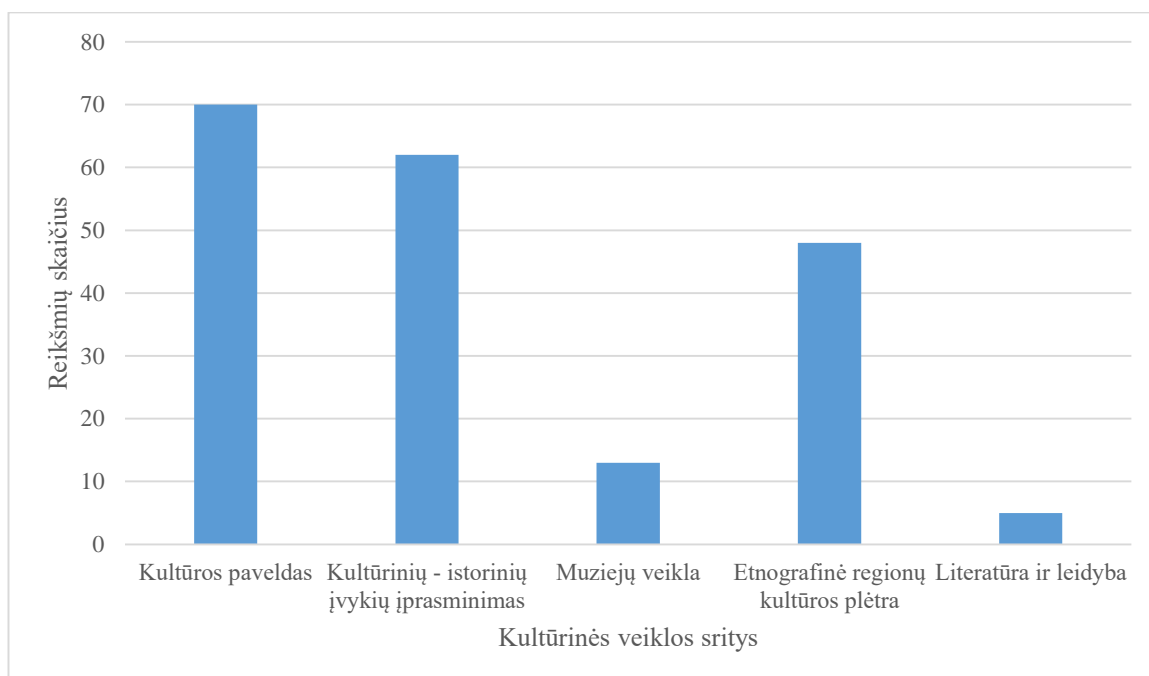
Siekiant išanalizuoti kultūros įtaką darniajam vystymuisi, būtina apžvelgti svarbiausias kultūrinės veiklos sritis, kurios pateiktos 1.2 skyriuje, t. y. kultūros paveldas; kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas; muziejų veikla; etninė regionų kultūros plėtra; literatūra ir leidyba. Norint įvertinti kultūros vaidmenį DV kontekste, yra atrenkamos frazės, jų junginiai (žr. 10 lentelę).

10 lentelė. Kultūrinių veiklos sričių frazės ir jų junginiai

Kultūrinė veiklos sritis	Frazės ir jų junginiai
Kultūros paveldas	Kultūros paveldas, ateities kartos, kultūros išsaugojimas.
Kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas	Istorinis paveldas, nacionalinė kultūra, pilietinis ugdymas, kalbos kultūra.
Muziejų veikla	Meno reikšmė, muziejai.
Etninė regionų kultūros plėtra	Etninė kultūra, paslaugų prieinamumas, regionų plėtra.
Literatūra ir leidyba	Leidiniai, kūrinių leidimas.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Išanalizavus Baltijos šalių nacionalinius darniojo vystymosi strateginius dokumentus (8 lentelė) ir 10 lentelėje numatytas frazes ir jų junginius iš viso atrinktos 198 reikšmės susijusios su kultūrinėmis veiklos sritimis. Aptiktos reikšmės pateikiamos 9 paveiksle.

9 pav. Kultūrinių veiklos sričių reikšmės Baltijos šalių darniojo vystymosi strateginiuose dokumentuose

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Išanalizavus kultūrinių veiklos sričių reikšmes Baltijos šalių darniojo vystymosi strateginiuose dokumentuose, paaiškėjo, jog iš viso aptikti 70 kultūros paveldo fragmentai; 62 kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimo fragmentai; 13 muziejų veiklos fragmentai; 48 etninių regionų kultūros plėtros fragmentai; 5 literatūros ir leidybos fragmentai. Toliau tikslinga aptarti kiekvieną kultūrinę veiklą, aptiktų reikšmių skaičių pasiskirstymą tarp Baltijos šalių.

Kultūros paveldas. Analizuojant kultūros paveldą buvo naudojamos 3 reikšmės pateiktos 10 lentelėje. Reikšmių pasiskirstymas pateikiamas 11 lentelėje.

11 lentelė. Kultūros paveldo reikšmių ir atitikmenų skaičius Baltijos šalyse

Kultūrinė veiklos sritis	Reikšmė	Atitikmenų skaičius
Kultūros paveldas	Kultūros paveldas	41 (LT – 29; LV – 10; EST – 2)
	Ateities kartos	9 (LT – 3; LV – 4; EST – 2)
	Kultūros išsaugojimas	20 (LT – 12; LV – 1; EST – 7)

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Iš 11 lentelės duomenų matyti, jog kultūros paveldo reikšmė aptinkama dažniausiai Baltijos šalių darnaus vystymosi strateginiuose dokumentuose, rečiausiai – ateities kartos. Lietuvos ir Latvijos nacionalinėse darnaus vystymosi strategijose dažniausiai aptinkama kultūros paveldo reikšmė; Estijos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje – kultūros išsaugojimo reikšmė.

Kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas. Analizuojant kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimą buvo naudojamos 4 reikšmės pateiktos 10 lentelėje. Reikšmių pasiskirstymas pateikiamas 12 lentelėje.

12 lentelė. Kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimo reikšmių ir atitikmenų skaičius Baltijos šalyse

Kultūrinė veiklos sritis	Reikšmė	Atitikmenų skaičius
Kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas	Istorinis paveldas	27 (LT – 5; LV – 15; EST – 7)
	Nacionalinė kultūra	7 (LT – 1; LV – 1; EST – 5)
	Pilietinis ugdymas	10 (LT – 3; LV – 5; EST – 2)
	Kalbos kultūra	18 (LT – 2; LV – 4; EST – 12)

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Iš 12 lentelės duomenų matyti, jog istorinio paveldo reikšmė aptinkama dažniausiai Baltijos šalių strateginiuose dokumentuose, rečiausiai – nacionalinė kultūra. Lietuvos ir Latvijos nacionalinėse darnaus vystymosi strategijose dažniausiai aptinkama istorinio paveldo reikšmė; Estijos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje – kalbos kultūros reikšmė.

Muziejų veikla. Tiriant muziejų veiklą buvo naudojamos 2 reikšmės pateikiamos 10 lentelėje. Reikšmių pasiskirstymas pateikiamas 13 lentelėje.

13 lentelė. Muziejų veiklos reikšmių ir atitikmenų skaičius Baltijos šalyse

Kultūrinė veiklos sritis	Reikšmė	Atitikmenų skaičius
Muziejų veikla	Meno reikšmė	11 (LT – 2; LV – 8; EST – 1)
	Muziejai	2 (LT – 0; LV – 1; EST – 1)

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Iš 13 lentelės duomenų matyti, jog meno reikšmė Baltijos šalių darnaus vystymosi strateginiuose dokumentuose yra aptinkama kur kas dažniau nei muziejų reikšmė, atitinkamai 11 ir 2 kartus. Lietuvos ir Latvijos nacionalinėse darnaus vystymosi strategijose dažniausiai aptinkama meno reikšmės atitikmenys, Estijos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje meno reikšmė ir muziejų atitikmenys aptinkami vienodai, po vieną kartą.

Etninė regionų kultūros plėtra. Analizuojant etninę regionų kultūros plėtrą buvo naudojamos 3 reikšmės pateiktos 10 lentelėje. Reikšmių pasiskirstymas pateikiamas 14 lentelėje.

14 lentelė. Etninės regionų kultūros plėtros reikšmių ir atitikmenų skaičius Baltijos šalyse

Kultūrinė veiklos sritis	Reikšmė	Atitikmenų skaičius
Etninė regionų kultūros plėtra	Etninė kultūra	13 (LT – 9; LV – 2; EST – 2)
	Paslaugų prieinamumas	25 (LT – 15; LV – 4; EST – 6)
	Regionų plėtra	10 (LT – 0; LV – 3; EST – 7)

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Iš 14 lentelės duomenų matyti, jog Baltijos šalių darnaus vystymosi strategijose dažniausiai aptinkama paslaugų prieinamumo reikšmė, rečiausiai – regionų plėtros reikšmė. Lietuvos ir Latvijos darnaus vystymosi strateginiuose dokumentuose dažniausiai aptinkama paslaugų prieinamumo reikšmė; Estijos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje – regionų plėtros fragmentai.

Literatūra ir leidyba. Analizuojant literatūros ir leidybos kultūrinės veiklas, buvo naudotos 2 reikšmės pateiktos 10 lentelėje. Reikšmių pasiskirstymas pateikiamas 15 lentelėje.

15 lentelė. Literatūros ir leidybos reikšmių ir atitikmenų skaičius Baltijos šalyse

Kultūrinė veiklos sritis	Reikšmė	Atitikmenų skaičius
Literatūra ir leidyba	Kūrinių leidimas	2 (LT – 1; LV – 1; EST – 0)
	Leidiniai	3 (LT – 2; LV – 0; EST – 1)

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Iš 15 lentelės duomenų matyti, jog Baltijos šalių darnaus vystymosi strateginiuose dokumentuose dažniausiai aptinkama leidinių reikšmė, rečiausiai – kūrinių leidimo reikšmė. Lietuvos ir Estijos nacionalinėse darnaus vystymosi strategijose dažniausiai aptinkama leidinių reikšmė; Latvijos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje – kūrinių leidimo reikšmė.

Kultūros paveldo fragmentai dažniausiai aptinkami Lietuvos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (44); Latvijos darnaus vystymosi strategijoje 2030 (15). Rečiausiai - Estijos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (11).

Kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimo fragmentai dažniausiai aptinkami Estijos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (26) ir Latvijos darnaus vystymosi strategijoje 2030

(25). Rečiausiai – Lietuvos darnaus vystymosi strategijoje (11).

Muziejų veiklos fragmentai Baltijos šalių darnaus vystymosi strategijose aptikti kur kas rečiau, dažniausiai Latvijos darnaus vystymosi strategijoje 2030 (9). Rečiausiai – Lietuvos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje ir Estijos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje – po 2 fragmentus.

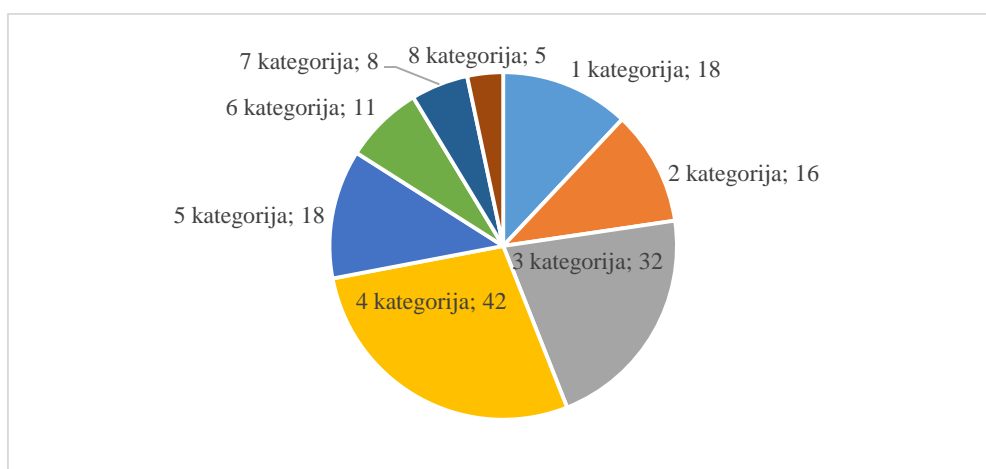
Etninės regionų kultūros plėtros fragmentai yra aptinkami kur kas dažniau nei muziejų veiklos, dažniausiai – Lietuvos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (24), Estijos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (15). Rečiausiai – Latvijos darnaus vystymosi strategijoje 2030 (9).

Literatūros ir leidybos fragmentai yra rečiausiai aptinkami Baltijos šalių nacionalinėse darnaus vystymosi strategijose. Visgi, dažniausiai – Lietuvos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (3). Rečiausiai – Latvijos darnaus vystymosi strategijoje 2030 ir Estijos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje, po 1 fragmentą.

3.3 Kultūrinių veiklos sričių ryšys su darniojo vystymosi tikslais Baltijos šalių pavyzdžiu

Išanalizavus Baltijos šalių darniojo vystymosi strateginius dokumentus, paaiškėjo, jog iš atrinktų 198 reikšmių, susijusių su kultūrinėmis veiklos sritimis, 150 reikšmių tiesiogiai siejasi su darniojo vystymosi tikslais (žr. 1, 2, 3 priedus). Atrenkant svarbiausias kultūrinės veiklos įtakojančias darniojo vystymosi sprendimus naudojamas DV tikslų ir kultūrinių veiklų grupavimas, pateiktas 9 lentelėje.

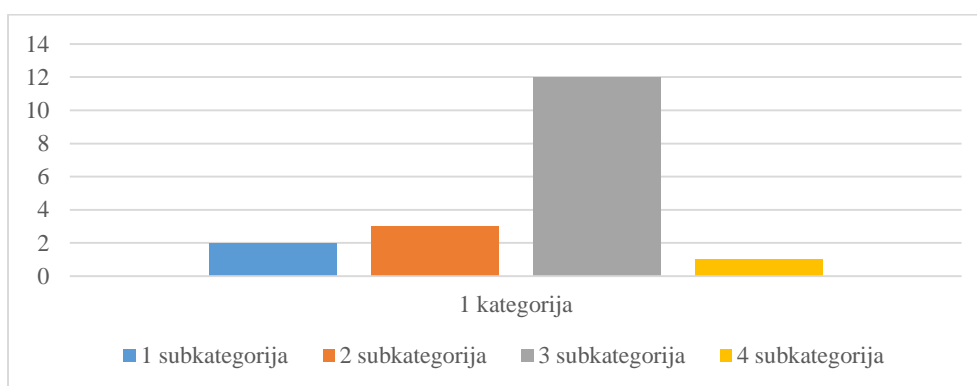
Norint išryškinti kultūros daroma įtaką darniajam vystymuisi, būtina apžvelgti tiesiogines kultūrinių veiklų sąsajas su darniojo vystymosi tikslais (žr. 10 pav.).

10 pav. Kultūrinių veiklų ryšys su DV tikslais
Šaltinis: sudaryta autoriaus

Iš 10 paveikslo matyti, jog išanalizavus Baltijos šalių darniojo vystymosi strateginius dokumentus, paaiškėjo, jog dažniausiai kultūrinės veiklos sritys įtakoja 4 kategoriją (skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems) ir 3 kategoriją (užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes); mažiausiai įtakoja – 8 kategoriją (imtis skubių kovos su klimato kaita ir jos padariniais veiksmy). Norint išsiaiškinti kiekvienos kategorijos dedamąsias, t. y. subkategorijas, toliau tikslinga aptarti kiekvieną iš kategorijų.

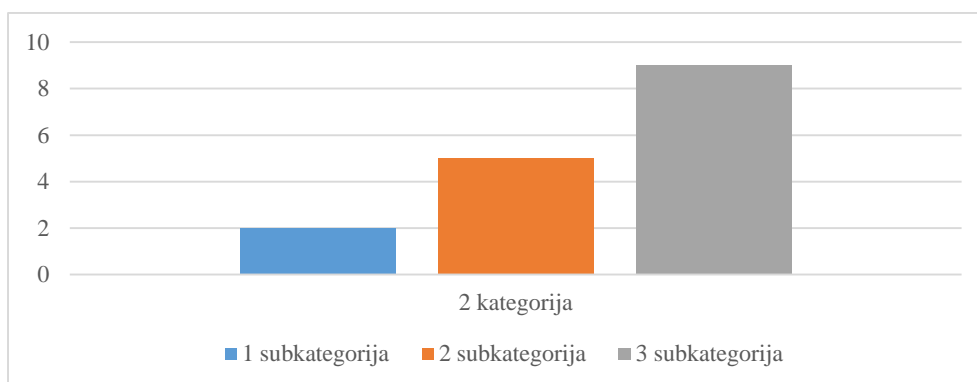
1 kategoriją sudaro keturios subkategorijos (kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas; muziejų veikla; etninė regionų kultūros plėtra; literatūra ir leidyba). Jų pasiskirstymas pateikiamas 11 paveiksle.

11 pav. Pirmą kategoriją įtakojančios kultūrinės veiklos sritys
Šaltinis: sudaryta autoriaus

Iš 11 paveikslo matyti, jog siekį sumažinti skurdą (1 kategorija) labiausiai įtakoja 3 subkategorija, t. y. etninė regionų kultūros plėtra; mažiausiai – literatūra ir leidyba.

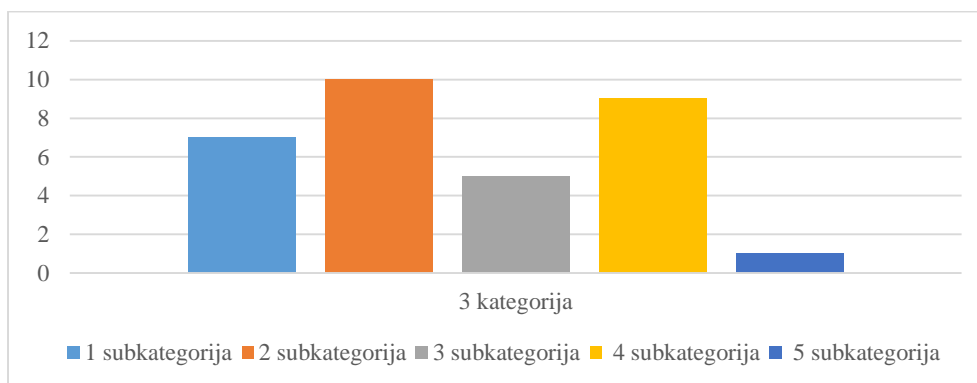
2 kategoriją sudaro trys subkategorijos (kultūros paveldas; kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas; etninė regionų kultūros plėtra). Jų pasiskirstymas pateikiamas 12 paveiksle.

12 pav. Antrą kategoriją įtakojančios kultūrinės veiklos sritys
Šaltinis: sudaryta autoriaus

Iš 12 paveikslo matyti, jog siekiant užtikrinti sveiką gyvenimo būdą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę (2 kategorija) labiausiai įtakoja 3 subkategorija, t. y. etninė regionų kultūros plėtra; mažiausiai – kultūros paveldas.

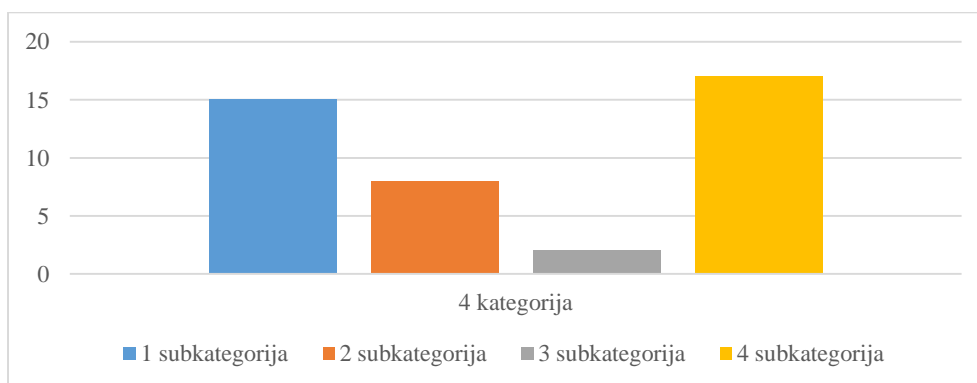
3 kategoriją sudaro visos 5 analizuojamos subkategorijos (kultūros paveldas; kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas; muziejų veikla; etninė regionų kultūros plėtra; literatūra ir leidyba). Jų pasiskirstymas pateikiamas 13 paveiksle.

13 pav. Trečią kategoriją įtakojančios kultūrinės veiklos sritys
Šaltinis: sudaryta autoriaus

Iš 13 paveikslo matyti, jog siekiant užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes (3 kategorija) labiausiai įtakoja 2 subkategorija, t. y. kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas ir 4 subkategorija – etninė regionų kultūros plėtra; mažiausiai – 5 subkategorija, t. y. literatūra ir leidyba.

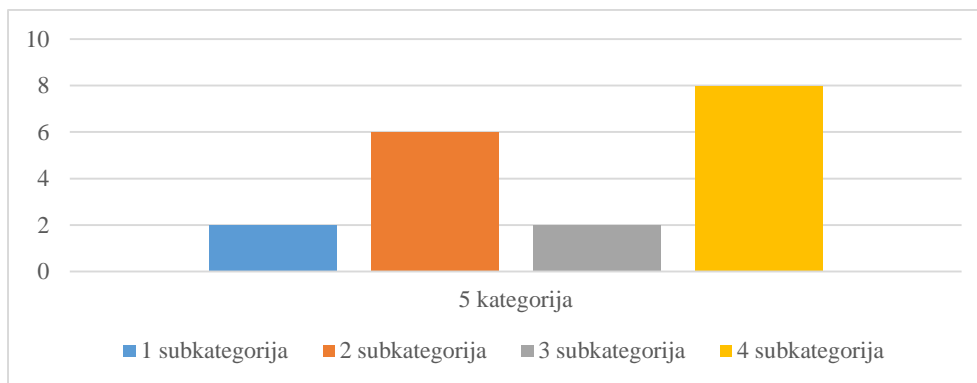
4 kategoriją sudaro keturios subkategorijos (kultūros paveldas; kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas; muziejų veikla; etninė regionų kultūros plėtra). Jų pasiskirstymas pateikiamas 14 paveiksle.

14 pav. Ketvirtą kategoriją įtakojančios kultūrinės veiklos sritys
Šaltinis: sudaryta autoriaus

Iš 14 paveikslo matyti, jog skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems (4 kategorija) labiausiai įtakoja 4 subkategorija, t. y. etninė regionų kultūros plėtra; mažiausiai – 3 subkategorija (muziejų veikla).

5 kategoriją sudaro keturios subkategorijos (kultūros paveldas; kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas; muziejų veikla; etninė regionų kultūros plėtra). Jų pasiskirstymas pateikiamas 15 paveiksle.

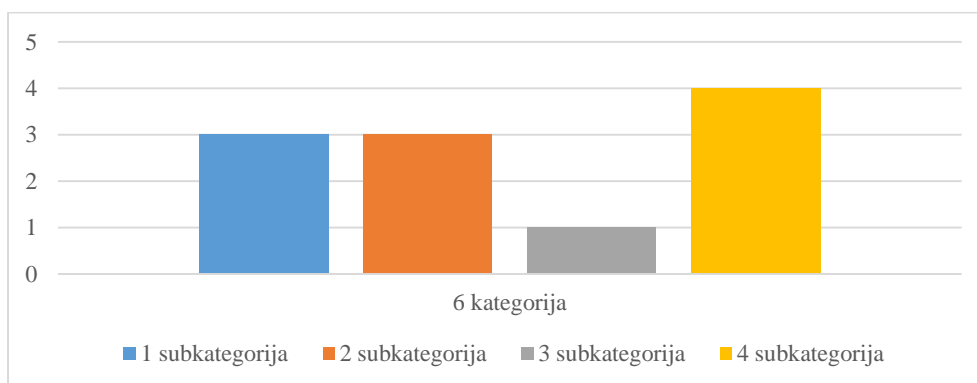

15 pav. penktą kategoriją įtakojančios kultūrinės veiklos sritys

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Iš 15 paveikslo matyti, jog sukurti atsparią infrastruktūrą, skatinti darnią industrializaciją ir naujoves labiausiai skatina 4 subkategorija, t. y. etninė regionų kultūros plėtra; mažiausiai – 1 (kultūros paveldas) ir 3 (muziejų veikla) subkategorijos.

6 kategoriją sudaro keturios subkategorijos (kultūros paveldas; kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas; muziejų veikla; etninė regionų kultūros plėtra). Jų pasiskirstymas pateikiamas 16 paveiksle.

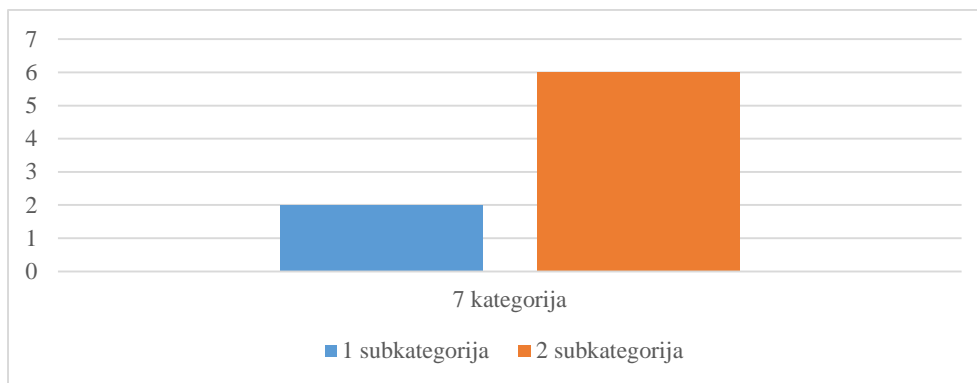

16 pav. Šeštą kategoriją įtakojančios kultūrinės veiklos sritys

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Iš 16 paveikslo matyti, jog siekį sumažinti nelygybę labiausiai įtakoja 4 subkategorija, t. y. etninė regionų kultūros plėtra; mažiausiai – muziejų veikla.

7 kategoriją sudaro dvi subkategorijos (kultūros paveldas; kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas). Jų pasiskirstymas pateikiamas 17 paveiksle.

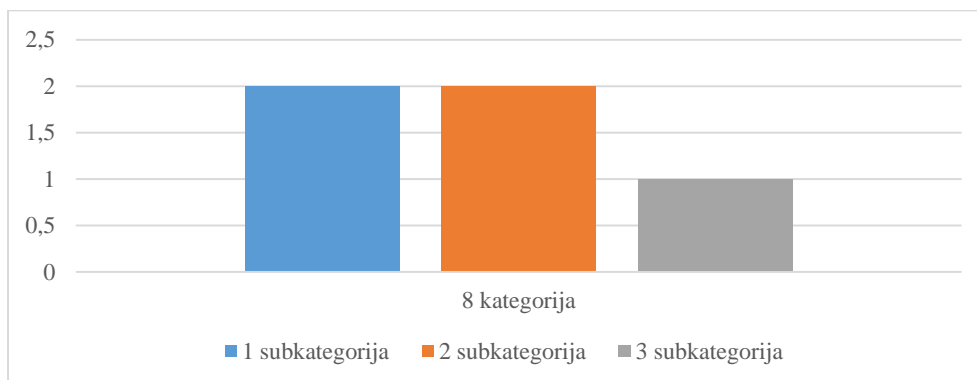

17 pav. Septintą kategoriją įtakojančios kultūrinės veiklos sritys

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Iš 17 paveikslo matyti, jog kurti darnius ir saugius miestus (7 kategorija) labiau įtakoja antra subkategorija (kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas); mažiau – pirma subkategorija (kultūros paveldas).

8 kategoriją sudaro trys subkategorijos (kultūros paveldas; kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas; literatūra ir leidyba). Jų pasiskirstymas pateikiamas 18 paveiksle.

18 pav. Aštuntą kategoriją įtakojančios kultūrinės veiklos sritys

Šaltinis: sudaryta autoriaus

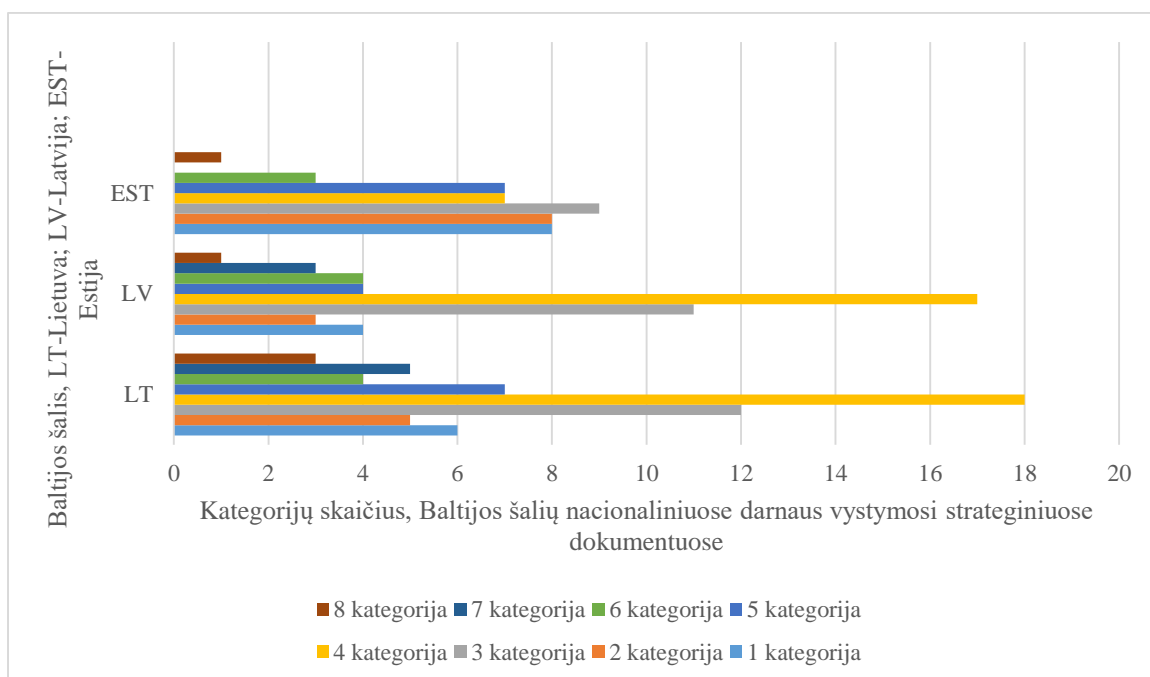
Iš 18 paveikslo matyti, jog imtis skubių kovos su klimato kaita ir jos padariniais veikslių labiau įtakoja pirma ir 2 subkategorijos (kultūros paveldas ir kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas); mažiau – trečia subkategorija (literatūra ir leidyba).

Taigi, išanalizavus Baltijos šalių nacionalinius darniojo vystymosi strateginius dokumentus, paaiškėjo, jog kultūrinė veikla dažniausiai besisiejanti su darniojo vystymosi tikslais yra etninė regionų kultūros plėtra (59 fragmentai) ir kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas (42 fragmentai). Mažiausiai besisiejanti su darniojo vystymosi tikslais kultūrinė veikla – literatūra ir leidyba (vos 3 fragmentai).

3.4 Kultūros įtakos darniajam vystymuisi Baltijos šalių pavyzdžiu tyrimas

Išanalizavus ir atrinkus kultūrinių veiklos sričių reikšmes Baltijos šalių strateginiuose dokumentuose, kurio bazė yra 7 lentelė, galima atlikti Lietuvos, Latvijos ir Estijos lyginamąją analizę.

Lietuvos ir Latvijos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje atrinktos reikšmės siejasi su visomis 8 numatytais kategorijomis, Estijos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje atrinktos reikšmės siejasi ne su visomis 8 numatytais kategorijomis, o su 7. Kategorijos ryškiausiai atsispindinčios Lietuvos, Latvijos ir Estijos strateginiame dokumente pateikiamos 19 paveiksle.

19 pav. Kategorijų pasiskirstymas Baltijos šalių darniojo vystymosi strateginiuose dokumentuose

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Išanalizavus Lietuvos nacionalinėje darniojo vystymosi strategijoje aptiktas kultūrinės veiklos sritis, paaiškėjo, jog daugelis veiklų įtakoja 4 kategoriją (8DVT), t. y. skatinti integracinę ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems (aptikta 18 fragmentų); ir 3 kategoriją (4 DVT), t. y. užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes (aptikta 12 fragmentų). Kultūrinės veiklos sritys mažiausiai įtakoja 6 kategoriją (10DVT), t. y. sumažinti nelygybę (aptikti 4 fragmentai) ir 8 kategoriją (13DVT) imtis skubių kovos su klimato kaita ir jos padariniais veiksnių (aptikti 3 fragmentai). Išanalizavus Latvijos nacionalinėje darniojo vystymosi strategijoje aptiktas kultūrinės veiklos sritis, paaiškėjo, jog daugelis veiklų įtakoja 4 kategoriją (8DVT), t. y. skatinti integracinę ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems (aptikta 17 fragmentų); ir 3 kategoriją (4DVT), t. y. užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes (aptikta 11 fragmentų). Kultūrinės veiklos sritys mažiausiai įtakoja 2 kategoriją (3DVT), t. y. užtikrinti sveiką gyvenimo būdą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę

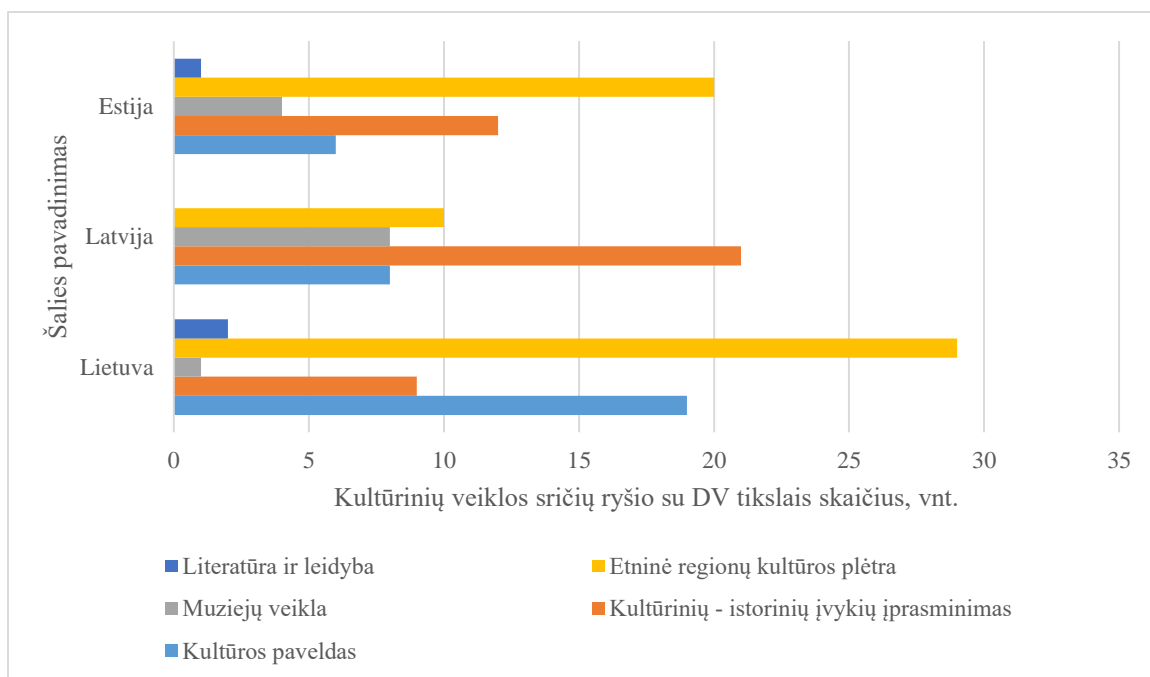
(aptikti 3 fragmentai); 7 kategoriją (11DVT), t. y. kurti darnius ir saugius miestus (aptikti 3 fragmentai) ir 8 kategoriją (13DVT), t. y. imtis skubių kovos su klimato kaita ir jos padariniais veiksmy (aptiktas vos 1 fragmentas). Išanalizavus Estijos nacionalinėje darniojo vystymosi strategijoje aptiktas kultūrinės veiklos sritis, paaiškėjo, jog daugelis veiklų įtakoja 3 kategoriją (4DVT), t. y. užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes (aptikti 9 fragmentai), taip pat 2 kategoriją (3DVT), t. y. užtikrinti sveiką gyvenimo būdą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę (aptikti 8 fragmentai), bei 1 kategoriją (1DVT), t. y. sumažinti skurdą (aptikti 8 fragmentai). Kultūrinės veiklos sritys mažiausiai įtakoja 8 kategoriją (13DVT), t. y. imtis skubių kovos su klimato kaita ir jos padariniais veiksmy. (aptiktas 1 fragmentas) ir 7 kategoriją (11DVT), t. y. kurti darnius ir saugius miestus (fragmentų neaptikta).

Iš 19 paveikslo matyti, jog skirtingos kultūrinės veiklos skirtingai įtakoja darniojo vystymosi tikslus Baltijos šalių nacionalinėse darnaus vystymosi strategijose. Lietuvos ir Latvijos nacionalinėse darnaus vystymosi strategijose kultūrinės veiklos labiausiai įtakoja 4 kategoriją (8 DVT) ir 3 kategoriją (4DVT), tuo tarpu Estijos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje – 3 kategoriją (4DVT). Lietuvos ir Latvijos darniojo vystymosi strateginiuose dokumentuose neaptikta daug 1 (1DVT) ir 2 (3DVT) kategorijos darniojo vystymosi tikslų, tačiau Estijos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje – tai vieni iš dominuojančių tikslų. Apžvelgus kultūrinių veiklų ryšį su darniojo vystymosi tikslais Baltijos šalyse, galima teigti, jog Lietuvoje ir Latvijoje kultūrinės veiklos yra orientuotos į ekonominius rodiklius, darbo vietų kūrimą, nuolatinį švietimą, tuo tarpu Estijoje akcentuojamas švietimas, sveiko gyvenimo būdo propagavimas, gyventojų gyvenimo kokybės gerovės užtikrinimas, skurdo mažinimas. Rečiausiai aptinkamas kultūrinių veiklos sričių ryšys su 8 kategorijos (13DVT) tikslu, Lietuvos darniojo vystymosi strateginiame dokumente aptikti 3 fragmentai, Latvijos ir Estijos – vos po 1 fragmentą. Lietuvos strateginiame dokumente taip pat pastebimas mažas fragmentų skaičius atitinkantis 6 kategoriją (10DVT); Latvijos – 2 kategoriją (3DVT). Taip pat pastebima, jog Latvijos ir Estijos nacionalinėse darnaus vystymosi strategijose kultūrinės veiklos mažai arba visai neįtakoja 7 kategorijos (11 DVT). Apžvelgus rečiausiai kultūrinių veiklų įtakojamus darniojo vystymosi tikslus Baltijos šalyse, galima teigti, jog visose trijose šalyse kultūrinės veiklos mažiausiai įtakoja kovos su klimato kaita problematiką. Lietuvos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje kultūrinės veiklos mažiausiai įtakoja nelygybės mažinimo problematiką, Latvijoje – sveikos gyvensenos ir gyventojų gyvenimo kokybės užtikrinimo, Estijoje – kuriant saugius ir darnius miestus.

Siekiant aptarti Baltijos šalių kultūrinių veiklų įtaką darniojo vystymosi tikslams pasiekti, toliau tikslinga įsigilinti į kultūrinės veiklos sritis, kurios tiesiogiai įtakoja darniojo vystymosi tikslus. Visų kategorijų kultūrinės veiklos sritys (subkategorijos) yra pateiktos 4 priede.

Iš 4 priedo duomenų matyti, jog Baltijos šalys remdamasis tomis pačiomis kultūrinėmis veiklomis darniojo vystymosi tikslus pasiekia skirtingomis priemonėmis. Vienose šalyse naudojama viena ar kelios kultūrinės veiklos siekiant įgyvendinti darniojo vystymosi tikslą, kitose – visos penkios kultūrinės veiklos sritys. Pavyzdžiui siekiant įgyvendinti pirmąjį darniojo vystymosi tikslą (sumažinti skurdą) Lietuva remiasi tik etninės regionų kultūros plėtros veikla, tuo tarpu Latvija – kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimu, muziejų veikla, etnine regionų kultūros plėtra; Estija – kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimu, muziejų veikla, etnine regionų kultūros plėtra, literatūra ir leidyba. Ryškiausias kultūrinių veiklų įtraukimas siekiant įgyvendinti darniojo vystymosi tikslą Lietuvos nacionalinės darniojo vystymosi strategijos pavyzdžiu – ketvirtasis darniojo vystymosi tikslas. Šiam tikslui įgyvendinti (užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.), aptinkamos visos penkios kultūrinės veiklos sritys. Estijos ir Latvijos pavyzdžiu, neaptinkamas nei vienas darniojo vystymosi tikslas, kuris apimtų visas penkias analizuojamas kultūrinės veiklas. Latvijos nacionalinės darniojo vystymosi strategijos pavyzdžiu – ketvirtas darniojo vystymosi tikslas (užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes) ir aštuntas darniojo vystymosi tikslas (skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems), įtraukia po keturias kultūrinės veiklas, darniojo vystymosi tikslui pasiekti (abiems tikslams pasiekti neintegruojama literatūros ir leidybos kultūrinė veiklos sritis). Estijos nacionalinės darniojo vystymosi strategijos pavyzdžiu – pirmasis darniojo vystymosi tikslas (sumažinti skurdą), kuris taip pat apima keturias kultūrinės veiklos sritis (neintegruojama kultūros paveldo veiklos sritis). Taip pat pastebimi akivaizdūs kultūrinių veiklų integravimo darniojo vystymosi tikslams pasiekti skirtumai tarp Baltijos šalių. Kaip minėta anksčiau, Estijos strateginiame dokumente pirmam darniojo vystymosi tikslui integruotos keturios kultūrinės veiklos sritys, tuo tarpu Lietuvos darniojo vystymosi dokumente – vos viena kultūrinė veiklos sritis. Antrajam darniojo vystymosi tikslui įgyvendinti Estijos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje aptinkamos trys kultūrinės veiklos sritys, tuo tarpu Latvijos ir Lietuvos dokumentuose – vos po vieną kultūrinę veiklą. Dar vienas ryškus skirtumas – vienuoliktasis darniojo vystymosi tikslas (kurti darnius ir saugius miestus), kurio įgyvendinimui Lietuvos ir Latvijos dokumentuose aptiktos po dvi kultūrinės veiklas, tuo tarpu Estijoje, neaptikta nei viena reikšmė.

Išsiaiškinus, jog skirtingos kultūrinės veiklos yra integruojamos skirtingiems darniojo vystymosi tikslams pasiekti, toliau tikslinga išanalizuoti dažniausiai pasitaikančias kultūrinės veiklas, kurios įtakoja darniojo vystymosi sprendimus Baltijos šalių nacionalinėse darniojo vystymosi strategijose (žr. 20 pav.).

20 pav. Kultūrinių veiklos sričių ryšys su darniojo vystymosi tikslais Baltijos šalyse

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Iš 20 paveikslo duomenų matyti, jog kultūrinių veiklos sričių ryšys su DV tikslais skiriasi Baltijos šalyse. Lietuvos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje dažniausiai aptinkamos etninės regionų kultūros plėtros fragmentai, kurie įtakoja darniojo vystymosi tikslus (29) ir kultūros paveldo fragmentai (19). Lietuvos strateginiame darniojo vystymosi dokumente mažiausia dėmesio yra skiriama literatūros ir leidybos veiklai (2 fragmentai) ir muziejų veiklai (vos 1 fragmentas). Latvijos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje dažniausiai aptinkamos kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimo fragmentai, kurie įtakoja darniojo vystymosi tikslus (21) ir etninės regionų kultūros plėtros fragmentai (10). Latvijos strateginiame darniojo vystymosi dokumente mažiausia dėmesio yra skiriama literatūros ir leidybos veiklai, kurios atitikmenų nebuvo aptikta. Estijos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje dažniausiai aptinkamos etninės regionų kultūros plėtros fragmentai, kurie įtakoja darniojo vystymosi tikslus (20) ir kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimo fragmentai (12). Estijos strateginiame darniojo vystymosi dokumente mažiausia dėmesio yra skiriama muziejų veiklai (4 fragmentai), bei literatūros ir leidybos veiklai (1 fragmentas). 20 paveikslo duomenys tik dar kartą įrodo, jog skirtingų kultūrų strateginiuose dokumentuose atsispindi kitoks požiūris, bei priemonės darniojo vystymosi kontekste.

Apibendrinant galima teigti, jog skirtingos kultūros daro įtaka pasirenkant darniojo vystymosi realizavimo sprendimus. Baltijos šalyse kultūrinės veiklos yra interpretuojamos, bei integruojamos skirtingai, o tai ir nulemia skirtingų rezultatų pasiekimą. Pastebėta, jog Lietuvos darniojo vystymosi strateginiuose dokumentuose dažniausiai aptinkami kultūros paveldo fragmentai (44 iš kurių 19

siejasi su DV tikslais) ir etninės regionų kultūros plėtros fragmentai (24 iš kurių 29 siejasi su DV tikslais), rečiausiai – muziejų veiklos fragmentai (2 iš kurių 1 siejasi su DV tikslais). Latvijos darniojo vystymosi strateginiuose dokumentuose dažniausiai aptinkami kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimo fragmentai (26 iš kurių 21 siejasi su DV tikslais), rečiausiai – literatūros ir leidybos fragmentai (1, kuris nesisieja su DV tikslais). Estijos darniojo vystymosi strateginiuose dokumentuose dažniausiai aptinkami kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimo fragmentai (27 iš kurių 12 siejasi su DV tikslais) ir etninės regionų kultūros plėtros fragmentai (15 iš kurių 20 siejasi su DV tikslais), rečiausiai – literatūros ir leidybos fragmentai (1 kuris siejasi su DV tikslais). Taip pat išanalizavus Baltijos šalių darniojo vystymosi strateginius dokumentus, paaiškėjo, jog dažniausiai kultūrinės veiklos sritys įtakoja 4 kategoriją (8DVT) – skatinti integracinę ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems; ir 3 kategoriją (4DVT) – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes; mažiausiai įtakoja – 8 kategoriją (13 DVT) - imtis skubių kovos su klimato kaita ir jos padariniais veiksmy. Išanalizavus Baltijos šalių darniojo vystymosi strateginius dokumentus paaiškėjo, jog Lietuva, Latvija ir Estija naudoja skirtingas priemones DV tikslams pasiekti. Lietuvos ir Latvijos nacionaliniuose darniojo vystymosi strateginiuose dokumentuose išrinktos kultūrinių veiklų reikšmės labiausiai įtakoja 4 kategoriją, t. y. 8 DVT – skatinti integracinę ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems. Mažiausiai – 8 kategoriją, t. y. 13DVT - imtis skubių kovos su klimato kaita ir jos padariniais veiksmy. Estijos nacionaliniuose darnaus vystymosi strateginiuose dokumentuose išrinktos kultūrinių veiklų reikšmės labiausiai įtakoja 3 kategoriją, t. y. užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes. Mažiausiai – 7 kategoriją - kurti darnius ir saugius miestus, kurių atitikmenų nebuvo aptikta. Taip pat nustatyta, jog Lietuvos ir Estijos nacionalinėse darnaus vystymosi strategijose dažniausiai aptinkamas ryšys tarp etninės regionų kultūros plėtros ir DV tikslų, tuo tarpu Latvijoje – tarp kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimo ir DV tikslų. Atlikus tyrimą, paaiškėjo, jog ginamasis teiginys pasitvirtino, t. y., jog skirtingi kultūros prioritetai įtakoja šalių darnios plėtros sprendimus.

IŠVADOS

1. Visų pirma, kultūra – tai socialinio elgesio įsisavinimo sistema, visuomenės gyvenimo organizavimo veiksmų, vertybių, elgsenų, papročių ir požiūrių visuma, kurias gauna žmogus mokymosi procese ir kurios nėra genetiškai paveldimos. Kultūra apima įvairiausias gyvenimo sritis, ji gali būti (ne)materiali, (ne)kilnojama, (ne)apčiuopiama. Pagrindinės kultūrinės veiklos sritys, svarbios kiekvienai tautai yra kultūros paveldas; kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas; muziejų veikla; etninės, regionų kultūros plėtra; literatūra ir leidyba.

2. Darnaus vystymosi samprata sudaro dvi sąvokas, t. y. „poreikių“, bei „apribojimų“, kurios puikiai apibūdina šios sampratos esmę – tenkinti dabarties kartų poreikius, nepakenkiant ateities kartoms tenkinti savųjų. Kultūra yra neatsiejama darniojo vystymosi dalis, kuri prisideda prie numatytų DV tikslų įgyvendinimo, tačiau dar nėra aiškiai numatyta, kaip integruoti kultūrą į darniojo vystymosi koncepciją. Šiame darbe pasirinktas būdas, įrodantis, jog kultūra yra darnaus vystymosi pagrindas, kurio pagalba likusios trys dimensijos (ekonominė, socialinė, aplinkosauginė) gali sėkmingai veikti. Išanalizavus JT darniojo vystymosi darbotvarkėje numatytus 17 tikslų, paaiškėjo, jog 8 tikslai tiesiogiai siejasi su kultūrinėmis veiklų interpretacijomis.

3. Išanalizavus Baltijos šalių kultūrų įtaką darniajam vystymuisi, nustatyta, kad Lietuva, Latvija ir Estija skirtingai interpretuoja ir integruoja kultūrinės veiklas į nacionalines darniojo vystymosi strategijas. Tyrimo metu nustatyta, jog Lietuvos ir Latvijos kultūrinės veiklos sritys yra orientuotos į darnios ekonomikos kūrimą, darbo vietų kūrimą, tuo tarpu Estijoje kultūrinės veiklos sritys yra orientuotos į švietimo ir mokymosi visą gyvenimą galimybes. Taip pat pastebėta, jog kiekvienam DV tikslui pasiekti, Baltijos šalys remiasi skirtingomis kultūrinėmis veiklomis (Lietuvos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje dažniausiai aptinkami kultūros paveldo ir etninės regionų kultūros plėtros fragmentai; Latvijos strateginiuose dokumentuose – kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimo fragmentai; Estijos strateginiuose dokumentuose – etninės regionų kultūros plėtros fragmentai), o tai įtakoja skirtingų priemonių pasirinkimą tarp kaimyninių Baltijos šalių.

LITERATŪRA

1. Anglų kalbos enciklopedija „Encyclopedia Britannica“. 2019. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. gegužės 2.]. Prieiga per internetą: <https://www.britannica.com/art/literature>
2. Arinze E. N. 1999. The role of the museum in society. Public lecture at the National Museum, Georgetown, Guyana.
3. Bagočius M., Domarkas V., Sinkienė J. 2011. Lietuvos Respublikos paveldo apsaugos sistemos valdymo ypatumai: Kuršių nerijos atvejis. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. balandžio 28d.]. Prieiga per internetą: [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. gegužės 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/11112/887-1651-1-SM.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
4. Baltijos šalių kultūrinio turizmo politikos dokumentas. 2001. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. balandžio 30d.]. Prieiga per internetą: https://unesco.lt/uploads/file/failai_VEIKLA/kultura/kulturinis_turizmas/Baltijos_saliu_kulturinio_turizmo_politikos_dokumentas.pdf
5. Bivainis E., Tamošiūnas T. 2007. Darnus regionų vystymasis: teorinis diskursas. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Nr. 1 (8), p. 30 – 36.
6. Bloesch J., Von Hauff, M., Mainzer, ir kt. 2015. Sustainable Development Integrated in the Concept of Resilience. *Problemy Ekorozwoju*, vol. 10 (1), p. 7 – 14
7. Cameron K. S., Quinn R. E. 2011. *Diagnosing and Changing Organizational Culture*. 3 rd edition. Jossey-Bass.
8. Chakori S. 2017. Building a Sustainable Society: The Necessity to Change the Term ‘Consumer’. *Interdiscip. J. Partnersh. Stud.* 4.
9. Craven J. 2020. Lyric Poetry: Expressing Emotion Through Verse." ThoughtCo, Feb. 12.
10. Culture for Sustainable Development. 2019. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. gruodžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/culture-and-development/culture-for-sustainable-urban-development/>
11. Culture in the Implementation of the 2030 Agenda: a report by the culture 2030 goal campaign. <https://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/librariesdevelopment/documents/culture2030goal.pdf>
12. Čiegis R., Norkutė R. 2012. Lietuvos bankų socialinė atsakomybė darnaus vystymosi kontekste. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, Nr. 63, p. 19 – 33.
13. Čiegis R., Pečkaitienė J. 2013. Darnaus vystymosi poveikis gyvenimo kokybei. *Organizacijų vadyba – sisteminiai tyrimai*, Nr. 68, p. 7 – 26.

14. Čiegis R., Ramanauskienė J. 2011. Integruotas darnaus vystymosi vertinimas. Management theory and studies for rural business and infrastructure development. Research papers, Nr. 2 (26).
15. Čiegis R., Ramanauskienė J., Šimanskienė L. 2010. Lietuvos regionų darnaus vystymosi vertinimas. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
16. Čiegis R., Tamošiūnas T., Ramanauskienė J. ir kt. 2010. Darnaus industrinių zonų vystymosi vertinimas. Šiauliai: ŠUL.
17. Čiužas A. (2004). Dokumentų analizė. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. gegužės 13 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/Straipsnis/dokumentu-analize-49868>
18. Dasgupta P. 2007. Measuring Sustainable Development: Theory and Application. Asian Development Review, vol. 24 (1), p. 1 – 10.
19. Daugirdas V. 2015. Kultūros geografija, Kn.: Krupickaitė D., Kavaliauskas P., Daugirdas V. ir kt. Aiškinamasis geografijos terminų žodynas [Rankraštis]. Vilnius.
20. Dessein J., Soini K., Fairclough G. ir kt. Culture in, for and as Sustainable Development; Conclusions from the COST Action IS1007 Investigating Cultural Sustainability; University of Jyväskylä: Jyväskylä, Finland, 2015.
21. Domarkas V., Juknevičienė A., Kareivaitė R. 2012. Institucinės dimensijos vaidmuo darnaus vystymosi koncepcijoje. Viešoji politika ir administravimas, Nr. 3 (11), p. 461 – 472
22. ES darnaus vystymosi strategija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 24 d.]. Prieiga per internetą: [<https://ec.europa.eu/environment/eussd/>](https://ec.europa.eu/environment/eussd/).
23. Estijos nacionalinė darnaus vystymosi strategija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. gegužės 13 d.]. Prieiga per internetą: https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/Failid/estonia_sds_2005.pdf
24. European Union. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. gruodžio 20 d.]. Prieiga per internetą: www.europa.eu.
25. Europos darnaus vystymosi strategijos. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. balandžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.sd-network.eu/>
26. Europos suaugusiųjų mokymosi elektroninė platforma. 2015. Kodėl muziejai yra puiki vieta mokytis? [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. balandžio 29.]. Prieiga per internetą: <https://epale.ec.europa.eu/lt/blog/why-museums-are-valid-learning-environments>
27. Fanea-Ivanovici, M. 2018. Culture as a Prerequisite for Sustainable Development. An Investigation into the Process of Cultural Content Digitisation in Romania. Sustainability, 10, 1859.
28. Feil A., Schreiber D. 2017. Sustainability and sustainable development: unraveling overlays

- and scope of their meanings. *Cadernos EBAPE.BR*. Rio de Janeiro, RJ, vol. 14 (3), p. 667 – 681.
29. Geertz C. 1973. *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books.
  30. Gintalas A. (2011). *Metodologijos ir metodo samprata*. Socialinių mokslų studijos, Mykolo Romerio universitetas.
  31. Girdeinis A. (1997). *Lietuvių kalba, kn.: Kalbotyra: mokslo darbai*, Vilnius: Petro ofsetas.
  32. Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo ataskaita. 2014. UAB Socialinės informacijos centras ir UAB ESTEP Vilnius.
  33. Hall E. T. 1981. *The Silent Language*. New York, NY: Ancor Books.
  34. Hall E. T. 1998. *Understanding Cultural Differences*. Yarmouth: Sage.
  35. Heijes C. 2011. *Cross-cultural Perception and Power Dynamics Across Changing Organizational and National Contexts: Curacao and the Netherlands*. *Human Relations*, vol. 64(5), p. 653 – 674.
  36. Herskovits M. J. 1955. *Cultural Anthropology*. New York: Knopf.
  37. Hofstede G. 2005. *Cultures and organizations. Software of the Mind. Intercultural Cooperation and Its Importance for Survival*. 2nd edition. McGraw-Hill.
  38. Holden E., Linnerud K., Banister D. ir kt. 2018. *The imperatives of sustainable development: Needs, Justice, Limits*. London: Routledge.
  39. Horlings L.G. 2015. *The Worldview and Symbolic Dimension in Territorialisation: How Human Values Play a Role in a Dutch Neighbourhood*. In *Cultural Sustainability and Regional Development: Theories and Practices of Territorialisation*; Dessen, J., Battaglini, E., Horlings, L., Eds.; Routledge: London, UK.
  40. Jordon T. G., Domosh M., Rowntree L. 1997. *The Human Mosaic: A thematic introduction to Cultural Geography*, New York: Longman.
  41. Kačerauskas T. 2011. *Kūrybos ekonomikos antikinės ištakos*. *Filosofija. Sociologija*, t. 22, Nr. 3, p. 228 – 296.
  42. Kardelis K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. 2-asis leidimas, Šiauliai.
  43. Kregždaitė, R. 2017. *The Modelling of Cultural and Creative Industries Assessment in EU Member States*. Ph.D. Thesis, MRU, Vilnius, Lithuania.
  44. Kroeber C., Kluckhohn W. 1952. *Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions*. New York: Vintage Books.
  45. *Kultūros ir meno srities darbuotojų žmogiškųjų išteklių bei jų sukuriamo produkto plėtra regionuose tyrimas*. 2007. Lietuvos liaudies kultūros centras, VšĮ „Plėtros konsultacijos“.
  46. *Latvijos nacionalinė darnaus vystymosi strategija*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. gegužės

- 13 d.]. Prieiga per internetą: https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/LIAS_2030_en_1.pdf
47. Liekis A. 2012. Istorinės atminties reikšmė lietuvių tautai ir jos valstybingumui. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. balandžio 30d.]. Prieiga per internetą: <http://alkas.lt/2012/04/07/a-liekis-istorines-atminties-reiksme-lietuviu-tautai-ir-jos-valstybingumui/>
48. Lietuvių literatūros enciklopedija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. gegužės 2.]. Prieiga per internetą: www.literatura.lt
49. Lietuvos muziejų asociacija. 2016. Muziejaus švietimas bendruomenei, Vilnius.
50. Lietuvos nacionalinė UNIESCO komisija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 28 d.]. Prieiga per internetą: <https://unesco.lt/archives/3384>.
51. Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas „Dėl Muziejų plėtros strateginių kryptių 2015-2020 metams patvirtinimo“. TAR, 2015-04-22, Nr. 6089.
52. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimas „Dėl 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programos patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2012-12-11, Nr. 144-7430.
53. LRV nutarimas dėl nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo. Valstybės žinios, 2003-09-19, Nr. 89-4029. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. gegužės 13 d.]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.217644/WPqyZkDuCy>
54. Mitkus T. 2011. Lietuvos kino industrija XXI a.: valstybės remiamas menas ar verslas? Vilniaus Gedimino technikos universitetas.
55. Mor S., Jindal Sh. 2012. Estimation of Environmental Kuznets Curve and Kyoto Parties: A Panel Data Analysis. International Journal of Computational Engineering & Management, vol. 15(1), p. 5–9.
56. Morkevičius V. 2008. Kokybinė lyginamoji analizė: principai ir programinės priemonės. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. balandžio 22 d.]. Prieiga per internetą: https://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/QCA_2008/QCA_2008.html&course_file=QCA_2008_1_.html
57. Nacionalinė darnaus vystymosi strategija. 2011. Vilnius: Lututė.
58. Naruševičius V., Lazdinis L. 2011. Darnaus vystymosi politika ir valdymas. Vadovėlis. Vilnius: MRU Leidybos centras.
59. Nocca F. 2017. The Role of Cultural Heritage in Sustainable Development: Multidimensional Indicators as Decision-Making Tool. Sustainability.
60. Norton W. 2000. Cultural geography: Themes, Concepts, Analyses, Oxford: University Press.

61. Oksfordo anglų kalbos žodynas. 2016. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. gegužės 2.]. Prieiga per internetą: <https://www.oed.com/>
62. Pabian A., Pabian B. 2012. Perspektywy rozwoju koncepcji sustainability w aspekcie różnic kulturowych. *Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*, 2.
63. Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija. Įgyvendinimo gairės. 1972. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. gegužės 1 d.]. Prieiga per internetą: https://unesco.lt/images/stories/articles_files/Pasaulio_paveldo_konvencijos_igyvendinimo_gaires.pdf
64. Perello-Marín, M.; Ribes-Giner, G.; Pantoja Díaz, O. 2018. Education for Sustainable Development in Environmental University Programmes: A Co-Creation Approach. *Sustainability* 10, 158.
65. Petkevičiūtė N., Svirskaitė I. 2001. Ekonominis vystymasis ir žmogaus socialinė raida. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, Nr. 17, p. 163–173.
66. Petrulis V. 2005. Žemaitijos etninės savimonės regiono erdvinė struktūra. Vilnius: VU.
67. Pruskus V. 2013. Kultūros samprata ir inkultūrizacijos procesas tarpkultūrinės komunikacijos kontekste. *Filosofija. Sociologija*, t. 24, Nr. 3, p. 121 – 130.
68. Punytė I., Simonaitytė K. 2018. Darnaus vystymosi tikslai ir planavimo sistema Lietuvoje: esamos situacijos analizė. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. gruodžio 20 d.]. Prieiga per internetą: http://kurkl.lt/wp-content/uploads/2018/05/darnus-vystymasis-ir-planavimas-Lietuvoje_esama-situacija.pdf
69. Robertson R. 2003. *Globalization: Culture and Identity*. London: Sage.
70. Rupšienė, L. 2007. Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija. Klaipėdos universitetas.
71. Ruževičius J. 2007. Kokybės vadybos metodai ir modeliai. Vilniaus universitetas.
72. Sachs J.; Schmidt- Traub G.; Kroll C. ir kt. 2016. *SDG Index and Dashboards—Global Report*; Bertelsmann Stiftung and Sustainable Development Solutions Network (SDSN): New York, NY, USA.
73. Shahzad F., Luqman R. A., Khan A. R., ir kt. 2012. Impact of Organizational Culture on Organizational Performance: An Overview / *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business*, vol. 3(9), p. 975–985.
74. Soini K.; Birkeland, I. 2014. Exploring the scientific discourse of cultural sustainability. *Geoforum*, 51, 213–223.
75. Soini, K.; Dessen, J. 2016. Culture-sustainability relation: Towards a conceptual framework. *Sustainability*, 167.

76. Steers R. M, Sanchez-Runce C. J, Nardon, L. 2011. Management Across Cultures: Challenges and Strategies. 4th edition. Cambridge University Press.
77. Stonkienė M. 2008. Darniojo vystymosi poveikis teisei informaciją: teisė į aplinkos informaciją. Vilnius: Informacijos mokslai.
78. Swanson K.K.; DeVereaux, C. A 2017. theoretical framework for sustaining culture: Culturally sustainable entrepreneurship. *Ann. Tour. Res*, 78–88
79. The 2030 Agenda for Sustainable Development 2019. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.un.org/sustainabledevelopment/wp-content/uploads/2019/07/UN-SG-Roadmap-Financing-the-SDGs-July-2019.pdf>>
80. Tidikis R. 2003. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Lietuvos teisės universitetas, Vilnius.
81. Trojanowski T. 2011. Sustainable development in terms of geographical and cultural differences of societies. *Geografija ir edukacija*, Nr. 3, p. 60 – 65.
82. Trojanowski T. 2014. Podstawy marketingu międzynarodowego. Częstochowa: Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie.
83. Trompenaars H. T. 1998. Ringing the waves of Culture. ResearchGate, https://www.researchgate.net/publication/238710832_Riding_the_Waves_of_Culture
84. Tsai P. H., Lin C.T. How Should National Museums Create Competitive Advantage Following Changes in the Global Economic Environment? *Sustainability* **2018**, *10*, 3749.
85. United cities and local governments. 2010. Final declaration of the congress of Jeju, the Island of world peace. Changing cities are Driving our World. https://www.uclg-cisd.org/sites/default/files/Parallel_session_Rabat_CISDP_EN.pdf
86. Valkauskas R. 2012. Statistiniai metodai. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. balandžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/Straipsnis/statistiniai-metodai-89457>
87. Varnaitė D. 2007. Kultūros paveldas. Visuotinė lietuvių enciklopedija. Vilnius: mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
88. World Commission on Environment and Development. Our Common Future, Oxford: Oxford University Press, 1987.
89. Wu S.R.; Fan P.; Chen J. Incorporating culture into sustainable development: A cultural sustainability index framework for green buildings. *Sustain. Dev.* **2016**, *24*, 64–76.
90. Žičkienė S., Guogis A., Gudelis D. 2019. Darnaus vystymosi teorinė samprata ir jo praktinė reikšmė. *Tiltai*, Nr. 1, p. 108 – 123.
91. Žukauskienė R., Erentaitė R. 2011. Akademinio raštingumo pagrindai. Vilnius: MRU.

PRIEDAI

1 priedas. Lietuvos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijose išrinktų fragmentų ryšys su darniojo vystymosi tikslais.

Raktinis žodis	Fragmentas	Ryšys su DV tikslu
Kultūros paveldas	Visuomenė per mažai suvokia apie kraštovaizdį kaip žmonių gyvenamąją aplinką, jame esančių gamtos ir kultūros paveldo objektų apsaugos reikmes, principus, būdus.	Nesusiję
	Nepakankamas kultūros paveldo ir gamtinių teritorijų (tarp jų – saugomų) pritaikymas lankyti.	8 DTV skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems. Pritaikymas lankyti.
	Kultūros paveldo vertybių kokybės prastėjimas ir naudojimo galimybių mažėjimas, nesugebėjimas sukurti patrauklų Lietuvos turizmo įvaizdį,	8 DTV skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems. Ekonominis sektorius – turizmas.
	Lietuva pasižymi vertingu ir reikšmingu istorijos ir kultūros paveldu, savita skirtingų kultūrinių tradicijų sąveika ir laisva raiška.	Nesusiję
	Kultūros paveldo vertės suvokimas, jo įvairovė, ryšiai su Europos valstybėmis skatina susidomėjimą kultūrinio turizmo plėtra.	8 DTV skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems. Ekonominis sektorius – turizmas.
	Svarbių kultūros paveldo objektų įtraukimas į UNESCO pasaulio paveldo objektų sąrašą skatina visos visuomenės aktyvumą ir dėmesį paveldosaugai.	8 DTV – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems.
	Saugodama nacionalinį kultūros savitumą, valstybė teisinėmis, administracinėmis ir fiskalinėmis priemonėmis užtikrina lietuvių kalbos valstybinį statusą, jos apsaugą ir tęstinumą, palaiko etninę kultūrą ir vietos tradicijas, saugo kultūros paveldą, jo kultūrinę vertę.	4 DTV - užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.
	Gera neiširtas ir neatskleistas, nesusistemintas ir neapsaugotas kultūros paveldas.	Nesusiję
	Įstatymai, lemiantys kultūros paveldo apsaugos politiką, vieni su kitais nevisiškai suderinti.	Nesusiję
	Per mažas ir gana neefektyvus valstybinis ir savivaldybių kultūros apskritai bei kultūros paveldo apsaugos ir tvarkymo finansavimas.	Nesusiję

	Kultūros paveldo apsaugos institucinės sistemos tobulinimas leidžia valstybės institucijoms, savivaldybėms, juridiniams ir fiziniams asmenims bendradarbiauti tvarkant kultūros paveldo vertybes.	Nesusiję
	Dėl valstybinių investicijų stokos ir suinteresuotų verslo struktūrų spaudimo gali pradėti nykti nepakankamai apsaugotas kultūros paveldas.	Nesusiję
	Valstybė turi rūpintis istoriniu kultūros paveldu, šiuo tikslu tobulinti kultūros vertybių apsaugos ir tvarkymo teisinę bazę, institucinę sistemą, sudaryti palankias sąlygas investuoti į kultūros paveldo apsaugą ir naudojimą.	Nesusiję
	Išsaugoti kraštovaizdžio ir biologinę šalies įvairovę, gamtos ir kultūros paveldo vertybes, atkurti pažeistus gamtinius elementus, užtikrinti racionalų kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės naudojimą.	Nesusiję
	Sukurti šiuolaikišką, Lietuvos nacionalinius interesus ir ES reikalavimus atitinkančią kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės, kultūros paveldo apsaugos ir naudojimo sistemą.	Nesusiję
	Išsaugoti lietuvių kalbą, lietuvių etninę ir regioninę kultūrą, istorinį Lietuvos kultūros paveldą, Lietuvoje gyvenančių tautinių bendrijų kultūrinį savitumą.	Nesusiję
	Užtikrinti kultūros paveldo apsaugą – stiprinti tiesioginę valstybės institucijų ir visuomenės atsakomybę už kultūros paveldo išsaugojimą.	10 DVT – sumažinti nelygybę. (Skatinti asmenų dalyvavimą kultūriniame gyvenime)
	Plėtoti regioninę kultūros politiką, saugoti regioninius kultūros paveldo skirtumus.	Nesusiję
	Inicijuoti kultūros paveldo objektų (dvarų, malūnų, kitų objektų) naudojimo turizmo reikmėms ir turistinių maršrutų viešosios infrastruktūros sukūrimo projektus.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems. (Didinti darbo vietų skaičių kultūros srityje)
	Igyvendinti vertingiausias kultūros paveldo reikšmės suvokimo didinimo priemones, tobulinti kultūros paveldo vertybių apskaitą ir propagavimą.	Nesusiję
	Užtikrinti Lietuvos bibliotekų fondų integraciją į skaitmeninę Europos kultūros paveldo erdvę.	Nesusiję
	Globoti etninę kultūrą, vietos tradicijas, saugoti kultūros paveldą, jo vertę.	Nesusiję
	Perkelti į modernias saugojimo laikmenas etninės kultūros paveldą, tyrinėti etninę kultūrą.	Nesusiję
	Plėtoti regioninę kultūros politiką, saugoti regioninius kultūros paveldo skirtumus.	Nesusiję

	Parengti kultūros paveldo objektų ir vietovių apsaugos regionines programas – sudėtinę regionų vystymosi programų dalį, organizuoti jų vykdymą.	Nesusiję
	Tobulinti kultūros paveldo objektų tvarkybos darbų finansavimo sistemą.	Nesusiję
	Rengiant kaimo plėtros programas, numatyti kultūros paveldo ir tradicijų atgaivinimo ir apsaugos priemonės.	Nesusiję
	Skatinti aplinkos ir kultūros paveldo objektų pritaikymą turizmo ir rekreacijos reikmėms.	11 DVT – kurti darnius ir saugius miestus
	Inicijuoti programas ir remti projektus, orientuojančius probleminių teritorijų ekonominių ir socialinių potencialą į paslaugų teikimą, gamtinės aplinkos ir kultūros paveldo objektų pritaikymą turizmo ir rekreacijos reikmėms.	10 DVT – sumažinti nelygybę.
Ateities kartos	Vienodų sąlygų visų kartų ir tos pačios kartos atstovams sudarymo principas. Patenkinti dabarties kartų poreikius ir drauge nepakenkti ateities kartų galimybėms patenkinti jų poreikius ES ir kitur.	10 DVT – sumažinti nelygybę. Vienodų sąlygų sudarymas
	Materialinėms kultūros vertybėms saugoti ir tvarkyti valstybė skirs užtektinai išteklių. Tai leis atgaivinti ir išsaugoti ateities kartoms vertingą istorinį kultūros paveldą.	Nesusiję
	Kryptingai ugdyti darnią kaimo bendruomenę, gebančią išsaugoti ir perduoti ateities kartoms pagrįstą nacionalinėmis kultūros vertybėmis Lietuvos kaimo materialinį ir dvasinį paveldą.	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes. Ugdyti darnią kaimo bendruomenę.
Kultūros išsaugojimas	Pagrindinis Lietuvos kultūros tapatumo bruožas – gebėjimas išsaugoti baltiškosios kultūros šaknis.	Nesusiję
	Saugodama nacionalinį kultūros savitumą, valstybė teisinėmis, administracinėmis ir fiskalinėmis priemonėmis užtikrina lietuvių kalbos valstybinį statusą, jos apsaugą ir tęstinumą, palaiko etninę kultūrą ir vietos tradicijas, saugo kultūros paveldą, jo kultūrinę vertę, remia užsienio lietuvių bendruomenių pastangas išsaugoti tautinę tapatybę, remia Lietuvoje gyvenančių tautinių bendrijų kultūrą ir švietimą.	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.
	ES kultūros politika skatina kultūrų įvairovę, tačiau Lietuvos valstybė vienintelė atsako už Lietuvos kultūros tapatumą, jos kultūros vertybių identifikavimą, išsaugojimą, plėtrą ir sklaidą.	9 DVT – sukurti atsparią infrastruktūrą, skatinti darnią industrializaciją ir naujoves.
	Lietuva – visateisė ir lygiavertė ES narė, išsaugojusi kultūros savitumą ir sėkmingai prisitaikiusi prie globalizacijos sąlygų, nuosekliai įgyvendinanti darnaus vystymosi politiką, užtikrinančią sveiką aplinką, tinkamą gamtos ir intelektualinių išteklių	9 DVT – sukurti atsparią infrastruktūrą, skatinti darnią industrializaciją ir naujoves.

	naudojimą, nuosaikų, bet stabilų ekonomikos augimą, visuotinę visuomenės gerovę.	
	Ypač bus rūpinamasi Lietuvos, jos etninių regionų ir tautinių mažumų kultūros savitumo išsaugojimu ir puoselėjimu.	Nesusiję
	Tobulinti šalies turizmo ir rekreacijos valdymo, planavimo ir rėmimo sistemą, teikti pirmenybę kultūrinio, ekologinio, aktyvaus poilsio ir sveikatingumo turizmo plėtrai, skatinti šią veiklą, pirmiausia remti projektus, užtikrinančius aplinkos kokybės išsaugojimą, racionalų rekreacinių išteklių naudojimą.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems.
	Daugiausia dėmesio Strategijos skirsnys „Socialinis vystymasis“ skirta užimtumo, skurdo ir socialinės atskirties, visuomenės sveikatos problemoms. Kadangi Strategijos įgyvendinti neįmanoma be aktyvios visuomenės paramos ir dalyvavimo, joje daug vietos skirta visuomenės švietimui (taip pat aplinkosauginiam švietimui ir aplinkai mažiau kenkiančio gyvenimo būdo propagavimui), kultūros savitumo išsaugojimui.	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes. 10 DVT – sumažinti nelygybę.
	Įgyvendinti priemones, užtikrinančias darbingumo, sveikatos ir gyvybės išsaugojimą darbo vietoje.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems.
	Išsaugoti etninę kultūrą, vietos tradicijas, saugoti paveldą, jo vertę.	Nesusiję
	Spręsti užsienyje esančio Lietuvos kultūros paveldo išsaugojimo problemas.	Nesusiję
	Skatinti rekreacijos ir turizmo paslaugų infrastruktūros plėtrą – tenkinti didėjančius vietinio ir atvykstantojo turizmo poreikius, poilsiautojų ir turistų lūkesčius, išsaugoti teritorijų rekreacinio ir ekologinio potencialo kokybę.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems.
	Per šalies ir vietos visuomenės informavimo priemones supažindinti visuomenę su išlikusiomis kultūros vertybėmis, etniniais savitumais, vietos tradicijomis, siekti plačiau įtraukti visuomenę, ypač jaunimą, į jų išsaugojimą ir puoselėjimą.	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.
Kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas		
Istorinis paveldas	Materialinėms kultūros vertybėms saugoti ir tvarkyti valstybė skirs užtekintai išteklių. Tai leis atgaivinti ir išsaugoti ateities kartoms vertingą istorinį paveldą.	11 DVT – kurti darnius ir saugius miestus.
	Lietuvos kultūros savitumo išsaugojimas ir puoselėjimas, valstybės istorinio tęstinumo užtikrinimas yra svarbus valstybės uždavinys.	11 DVT – kurti darnius ir saugius miestus.
	Valstybė turi rūpintis istoriniu kultūros paveldu, šiuo tikslu tobulinti kultūros vertybių apsaugos ir tvarkymo teisinę bazę, institucinę sistemą, sudaryti	11 DVT – kurti darnius ir saugius miestus.

	palankias sąlygas investuoti į kultūros paveldo apsaugą ir naudojimą.	
	išsaugoti lietuvių kalbą, lietuvių etninę ir regioninę kultūrą, istorinį Lietuvos kultūros paveldą, Lietuvoje gyvenančių tautinių bendrijų kultūrinį savitumą.	11 DVT – kurti darnius ir saugius miestus.
	Būdama kultūrų sandūroje, nuo seno puoselėdama kultūrinės tolerancijos tradicijas, Lietuva pasižymi vertingu ir reikšmingu istorijos ir kultūros paveldu, savita skirtingų kultūrinių tradicijų sąveika ir laisva raiška.	Nesusiję
Nacionalinė kultūra	Lietuvos dalyvavimas įgyvendinant tarptautines kultūros programas sudaro sąlygas nacionalinę kultūrą pristatyti užsienyje, sustiprina Lietuvos – patrauklios ir įdomios šalies – įvaizdį.	Nesusiję
Pilietinis ugdymas	Pilietinio aktyvumo ugdymas, aplinkosauginis švietimas, aplinkai ir sveikatai palankaus gyvenimo būdo propagavimas turi užimti deramą vietą visose švietimo pakopose.	13 DVT – imtis skubių kovos su klimato kaita ir jos padariniais veiksmy. Reikalingas švietimas apie aplinkai kenksmingas medžiagas. 4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.
	Papildyti atnaujinamas bendrojo lavinimo vidurinio ugdymo bendrąsias programas kompetencijos apie gamtos ir kultūros vertybių apsaugą, tvarkymą ir racionalų naudojimą ugdymu, rekomenduoti tai įtraukti į kuriamą studijų programų turinį, neformaliojo suaugusiųjų švietimo ugdymo modulius.	13 DVT – imtis skubių kovos su klimato kaita ir jos padariniais veiksmy. Reikalingas švietimas apie aplinkai kenksmingas medžiagas. 4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.
	Vykdyti mokslinius ugdymo turinio ir metodikos tyrimus, švietimo orientavimo į darnų vystymąsi stebėseną.	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.
Kalbos kultūra	Lietuvių kalbos kultūros raidos tempai ir kryptys neatsveria informacinės visuomenės ir naujų komunikacijų plėtros sąlygomis susidariusio kitų kalbų poveikio.	Nesusiję
	Užtikrinti lietuvių kalbos apsaugą ir tęstinumą, skatinti jos vystymąsi žinių visuomenės poreikiams tenkinti.	Nesusiję
Muziejų veikla		

Meno reikšmė	Talentingų, profesionalių, aktyviai kuriančių menininkų gausa lemia svarbų profesionalaus ir mėgėjų meno vaidmenį pristatant Lietuvą užsienyje.	Nesusiję
	Nepakankamas kultūros finansavimas, investicijų stoka, meno kūrėjų ir kultūros specialistų emigracija iš Lietuvos, neužtikrinamas visuomenės, ypač jaunimo, švietimas ir informavimas apie Lietuvos kultūros paveldo savitumą ir reikšmę trukdo visuomenei aktyviai prisidėti prie Lietuvos kultūros kūrimo ir puoselėjimo, bus prarandamos neapsaugotos kultūros vertybės.	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.
Etninė regionų kultūros plėtra		
Etninė kultūra	Lietuvoje nėra etninės kultūros diskriminacijos ar nepakantumo apraiškų.	10 DVT – sumažinti nelygybę.
	Saugodama nacionalinį kultūros savitumą, valstybė teisinėmis, administracinėmis ir fiskalinėmis priemonėmis užtikrina lietuvių kalbos valstybinį statusą, jos apsaugą ir tęstinumą, palaiko etninę kultūrą ir vietos tradicijas	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.
	Neužtikrinamas deramas natūralioje aplinkoje gyvų etninės kultūros reiškinių puoselėjimas.	Nesusiję
	Globalizacijos, naujų komunikacijų plėtros, didesnio žmonių mobilumo sąlygomis kyla kultūrų niveliacijos, etninės kultūros autentiškumo praradimo pavojus, mažėja kultūros gebėjimas konkuruoti su komercine, masine kultūra.	Nesusiję
	Išsaugoti lietuvių kalbą, lietuvių etninę ir regioninę kultūrą, istorinį Lietuvos kultūros paveldą, Lietuvoje gyvenančių tautinių bendrijų kultūrinį savitumą.	Nesusiję
	išsaugoti etninę kultūrą, vietos tradicijas, saugoti paveldą, jo vertę.	Nesusiję
	Vykdyti Ilgalaikę etninės kultūros plėtros programą	Nesusiję
	Globoti etninę kultūrą, vietos tradicijas, saugoti kultūros paveldą, jo vertę.	Nesusiję
	Perkelti į modernias saugojimo laikmenas etninės kultūros paveldą, tyrinėti etninę kultūrą.	1 DVT – sumažinti skurdą.
Paslaugų prieinamumas	Kaimiškuosiuose regionuose bus sėkmingai reformuota žemės ūkio gamyba, skatinama kurti naujus verslus ir paslaugas, plėtoti kaimo turizmą, labai sumažės šių regionų depopuliacija.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems. 9 DVT – sukurti atsparią infrastruktūrą, skatinti darnią industrializaciją ir naujoves.
	Užtikrinti šiuolaikiškas, geros kokybės visiems prieinamas viešąsias socialines paslaugas, sumažinti neigiamą būsto poveikį aplinkai, skatinti socialinę sanglaudą.	1 DVT – sumažinti skurdą. 8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos

		augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems
	Didinti turizmo paslaugų apimtį ir įvairovę, plėtoti turizmo ir rekreacijos infrastruktūrą, geriau naudoti šalies regionų gamtos ir kultūros savitumą, etnokultūros vertybes.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems
	Inicijuoti projektus, kurie gerintų Lietuvos turizmo objektų pasiekiamumą, didintų kultūros, komunikacijos, sveikatinimo, kitų paslaugų ir pramogų pasiūlą.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems 3 DVT – užtikrinti sveiką gyvenimo būdą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę (tradicinė medicina naudojama sveikatinimo paslaugose)
	Sukurti geros kokybės kultūrinio, aktyvaus poilsio, sveikatingumo, kaimo turizmo infrastruktūrą ir paslaugas, sistemingai ugdyti žmoniškųjų išteklių gebėjimus, užtikrinti gamtos ir kultūros vertybių apsaugą ir racionalų naudojimą.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems. 3 DVT – užtikrinti sveiką gyvenimo būdą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę. 9 DVT – sukurti atsparią infrastruktūrą, skatinti darnią industrializaciją ir naujoves.
	Didinti socialinių paslaugų prieinamumą ir gerinti jų kokybę.	1 DVT – sumažinti skurdą.
	Gerinti sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir kokybę.	1 DVT – sumažinti skurdą. 3 DVT – užtikrinti sveiką gyvenimo būdą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę.
	Sudaryti sąlygas užtikrinti viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos visuotinumą, kokybę ir prieinamumą ir plėtoti regionines atliekų tvarkymo sistemas.	9 DVT – sukurti atsparią infrastruktūrą, skatinti darnią industrializaciją ir naujoves.
	Skatinti rekreacijos ir turizmo paslaugų infrastruktūros plėtrą – tenkinti didėjančius vietinio ir atvykstamojo turizmo poreikius, poilsiautojų ir turistų lūkesčius, išsaugoti teritorijų rekreacinio ir ekologinio potencialo kokybę.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems.

	Inicijuoti projektus, kurie didintų kultūros, komunikacijos, sveikatinimo, kitų paslaugų ir pramogų pasiūlą.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems.
	Propaguoti ir skatinti kurortinių sveikatinimo ir SPA paslaugų plėtrą – perspektyvią turizmo, gyventojų sveikatinimo ir užimtumo kurortuose ir kurortinėse teritorijose didinimo priemonę.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems. 3 DVT – užtikrinti sveiką gyvenimo būdą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę.
	Tobulinti mokymosi visą gyvenimą sistemą, užtikrinti tęstinio mokymosi paslaugų įvairovę ir prieinamumą.	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes. 1 DVT – sumažinti skurdą.
	Sudaryti sąlygas derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus, plėtoti socialinių paslaugų infrastruktūrą.	9 DVT – sukurti atsparią infrastruktūrą, skatinti darnią industrializaciją ir naujoves.
	Plėtoti kurortų ir kurortinių teritorijų infrastruktūrą – didinti sveikatingumo ir gydymo paslaugų įvairovę ir apimtį, prieinamumą įvairiems vartotojams.	9 DVT – sukurti atsparią infrastruktūrą, skatinti darnią industrializaciją ir naujoves. 8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems. 3 DVT – užtikrinti sveiką gyvenimo būdą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę.
	Inicijuoti programas ir remti projektus, orientuojančius probleminių teritorijų ekonominį ir socialinį potencialą į paslaugų teikimą, gamtinės aplinkos ir kultūros paveldo objektų pritaikymą turizmo ir rekreacijos reikmėms.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems. 1 DVT – sumažinti skurdą.
Literatūra ir leidyba		
leidiniai	Rengti ir platinti perkančiosioms organizacijoms ir visuomenei rekomendacinius ir informacinius leidinius apie žaliuosius pirkimus.	Nesusiję
	Nuolat informuoti visuomenę apie atliekų prevenciją, rūšiavimo ir perdirbimo svarbą, šviesti ją šiais	13 DVT – imtis skubių kovos su klimato kaita

	klausimais, ugdyti palankią nuomonę apie gaminių pakartotinį naudojimą ir pagamintus iš atliekų produktus, organizuoti visuomenės informacines kampanijas, akcijas, renginius, kurti informacinius ir publicistinius vaizdo ir garso siužetus, spaudos ir lauko reklamos maketus, rengti ir spausdinti straipsnius, leidinius, lankstinukus, skrajutes.	ir jos padariniais veiksmų. (šviesti visuomenę apie daromą žalą gamtai).
Kūrinių leidimas	Planuojama parengti ir išleisti mokytojams metodinę medžiagą, kuri leis plėtoti darnaus vystymosi nuostatas ir didins sąmoningumą šiuo klausimu.	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.

2 priedas. Latvijos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijose išrinktų fragmentų ryšys su darniojo vystymosi tikslais.

Raktinis žodis	Fragmentas	Ryšys su DV tikslais
Kultūros paveldas		
Kultūros paveldas	Mūsų kapitalas yra Latvijos gamta, aplinka ir erdvė, kultūros paveldas ir kūrybiškumas, galimybė bendradarbiauti ir veikti kartu, (ko neįmanoma padaryti atskirai), yra mūsų augimo šaltinis.	Nesusiję
	Atsižvelgiant į pasaulio ir Europos kultūrų įvairovę, Latvijai svarbu išsaugoti ir plėtoti savo identitetą, kalbą, nacionalinės kultūros ir gyvenimo būdo vertybes, kurios sudaro Latvijos kultūrinę erdvę, kuri praturtina žmonijos kultūrinį paveldą.	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.
	Bendras kultūros paveldas, kalba, tradicijos ir vertybių suvokimas yra pagrindiniai komponentai, užtikrinantys priklausymą konkrečiai bendruomenei ir skatinantys visuomenės vienybę.	Nesusiję
	Viso pasaulio miestai palaipsniui atmeta asmeniškumą, kurį sukuria standartinė architektūra ir tarptautinių prekės ženklų parduotuvės, ir aktyviau formuoja savo individualų stilių ir „įvaizdį“, naudodamiesi miesto kultūros paveldu ir kūrybingumu.	11 DVT – kurti darnius ir saugius miestus.
	Nematerialus kultūros paveldas, įskaitant Dainų ir šokių šventės tradicijas, stiprina latvių tautos tvarumą globalizuotame pasaulyje.	Nesusiję
	Kultūros paveldo potencialą galima panaudoti kuriant kūrybinį turizmą.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padarų darbą visiems. (Ekonominių veiklų plėtra – turizmas).
	Kartu su materialiojo kultūros paveldo - paminklų, architektūros objektų - populiarinimu turėtų būti	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų

	skatinamas ir supratimas apie nematerialųjį kultūros paveldą kaip unikalią vertybę, kuri iki šiol turistams buvo ribota.	ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems. (Ekonominių veiklų plėtra – turizmas).
	Siekiant išsaugoti Latvijos originalumą reikia išsaugoti įvairiapusį gamtos ir kultūros paveldą, tipiškus ir unikalius kraštovaizdžius.	Nesusiję
	Baltijos jūros pakrantė - viena didžiausių Latvijos vertybių, kur gamtos ir kultūros paveldo išsaugojimas turėtų būti subalansuotas skatinant ekonominę plėtrą;	8 DVT – skatinti integracinę ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems.
	Ypatinga Latvijos vertybė yra jos gamta, kraštovaizdis ir kultūros paveldas. Palyginti su kitomis Europos šalimis, Latvija yra viena ekologiškiausių ir mažiausiai urbanizuotų šalių, pasižyminti puikia gamtos rūšių, natūralių buveinių ir kraštovaizdžių įvairove.	Nesusiję
Ateities kartos	Darnus vystymasis yra integruotas ir subalansuotas visuomenės gerovės, aplinkos ir ekonomikos vystymasis, tenkinantis dabartinius gyventojų socialinius ir ekonominius poreikius, užtikrinantis aplinkos apsaugos reikalavimų laikymąsi, nepakenkiant galimybei tenkinti ateities kartų poreikius.	Nesusiję
	Per artimiausius 20–30 metų žmonija gali pasiekti pavojingą liniją, kurią peržengus bus sunku ar net neįmanoma atkurti ekosistemas. Latvija turėdama gausybes gamtinių išteklių, visomis priemonėmis stengsis išlaikyti jas ateities kartoms ir taip apsaugoti natūralią ekosistemą.	Nesusiję
	Dėl klimato pokyčių kilęs globalinis atšilimas paskatins tarptautinę visuomenę daugiau dėmesio skirti Arkties regionui, kuris yra kaimyninis Baltijos jūros regionas. Joje yra didžiausios pasaulyje ištirtų gamtinių dujų telkinių atsargos ir dideli naftos telkiniai, todėl ateityje gali būti numatoma, kad regiono strateginė reikšmė didės.	13 DVT – imtis skubių kovos su klimato kaita ir jos padariniais veiksmų. 8 DVT – skatinti integracinę ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems.
	Atsižvelgiant į kaimo socialinio ir ekonominio ištuštėjimo tendencijas - žmonių srautą ir ekonominę bei socialinę veiklą iš kaimo į miestus ar kitas šalis, taip pat į esminius pokyčius, vykstančius kaimo ekonomikos struktūroje, ypač žemės ūkio ir su tuo susijusiuose pramonės sektoriuose, pramonėje ir paslaugų srityje svarbus ateities uždavinys yra išsaugoti ir plėtoti kraštovaizdį kaip kokybišką gyvenimo ir darbo erdvę, visapusiškai panaudojant įvairius ekonominio vystymosi potencialus.	8 DVT – skatinti integracinę ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems.

Kultūros išsaugojimas	Siekiant išsaugoti gamtinį kultūros paveldą - daugeliui gamtos teritorijų nustatytas specialios saugomos teritorijos statusas.	Nesusiję
Kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas		
Istorinis paveldas	Latvijos kultūrinė ir istorinė raida liudija, kad jos kultūros sostinė - dainų festivalis, Latvijos kultūros paveldo peizažui būdingi dvarų ansambliai, istoriniai miesto centrai, nacionalinis profesionalus menas, literatūra ir kt. - sukurta priimant ir kūrybiškai keičiant Europos kultūrų įtaką.	11 DVT – kurti darnius ir saugius miestus.
	Europa yra ta vieta, kurioje yra didžiausi kultūros sostinės išteklių - turtingas kultūrinis ir istorinis paveldas bei novatoriška kultūros pramonė, geriausios meno, dizaino ir muzikos mokyklos, muziejai ir unikalūs festivaliai.	Nesusiję
	Itin svarbus veiksnys yra kūrybinė aplinka, kuri palaiko kultūrų įvairovę, kartu išsaugodama kultūrinį ir istorinį paveldą, tiesiogiai ir netiesiogiai remia eksperimentus ir naujų produktų kūrimą, taip sukurdama palankias sąlygas kultūros ir kūrybinės pramonės plėtrai.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems.
	Latvija tai miestas, palaikantis ir vertinantis investicijas į verslumą, kultūrinės ir istorinės aplinkos kūrimą ir išsaugojimą.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems.
	Latvijos teritorinės plėtros perspektyvos uždavinys yra nustatyti darnaus ir subalansuoto valstybinės teritorijos plėtros politikos kryptis, išnaudojant visapusišką regionų ekonominį potencialą, gerinant gyventojų gyvenimo kokybę, saugant ir sumaniai naudojant gamtos ir kultūros ir istorines vertybes.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems. 3 DVT – užtikrinti sveiką gyvenimo būdą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę.
	Plėtojant kaimo turizmą ir kitas alternatyvias turizmo rūšis, naudojant kaimo sodybas kaip atostogų vietas, turėtų būti skatinamas Latvijai būdingo gyvenimo būdo išsaugojimas su istorine gyvenviečių struktūra, kultūriniu kraštovaizdžiu ir tradicijomis.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems.
	Kaimas yra vienas svarbiausių ekosistemų, darbo ir poilsio aplinkos gamtos išteklių ir paslaugų šaltinis, gamtos įvairovės ir kultūrinio bei istorinio paveldo saugykla.	3 DVT – užtikrinti sveiką gyvenimo būdą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę.
	Būtina remti vertingų žemės ūkio naudmenų konsolidavimą ir stambesnių ūkių formavimąsi, gerinant sektoriaus konkurencingumą eksporto rinkose ir kartu atsižvelgiant ir įvertinant kraštovaizdžių ekologinį, estetinį, kultūrinį bei istorinį paveldą.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems.

	Būtina skatinti kaimo turizmo plėtrą pajūryje, turinčiame kultūrinio ir istorinio paveldo alimentų.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems.
	Sąveikaujant tiek su gamtos veiksniais, tiek su tradiciniais tvarkymo būdais ir gyvenviečių struktūra, susidarė teritorijos, turinčios puikią estetinę, ekologinę, kultūrinę ir istorinę kraštovaizdžio vertę, kurios gali būti šių teritorijų ekonominės plėtros prielaida ir potencialas.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems. 9 DVT – sukurti atsparią infrastruktūrą, skatinti darnią industrializaciją ir naujoves.
	Dėl trumpalaikių ekonominių interesų, plėtojant miestus, stengiamasi išsaugoti kultūrinės ir istorinės vertybes.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems.
	Būtina ištirti, išsaugoti, pagrįstai valdyti ir efektyviai naudoti valstybinės reikšmės gamtos, kraštovaizdžio ir kultūrinio bei istorinio paveldo teritorijas, žyminčias kiekvieno regiono ir visos Latvijos tapatumą.	Nesusiję
	Siekiant išsaugoti Latvijai būdingą biologinę įvairovę, bei kultūrinius ir istorinius kraštovaizdžius, kurie prisideda prie gyventojų gyvenamosios aplinkos kokybės gerinimo, turėtų būti įgyvendintos kaimo teritorijų gyvybingumo išsaugojimo priemonės, valstybės parama daugiafunkcinei ir produktyviai kaimo plėtrai.	9 DVT – sukurti atsparią infrastruktūrą, skatinti darnią industrializaciją ir naujoves. 3 DVT – užtikrinti sveiką gyvenimo būdą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę.
	Šviesti ir įtraukti visuomenę į gamtos, kultūrinio ir istorinio kraštovaizdžio tvarkymą, paveldo apsaugą.	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.
	Istorinis paveldas - Latvijos visuomenę vienijantis pamatas, kuriam būdingas tautos tapatumas, išryškėjęs per Latvijos istorinę raidą.	Nesusiję
Nacionalinė kultūra	Latvijai svarbu išsaugoti ir plėtoti savo identitetą, kalbą, nacionalinės kultūros ir gyvenimo būdo vertybes.	Nesusiję
Pilietinis ugdymas	Miestai yra migracijos centrai, kuriuose vystosi ir tokios svarbios kultūros vertybės kaip tolerancija ir pilietinis sąmoningumas.	11 DVT – kurti darnius ir saugius miestus. 10 DVT – sumažinti nelygybę.
	Aktyvių piliečių veikimas ir demokratinės institucijos turėtų būti susietos su bendros nacionalinės kultūros	Nesusiję

	idėja, idealais ir praktika, kuri būtų pagrįsta nacionalinės tapatybės ir kultūrų įvairovės sąveika.	
	Viešasis sektorius yra atsakingas už tautinės tapatybės, pilietybės, valstybinės kalbos ir valstybės idėjos palaikymą, taip pat už pilietinių laisvių garantijas, kartu gerbdamas kiekvieno žmogaus teisę į kultūrų įvairovę ir pažiūrų bei religijos laisvę.	10 DVT – sumažinti nelygybę.
	Siekiant, kad visuomenės dalyvavimo procesas būtų kuo konstruktyvesnis ir efektyvesnis, Latvijos gyventojų galimybės ir įgūdžiai dalyvauti viešajame procese turėtų būti sustiprinti įgyvendinant pilietinio švietimo programas bendrojo ugdymo sistemoje ir už jos ribų - seminarų forma, paskaitos ir kursai.	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes. 1 DVT – sumažinti skurdą.
	Latvijos pilietinis švietimas ne tik ugdytų visuomenės galimybes dalyvauti, bet ir palengvintų visuomenės socialinę integraciją.	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.
Kalbos kultūra	Už modernios ir visapusiškai vartojamos latvių kalbos plėtrą yra atsakinga Latvijos valstybė - Europos ir pasaulio kultūrų įvairovės ir paveldo išsaugojimo kontekste.	Nesusiję
	Latvijos kultūra yra ypatinga dėl savo kalbų įvairovės, ortografijos ir net žodyno.	Nesusiję
	Išsaugant ir plėtojant latvių kalbos ir kitų kalbų sambūvį, kalbų įvairovė turėtų būti naudojama kaip valstybės vystymosi šaltinis.	Nesusiję
	Beveik vienintelis būdas išlikti valstybėms, kurios nėra susietos su „mega“ prekės ženklais, tai užtikrinti nacionalinę tapatybę - žmonės, kalba, kultūra ir vertybės.	Nesusiję
Muziejų veikla		
Muziejai	Europa yra ta vieta, kurioje yra didžiausi kultūros sostinės išteklių - turtingas kultūrinis ir istorinis paveldas bei novatoriška kultūros pramonė, geriausios meno, dizaino ir muzikos mokyklos, muziejai ir unikalūs festivaliai.	Nesusiję
Meno reikšmė	Tai ne tik vadinamųjų kūrybinių profesijų - poetų, kompozitorių, rašytojų, amatininkų ar menininkų - specifika. Kūrybinė veikla kaip strateginis principas turėtų būti suvokiama kaip įmanoma platesnė prasmė, nurodant ją ne tik kultūrai ir mokslui, tačiau ir bet kuriai socialinio ir ekonominio gyvenimo sričiai.	8 DVT – skatinti integracinę ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems.
	Tik aktyviai dalyvaujant didžiajai visuomenės daliai formuojant ir įgyvendinant politiką, kultūros ir meno bei vietos bendruomenių veikloje įmanoma rasti optimalius sprendimus įvairioms situacijoms, skatinti vienybę ir sąmoningumą.	10 DVT – sumažinti nelygybę.
	Profesinė Latvijos kultūra ir menas yra išskirtiniai pasaulyje, t. y. vieninteliai tokie.	Nesusiję

	Latvijas profesionālais ir mēģējišķo meno atstovai skatina valstybēs atpažīstamuma, netiesiogiai skatina kontaktus ir kitose srityse, īskaitant ekonomika ir investiciju pritrakuma.	8 DVT – skatinti integracini ir tvaru ekonomikos augima, uzimtumam ir padoru darbu visiem
	Menas ir švietimas yra greičiausias būdas atverti ir plētoti žmogaus kūrybinius įgūdžius.	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.
	Kultūrinis švietimas plačiąja prasme apima ne tik profesini muzikos, dailės ir kultūros švietimą, bet ir apima asmens visą gyvenimą trunkančio švietimo poreikius.	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.
	Būtina skatinti gyventojų dalyvavimą mėgėjų meno veikloje ir kultūrinio švietimo programose, taip kiekvienas asmuo gali įgyvendinti ir plētoti savo talentus.	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes. 1 DVT – sumažinti skurdą.
	Bendrojo lavinimo sistema turėtų ugdyti kūrybingą kiekvieno mokinio asmenybę ir jo (jos) supratimą apie meną, gebėjimą mokytis ir dirbti komandoje.	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes
Etninė regionų kultūros plėtra		
Etninė kultūra	Etninė pažanga sudaro prielaidas per tolerancijos priemones, skirtas mažinti visų rūšių socialinę atskirtį ir diskriminaciją, įskaitant pajamų nelygybę, amžiaus ir lyties diskriminaciją darbo rinkoje.	10 DVT – sumažinti nelygybę.
	Vienos iš pagrindinių kultūrinę tapatybę formuojančių vertybių - etninės kilmės vertybės.	Nesusiję
Regionų plėtra	Švietimo įstaigos, bendradarbiaudamos su regionų verslininkais, turėtų žinoti apie vietines ir globalias šalies ekonomikos tendencijas, kad galėtų numatyti ir pasiūlyti tokį studijų turinį ir formatą, kuris skatintų regionų plėtrą bei asmenų ir organizacijų konkurencingumą ekonomikoje.	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes. 8 DVT – skatinti integracini ir tvaru ekonomikos augima, uzimtumam ir padoru darbu visiem.
	Latvijos regioninei plėtrai palengvinti būtina išnaudoti Liepojos, Ventspilio ir Daugpilio oro uostų potencialą.	9 DVT – sukurti atsparią infrastruktūrą, skatinti darnią industrializaciją ir naujoves.
	Valstybinėje regioninės plėtros politikoje turėtų būti numatyti pranašumai gaunant įvairaus pobūdžio paramą darnaus vystymosi projektams ir pajūrio veiklai.	8 DVT – skatinti integracini ir tvaru ekonomikos augima, uzimtumam ir padoru darbu visiem.
Paslaugų prieinamumas	Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas ikimokyklinio ugdymo kokybei ir prieinamumui, nes	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir

	kūrybingos asmenybės formuojasi ankstyvame amžiuje, o maksimalus ir aktyvus tėvų įsitraukimas į darbo rinką padidina poreikį rasti nacionalinius sprendimus ir šiame ugdymo etape.	skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.
	Sukurti vieną geriausių švietimo sistemų ES ir tapti viena iš suaugusiųjų švietimo prieinamumo ir naudojimo lyderių.	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.
	Visoje šalies teritorijoje turėtų būti užtikrinta lygiavertė prieiga prie informacijos ir telekomunikacijų paslaugų, įskaitant plačiajuostį internetą, plėtojant šių paslaugų prieinamumą iš pradžių kaimo vietovėse ir atokiuose centruose, turinčiuose prastas transporto galimybes.	1 DVT – sumažinti skurdą.
	Norint toliau sėkmingai plėtoti apskrities reikšmės plėtros centrus (mažus miestelius, didelius kaimus), būtina užtikrinti visų rūšių infrastruktūros plėtrą ir jos kokybės gerinimą, pagrindinių (švietimo, sveikatos, socialinių ir kt.) Paslaugų prieinamumą ir plėtrą. kokybiški būstai, kultūros ir laisvalaikio praleidimo galimybės, taip pat verslumas, sukuriant darbo galimybes gyventojams, taip pat ir kaimo teritorijose, esančiose šalia plėtros centro.	1 DVT – sumažinti skurdą. 9 DVT – sukurti atsparią infrastruktūrą, skatinti darnią industrializaciją ir naujoves.
Literatūra ir leidyba		
Kūrinių leidimas	Skatinti Latvijos originaliosios literatūros publikacijų skaičių per metus.	Nesusiję

3 priedas. Estijos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijose išrinktų fragmentų ryšys su darniojo vystymosi tikslais.

Raktinis žodis	Fragmentas	Ryšys su DV tikslais
Kultūros paveldas		
Kultūros paveldas	Vietiniai Estijos kraštovaizdžiai, kaip kultūros paveldas, gali būti laikomi pridėtine verte, kuri iš dalies kompensuoja aukštesnio pragyvenimo lygio sąlygas ir taip sumažina „protų nutekėjimą“.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems.
	Estijos tikslas - pasivyti ES gyvenimo kokybę, išsaugant Estijos kultūrinį paveldą, žymiai padidinant visuomenės darną.	3 DVT – užtikrinti sveiką gyvenimo būdą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę.
Ateities kartos	Estijos siekis pasiekti maksimalių ekonominių/socialinių rodiklių neturėtų įtakoti ateities kartų siekių.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems.

	Švietimo turinys ir kokybės užtikrinimas yra skirti patenkinti ateities kartų, organizacijų ir visuomenės švietimo poreikius.	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.
Kultūros išsaugojimas	Estija yra darni, kai užtikrinamas Estijos kultūrinės erdvės išsaugojimas, žmonių gerovės augimas, visuomeniškumo darna ir pusiausvyra su gamta.	3 DVT – užtikrinti sveiką gyvenimo būdą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę.
	Vertinimas vėlgi grindžiamas supratimu, kad bendras kultūrinis kontekstas sukuria saugumo jausmą ir išsaugo bendras vertybes.	Nesusiję
	Padidėjęs Estijos patrauklumas taip pat padidins spaudimą kultūros globalizacijai ir internacionalizacijai, o tai sukels pavojų, kad estų kalbos kultūra taps „muziejine“, jei nebus imtasi tinkamų atsakomųjų priemonių, todėl būtina išsaugoti estų kalbos kultūrą.	Nesusiję
	Estijos kalba ir kultūra konkuruoja dėl padidėjusios kitų kalbų ir kultūrų įtakos Estijos kultūrinėje erdvėje.	Nesusiję
	Estijos tautos darnumas išreiškiamas išsaugant Estijos kultūrinę erdvę.	Nesusiję
	Kultūros išsaugojimas yra būtina tautinės tapatybės išsaugojimo sąlyga.	Nesusiję
	Estija yra pagrindinių tarptautinių konvencijų šalis ir aktyviai įgyvendina Baltijos regiono aplinkos būklės išsaugojimo ir gerinimo priemones.	13 DVT – imtis skubių kovos su klimato kaita ir jos padariniais veiksmų.
Kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas		
Istorinis paveldas	Siekiant išsaugoti Estijos kultūrinę atmintį, svarbu, kad svarbiausi kultūriniai tekstai (tautosakos muziejai, kultūros istorijos archyvai, muzika, estų klasikinė literatūra, Estijos vaizduojamojo meno išdas, teatro spektaklių įrašai, estų filmai, radijo ir TV archyvai ir kt.) yra prieinami skaitmeninėje aplinkoje visiems gyventojams.	1 DVT – sumažinti skurdą. 9 DVT – sukurti atsparią infrastruktūrą, skatinti darnią industrializaciją ir naujoves.
	Itin svarbi Estijos istorinės ir kultūrinės atminties integracija į europinę ir globalinę kultūrinę - istorinę atmintį.	Nesusiję
	Estijos kultūros pagalba, gebame identifikuoti tolimų kultūrų elementus, kurie istoriškai paveikė šalį, ir kūrybiškai panaudoti šiuos elementus kuriant mūsų pačių kultūrą.	Nesusiję
	Nesunku pastebėti, kad tikslai, susiję su kultūrine erdve, atsirado dėl Estijos ypatumų - istorinio patyrimo, mažos visuomenės ir ribotų valstybės išteklių.	Nesusiję
	Svarbu Estijos istoriją ir kultūrinę atmintį integruoti į europinę ir pasaulinę kultūrinę atmintį.	Nesusiję
	Neišvengiamas mažos kultūros uždumas ir pavojus bus įveiktas suskaitmeninant Estijos kultūros išdą, taip	9 DVT – sukurti atsparią infrastruktūrą, skatinti

	pat investuojant į kultūrą ir padidinant šiuolaikinės Estijos kultūros atvirumą.	darnią industrializaciją ir naujoves.
	Išteklių trūkumas estų kalbos išdo saugojimui ir jo prieinamumui užtikrinti gali prarasti didelę mūsų kultūrinės atminties dalį ir sutrikdyti kultūros tęstinumą.	Nesusiję
Nacionalinė kultūra	Nacionalinės kultūros atvirumas naujai, (tarptautinės kultūros) praturtinimo ir interpretacijos galimybės keičia pasaulio kultūrą, kultūrinės atminties (tradicijas).	Nesusiję
	Ši strategija remiasi į tautą, namus ir gamtą orientuota ideologija, kurioje savaime derinamos nacionalinės kultūros ir natūralumo vertybės su tradicinėmis konservatyviomis vertybėmis (tvarka, valdžia, tradicija, savidisciplina, ištikimybe, šeimyniškumu).	Nesusiję
	Pagrindiniai apsaugos / išsaugojimo objektai bus estų kalba, tradicinė nacionalinė kultūra ir nepaliesta gamtos aplinka, taip pat saugus ir natūralus, tradicijomis pagrįstas gyvenimo būdas.	3 DVT – užtikrinti sveiką gyvenimo būdą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę.
	Estijos nacionalinei kultūrai būdingi elgesio modeliai ir gyvenimo būdo elementai buvo perduodami iš kartos į kartą ir juos priėmė ir dabartiniai gyventojai.	Nesusiję
	Kultūrinės atminties gebėjimas palaikyti ryšį tarp praeities patirties ir ateities (nacionalinės kultūros atvirumas naujai, tarptautinės kultūros praturtinimo ir interpretavimo galimybės keičiantis pasaulio kultūrai, kultūrinės atminties (tradicijos) išvermingumas ir kultūrinės atminties pritaikomumas naujų atradimų atžvilgiu).	Nesusiję
Pilietinis ugdymas	Problemiškiausi pokyčiai buvo nustatyti atsižvelgiant į socialinę darną - pastebima akivaizdi tendencija, kad mažėja suderinamumas tiek dėl nelygybės, tiek dėl regioninių skirtumų. Tam tikrus teigiamus pokyčius galima pastebėti tik iš pilietinės visuomenės pusės.	10 DVT – sumažinti nelygybę.
	Partnerystės visuomenė yra darnios visuomenės modelis tomis sąlygomis, kai yra gerai išvystytos pagrindinės jos veikimo prielaidos (gerovės lygis, veikianti pilietinė visuomenė, dialogo kultūra, stiprios bendrosios vertybės).	3 DVT – užtikrinti sveiką gyvenimo būdą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę.
Kalbos kultūra	Siekiant sušvelninti vystymosi skirtumus (Tobino mokestis, regioninė politika, pagalba vystymuisi), apsaugoti vietines kalbos kultūras ir kovoti su anglo-amerikiečių kultūriniu monopolizmu.	Nesusiję
	Tautos išsaugojimas „per amžius“ pirmiausia priklauso nuo to, ar egzistuoja kultūriniai mechanizmai, kurie sudaro galimybę Estijos nacionaliniam identitetui (kultūrinei sanglaudai) išlikti ir užtikrina, kad Estijos tautai būdingos vertybės, tradicijos, kalbos kultūra.	Nesusiję
	Estų tautos vartotumas išreiškiamas išsaugant Estijos kultūrinę erdvę. Estijos kultūrinė erdvė apibūdinama	Nesusiję

	kaip socialinio gyvenimo organizavimas, pagrįstas estų tradicijomis ir estų kalba.	
	Šios strategijos esmė yra nacionalinės kalbos ugdymas ir kultūrinė kūryba (įskaitant mokslinius tyrimus), paremta nacionaline kalba, nacionalinės kalbos komunikacijos ir nacionalinių kultūros vertybių bei elgesio modelių funkcionalumas kasdieniame gyvenime.	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.
	Kultūrinės erdvės išsaugojimas yra būtina sąlyga norint išsaugoti tautinę tapatybę, o tai savo ruožtu motyvuoja žmones vartoti nacionalinę kalbą ir gerbti nacionalines vertybes besikeičiančiame ir globalizuotame pasaulyje.	Nesusiję
	Pagrindinis estų kalbos kultūros išsaugojimo būdas - vertimo gebėjimai (įskaitant techninę prasmę) ir pritaikomumas globalėjančioje daugiakultūroje aplinkoje.	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes. 9 DVT – sukurti atsparią infrastruktūrą, skatinti darnią industrializaciją ir naujoves.
	Estijos kalba ir kultūra tapo nekonkurencinga dėl padidėjusios kitų kalbų ir kultūrų įtakos Estijos kultūrinėje erdvėje.	Nesusiję
	Tam tikras estų kalbos ir kultūros sąstingis, jų nesugebėjimas prisitaikyti prie naujos globaliosios civilizacijos (informacinės visuomenės ir techninės kultūros) reikalavimų, dėl kurių sumažėja nacionalinės kultūros funkcionalumas ir susilpnėja jos išgyvenimo motyvacija.	Nesusiję
	Vienas iš tikslų - užtikrinti, kad Estijos švietimas estų kalba ir susijęs su estų kultūra būtų tarptautiniu mastu konkurencingas, pagrįstas šiuolaikinių mokslų ir technologijų pokyčiais bei Estijos kultūros susiejimu su pasaulio kultūra.	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.
	Žinių visuomenės poreikis reiškia visų visuomenės narių informuotumą ir įsitraukimą į diskusijas, kurios suaktyvins Estijos kalbos kultūros vartotojų kontaktus ir palengvins intensyvų naujų pranešimų (terminų, sąvokų) plėtojimą skirtingose sferose.	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.
	Pagrindinis pavojus yra per spartus estų kultūrinės aplinkos internacionalizavimas, atsizvelgiant į tai, kad anglų kalba tampa vyraujančia komunikacijos kalba visose gyvenimo srityse.	Nesusiję
	Kurti estų kalbos duomenų bazes, sujungtas su estų kalbos studijų programine įranga ir programomis.	9 DVT – sukurti atsparią infrastruktūrą, skatinti darnią industrializaciją ir naujoves.
Muziejų veikla		
Muziejai	Esminė estų kultūros dalis „persikėlė į virtualią aplinką“. Įsikūrę elektroniniuose archyvuose,	1 DVT – sumažinti skurdą. 9 DVT – sukurti

	muzejuose ir bibliotekose, jie yra lengvai prieinami tarptautiniu mastu ir verčiami į kitas kalbas, todėl yra prieinami ir suprantami visiems žmonėms.	atsparią infrastruktūrą, skatinti darnią industrializaciją ir naujoves.
Meno reikšmė	Estijos vizualieji meno išteklių yra prieinami visiems gyventojams skaitmeninėje formoje.	1 DVT – sumažinti skurdą. 9 DVT – sukurti atsparią infrastruktūrą, skatinti darnią industrializaciją ir naujoves.
Etninė regionų kultūros plėtra		
Etninė kultūra	Švietimas (įskaitant šeimos ugdymą, neformalų švietimą, žiniasklaidą) skatina etninės (Šiaurės) kilmės etinių vertybių, žmogaus ir gamtos santykio, natūralaus gyvenimo būdo, kaip šiuolaikinio gyvenimo būdo procesą.	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.
	Imigrantų integracija pasiekė tokį lygį, kad skirtumai dėl asmenų etninės kilmės užimtumo, dalyvavimo politikoje ir kt. yra minimalūs.	10 DVT – sumažinti nelygybę.
Regionų plėtra	Šis dokumentas darys teigiamą poveikį keliems tikslams - padidės socialinė darna, didesnis dėmesys skiriamas kultūrinės erdvės palaikymui, mažės regioniniai skirtumai, gerės ekologinė būklė.	10 DVT – sumažinti nelygybę. 1 DVT – sumažinti skurdą.
	Tęsiantis regionizavimui - didėja regionų skirtumai (pajamos, gyvenimo būdas, požiūris) tiek globaliu, tiek nacionaliniu lygmeniu; didėjantys skirtumai tarp plėtros centrų	1 DVT – sumažinti skurdą.
	Regioniniu lygmeniu (Šiaurės Europos kontekste) Estija yra žemo gerovės lygio šalis.	1 DVT – sumažinti skurdą. 3 DVT – užtikrinti sveiką gyvenimo būdą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę.
	Vidiniai regioniniai skirtumai Estijoje mažėja, kiekvienas Estijos regionas rado tinkamą būdą padidinti savo, kaip gyvenimo ir darbo vietą, vertę.	3 DVT – užtikrinti sveiką gyvenimo būdą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę.
	Nė viename Estijos regione nedarbo lygis neviršija 8%; darbo rinkos atvirumui ir lankstumui atsveria darbo rinkos rizikos pašalinimo sistema.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems.
	Regioninis balansas bus didinamas ne tik įgyvendinant specialias Estijos programas, pagrįstas biudžeto išteklių, bet ir teikiant finansinę paramą iš ES regioninių programų ir ES socialinio fondo.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems.
	Socialinės atskirties sutelkimas tradicinės ekstensyvios gamybos (žemės ūkio ir kasybos) regionuose kelia pavojų, o tai taip pat reiškia, kad reikia įgyvendinti	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą,

	specialias programas, skirtas kompensuoti regionų plėtros skirtumus, taip pat sutelkti papildomus išteklius vietos bendruomenėms stiprinti.	užimtumą ir padorų darbą visiems.
Paslaugų prieinamumas	Estų kultūrai svarbių archyvų ir kultūrinių tekstų prieinamumas skaitmeniniu formatu.	1 DVT – sumažinti skurdą (kultūrinių veiklų prieinamumas). 9 DVT – sukurti atsparią infrastruktūrą, skatinti darnią industrializaciją ir naujoves.
	Be įprastinio turizmo (kurio paslaugų spektras plečiasi), Estija taip pat užims svarbią poziciją teikdama sveikatos priežiūros, gerovės, mokymo ir kitas paslaugas kitų šalių gyventojams savo teritorijoje.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems. 3 DVT – užtikrinti sveiką gyvenimo būdą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę. 4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.
	Buvo sukurta mokymosi visą gyvenimą sistema, siūlanti profesionalų kvalifikacijos kėlimą ir perkvalifikavimą.	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.
	Sukurtas veiksmingas trečiasis sektorius, teikiantis įvairias viešąsias paslaugas ir dalyvaujantis priimant politinius sprendimus.	8 DVT – skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems.
	Aukštos kokybės sveikatos priežiūros paslaugos prieinamos visiems. Imigrantų integracija pasiekė tokį lygį, kai skirtumai dėl asmenų etninės kilmės, užimtumo, dalyvavimo politikoje ir kt. yra minimalūs.	3 DVT – užtikrinti sveiką gyvenimo būdą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę. 10 DVT – sumažinti nelygybę.
	Visą gyvenimą trunkančio mokymo, skirto žinių visuomenei, skatinimas neišvengiamai reikalauja, kad valstybė imtųsi priemonių, visų pirma, sukurdamą atitinkamą teisinę aplinką ir finansavimo sistemą, kad profesinis kvalifikacijos kėlimas ir perkvalifikavimas bei neformalus švietimas būtų prieinamas visoms amžiaus grupėms.	4 DVT – užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.
Literatūra ir leidyba		
Leidiniai	Estijoje integruotas archyvų ir kultūrinių tekstų, svarbių Estijos kultūrai, prieinamumas skaitmeniniu formatu.	1 DVT – sumažinti skurdą.

4 priedas. Darniojo vystymosi tikslus įtakojančios kultūrinės veiklos sritys

Subkategorija Kategorija	Kultūros paveldas	Kultūrinių – istorinių įvykių įprasminimas	Muziejų veikla	Etninė regionų kultūros plėtra	Literatūra ir leidyba
1 kategorija (1DVT) – sumažinti skurdą.	-	LV – 1 fragmentas EST – 1 fragmentas	LV – 1 fragmentas EST – 2 fragmentai	LT – 6 fragmentai LV – 2 fragmentai EST – 4 fragmentai	EST – 1 fragmentas
2 kategorija (3DVT) - užtikrinti sveiką gyvenimo būdą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę.	EST – 2 fragmentai	LV – 3 fragmentai EST – 2 fragmentai	-	LT – 5 fragmentai EST – 4 fragmentai	-
3 kategorija (4DVT) - užtikrinti švietimo kokybę ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes.	LT – 5 fragmentai LV – 1 fragmentas EST – 1 fragmentas	LT – 3 fragmentai LV – 3 fragmentai EST – 4 fragmentai	LT – 1 fragmentas LV – 4 fragmentai	LT – 2 fragmentai LV – 3 fragmentai EST – 4 fragmentai	LT – 1 fragmentas
4 kategorija (8 DVT) - skatinti integracinį ir tvarų ekonomikos augimą, užimtumą ir padorų darbą visiems.	LT – 8 fragmentai LV – 5 fragmentai EST – 2 fragmentai	LV – 8 fragmentai	LV – 2 fragmentai	LT – 10 fragmentų LV – 2 fragmentai EST – 5 fragmentai	-
5 kategorija (9DVT) - sukurti atsparią infrastruktūrą, skatinti darnią industrializaciją ir naujoves.	LT – 2 fragmentai	LV – 2 fragmentai EST – 4 fragmentai	EST – 2 fragmentai	LT – 5 fragmentai LV – 2 fragmentai EST – 1 fragmentas	-
6 kategorija (10DVT) - sumažinti nelygybę.	LT – 3 fragmentai	LV – 2 fragmentai EST – 1 fragmentas	LV – 1 fragmentas	LT – 1 fragmentas LV – 1 fragmentas EST – 2 fragmentai	-
7 kategorija	LT – 1	LT – 4			

(11DVT) - kurti darnius ir saugius miestus.	fragmentas LV – 1 fragmentas	fragmentai LV – 2 fragmentai	-	-	-
8 kategorija (13DVT) - imtis skubių kovos su klimato kaita ir jos padariniais veiksmy.	LV – 1 fragmentas EST – 1 fragmentas	LT – 2 fragmentai	-	-	LT – 1 fragmentas